

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

PRAVNI FAKULTET

Poslijediplomski specijalistički studij

Pravo društava i trgovačko pravo

Student:

Luka Kelemenčić, *mag.iur.*

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

ANALIZA HRVATSKE SUDSKE PRAKSE

O

**SAVJESNOSTI, POŠTENJU I DUŽNOSTI SURADNJE U
TRGOVAČKOM PRAVU**

Mentor: prof. dr. sc. Siniša Petrović

Čakovec, rujan 2025.

SAŽETAK:

Ovaj rad bavi se analizom načela savjesnosti, poštenja i načela dužnosti suradnje prvenstveno u trgovačkom pravu s posebnim naglaskom na njihovu primjenu i tumačenje u hrvatskoj sudskoj praksi. Riječ je o jednim od temeljnih načela obveznog prava koja značajno utječu na interpretaciju i izvršavanje ugovornih obveza, a osobito između trgovaca jer se u takvim odnosima očekuje povećana razina pažnje, transparentnosti i lojalnosti.

U prvom dijelu rada iznosi se teorijski okvir – definira se pravna priroda i značenje ovih načela u kontekstu Zakona o obveznim odnosima te se promatra njihova uloga u oblikovanju i izvršavanju ugovornih odnosa. U drugom, središnjem dijelu rada, analiziraju se relevantne sudske odluke hrvatskih sudova – osobito Visokog trgovačkog i Vrhovnog suda u kojima su predmetna načela bila ključna za rješavanje konkretnog pravnog spora.

Cilj rada je pokazati na koji način sudovi primjenjuju načelo savjesnosti, poštenja i dužnosti suradnje u konkretnim slučajevima te ukazati na pravne i praktične posljedice koje zahvaćaju sudionike ako ih se ne pridržavaju ili ih čak grubo krše. Rad ujedno nastoji pridonijeti razumijevanju njihovog sadržaja i stvarnog dometa u suvremenoj sudskoj (trgovačkoj) praksi.

Već na ovom mjestu želim navesti poznatu latinsku izreku: „*Praxis sine theoria est caeca, theoria sine praxi est inanis*“, u prijevodu: Praksa bez teorije je slijepa, teorija bez prakse je prazna. Ovime se možda najbolje izražava savršena ravnoteža između važnosti prava u teoriji s jedne strane i stvarnu primjenu tog istog prava u (sudskoj) praksi s druge strane, bez obzira o kojoj grani ili području prava raspravljali. Teško je odabrati, a vjerojatno nemoguće i utvrditi čemu (treba) dati prednost, teoriji ili praksi. Cilj ovog rada nije zagovarati ili promicati važnost sudske prakse u odnosu na pravnu teoriju nego analizirati primjenu predmetnih načela na konkretnim trgovačkim odnosima.

Ključne riječi: *načelo savjesnosti i poštenja, načelo dužnosti suradnje, sudska praksa, trgovački ugovori, trgovački spor, trgovci*

SUMMARY:

This paper analyzes the principles of good faith, fairness, and the duty of cooperation in commercial law, with a particular focus on their interpretation and application in Croatian court practice. These are fundamental principles of the law of obligations, significantly influencing the interpretation and execution of contractual provisions, especially in commercial relationships where parties are expected to act with increased diligence, transparency, and loyalty.

The first part of this paper presents the theoretical framework by defining the legal nature and significance of these principles within the Croatian Law on Obligations and their role in shaping and executing contractual obligations. The central part of the paper provides a detailed analysis of relevant decisions of Croatian courts – particularly the High Commercial Court and the Supreme Court – where these principles played a key role in resolving legal disputes.

The purpose of the paper is to demonstrate how courts operationalize the principles of good faith, fairness, and cooperation in specific cases, and to highlight their practical implications for commercial entities. At the same time, the paper aims to contribute to a clearer understanding of the scope and substance of these principles in contemporary commercial practice.

At this point, it is worth citing the well-known Latin phrase: "*Praxis sine theoria est caeca, theoria sine praxi est inanis*", meaning: "Practice without theory is blind, theory without practice is empty." This quote perhaps best expresses the essential balance between the importance of law in theory and its real application in (judicial) practice, regardless of the legal branch in question. It is difficult, if not impossible, to determine whether priority should be given to theory or to practice. Purpose of this paper is not to advocate for the primacy of case law over legal theory, but rather to analyze how the abovementioned principles are applied in actual commercial practice.

Key words: *the principle of good faith and fair dealing, the principle of the duty to cooperate, case law, commercial contracts, commercial dispute, traders*

Sadržaj

1. UVOD	5
2. POJMOVNO ODREĐENJE I ZNAČAJ PRAVNIH NAČELA (OBVEZNOG PRAVA)	6
2.1. <i>Pojam, izvori i podjela pravnih načela (obveznog prava)</i>	<i>6</i>
2.2. <i>Funkcije (posebnih) pravnih načela u obveznopravnim odnosima i njihov značaj.....</i>	<i>8</i>
3. NAČELO SAVJESNOSTI I POŠTENJA U HRVATSKOM PRAVU	9
4. NAČELO DUŽNOSTI SURADNJE U HRVATSKOM PRAVU	14
5. MEĐUNARODNI ASPEKT	16
5.1. <i>Međunarodno (javno) pravo i međunarodno trgovačko (ugovorno) pravo.....</i>	<i>16</i>
5.2. <i>Pravo Europske unije</i>	<i>17</i>
6. ULOGA SUDOVA U PRIMJENI PRAVNIH NAČELA	19
7. ANALIZA HRVATSKE SUDSKE PRAKSE	21
7.1. <i>Odluke općinskih, županijskih, trgovačkih sudova i Visokog trgovačkog suda RH.....</i>	<i>22</i>
7.2. <i>Odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske</i>	<i>34</i>
8. PRAVNE I PRAKTIČNE POSLJEDICE (NE)PRIMJENE NAČELA	54
9. ZAKLJUČAK.....	56
POPIS LITERATURE	58

1. UVOD

Načela savjesnosti i poštenja te dužnosti suradnje, između ostalih, predstavljaju temeljne vrijednosti hrvatskog obveznog prava. U složenim i dinamičnim trgovačkim odnosima sudionici – trgovci, raspolažu visokim stupnjem (ugovorne) autonomije, a upravo ova načela predstavljaju svojevrsnu kontrolu koja pridonosi ravnoteži interesa između ugovornih strana, sprječavanju zlouporabe prava te doprinose očuvanju povjerenja u pravni sustav.

Zakon o obveznim odnosima¹ prepoznaje ova načela te ih izričito uređuje kao opća načela čime obvezuje sve sudionike u obveznopravnim odnosima s posebnim naglaskom na trgovce na postupanje u duhu pojačane pažnje, lojalnosti i međusobne suradnje. Primjena ovih načela u praksi najčešće se konkretizira kroz sudske odluke u kojima suci vodeći se okolnostima svakog pojedinog slučaja najprije tumače, a potom ih primjenjuju odlučujući o osnovanosti pojedinog tužbenog zahtjeva.

Vođen vlastitim svakodnevnim iskustvom u odvjetničkoj praksi, a osobito kroz zastupanje trgovačkih društava u parničnim postupcima, autor ovog rada prepoznaje aktualnost i praktičnu važnost teme. U trgovačkim sporovima često se „lome koplja“ upravo u pogledu pitanja primjene navedenih načela – bilo da se radi o njihovoj zlouporabi, grubom kršenju, izostanku primjene ili nedosljednoj primjeni. Nadalje, nisu rijetke situacije izostanka dužnosti suradnje između ugovornih strana, izigravanja povjerenja koje ponekad čak prelazi u sferu kaznenog aspekta, primjerice prijevarnog postupanja u gospodarskom poslovanju.

Stoga ovaj rad postavlja nekoliko ciljeva: najprije pružiti uvid u teorijsko i pojmovno određenje, pojašnjenje i sustavni prikaz svih sastavnica i aspekata načela savjesnosti, poštenja i dužnosti suradnje, a zatim, analizirajući sudsku praksu pokazati na koji način se ova načela stvarno primjenjuju u konkretnim slučajevima. Smatram da će ovaj rad barem malo doprinijeti boljem razumijevanju funkcije predmetnih načela i ukazati na njihovu izuzetnu važnost u stvarnom životu, posebice u poslovnoj praksi. Ujedno se nadam da će svaki čitatelj, naročito ako se bavi pravom, trgovinom ili na bilo koji drugi način sudjeluje na tržištu primjenjivati ova načela jer upravo poštivanje općih i temeljnih načela obveznog prava, a svakako poštivanje sklopljenog ugovora, osigurava dugu i uspješnu poslovnu suradnju između sudionika bez potrebe za vođenjem dugotrajnih i skupih sudskih procesa.

Analiza sudske prakse u središnjem dijelu rada prikazat će da ova načela nisu samo mrtvo slovo zakona na papiru već ih hrvatski sudovi zaista primjenjuju u (trgovačkim) sporovima. Česti su slučajevi kada upravo načela obveznog prava postanu ključni element obrazloženja neke sudske odluke, a time i osnova za usvajanje ili odbijanje tužbenog zahtjeva.

¹ Zakon o obveznim odnosima, (Narodne novine 35/2005, 41/2008, 125/2011, 78/2015, 29/2018, 126/2021, 114/2022, 156/2022, 155/2023), dalje u tekstu: ZOO.

2. POJMOVNO ODREĐENJE I ZNAČAJ PRAVNIH NAČELA (OBVEZNOG PRAVA)

2.1. Pojam, izvori i podjela pravnih načela (obveznog prava)

Pravna načela mogu se jednostavno definirati kao općeprihvaćeni pravni standardi u nekom pravnom sustavu kojima se priznaje status obvezujuće norme. Kao takve, sudovi ih mogu koristiti u svojim obrazloženjima i primjenjivati na konkretne slučajeve.² Valja odmah spomenuti podjelu pravnih načela na opća i posebna³ jer se ovaj rad odnosi samo na posebna načela obveznog prava iz ZOO-a.⁴ Istovremeno, sve što se ovdje navodi za opća načela vrijedi i za posebna, o čemu više u nastavku.

U stručnoj literaturi ne nedostaje definicija općih načela, ali sve sadrže određene zajedničke ključne elemente. Za početak, navedimo shvaćanje prof.dr.sc. Jelinića koji opća pravna načela definira kao „izabrane kriterije i pravne vrijednosti (pravni principi), koji predstavljaju, kod sudske prakse i doktrine, autorizirane i legalne temelje za pravnu argumentaciju.“⁵

Temeljni kriterij za njihovu podjelu na opća i posebna očituje se u primjeni. Opća pravna načela moguće je primijeniti u svim ili većini sudskih sporova i postupaka kako u materijalnom smislu tako i u procesnom dok s druge strane, posebna pravna načela u pravilu se odnose na pojedinu granu prava ili su primjenjiva isključivo za određeni postupak.⁶ Primjerice upravno pravno i upravni postupak imaju svoja posebna načela, izričito propisana člancima 5. – 14. Zakona o općem upravnom postupku⁷. Jednako tako Zakon o kaznenom postupku⁸ sadrži cijelu glavu zakona, članci 1. – 18.a, posvećeno isključivo načelima tog postupka.

Obvezno (ugovorno i izvanugovorno) pravo kako je u našoj zemlji uređeno prvenstveno ZOO-om⁹ propisuje određena posebna pravna načela, pri čemu ih naziva „osnovnim načelima“¹⁰. Riječ je o člancima 2. – 15. ZOO-a, odnosno Glavi I zakona. Očigledno je

² Jug, J., „Primjena pravnih načela u odlukama Vrhovnog suda Republike Hrvatske“, web stranice Vrhovnog suda RH, Rijeka, 2014., str. 8., dostupno online putem poveznice:

https://www.vsrh.hr/custompages/static/HRV/files/JugJ_Primjena-pravnih-nacela-u-odlukama-VSRH.pdf

³ Cf. *ibid.*, str. 10.-14.

⁴ Cf. *ibid.*, str. 9. „Da bi se izvršila analiza primjene pravnih načela u sudskoj praksi VSRH, smatram potrebnim izvršiti osnovnu podjelu pravnih načela u pravnom sustavu RH s aspekta viđenja jednog praktičara i suca VSRH.“ Iako postoji mnogo stručne literature o pravnim načelima, strane i domaće, što se tiče ovog dijela o njihovoj sistematizaciji/podjeli, rad prvenstveno prati podjelu na opća i posebna načela kako to ističe autor Jug, sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Smatram ovo primjerenim jer ovaj tekst analizira domaću sudsku praksu u pogledu primjene predmetnih posebnih pravnih načela.

⁵ Jelinić, S., „Opća načela prava – Kriteriji o pravnim vrijednostima – pledoaje za dosljednu primjenu“, *UDK: 340.114*, siječanj 2013., str. 19.

⁶ Cf. *ibid.*, str. 10.

⁷ Zakon o općem upravnom postupku (Narodne novine 47/2009, 110/2021).

⁸ Zakon o kaznenom postupku (Narodne novine 152/2008, 76/2009, 80/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013, 152/2014, 70/2017, 126/2019, 126/2019, 130/2020, 80/2022, 36/2024, 72/2025).

⁹ Za poredbenopravni prikaz uređenja načela savjesnosti i poštenja Hrvatske, Njemačke, Francuske, Engleske i SAD-a, preporučam pročitati odličan znanstveni rad kolegice Jadranke Osrećak koji također u jednom dijelu sadrži analizu sudske prakse: „Poredbenopravni prikaz načela savjesnosti i poštenja“, *UDK 347.441.62, 340.5*, 2013.

¹⁰ „Riječ je o korištenju različitih termina (opća načela, osnovna načela, opća načela itd.), kod čega nije isključeno pogrešno svrstavanje određenog pravila pod opće načelo, osnovno načelo ili opću odredbu.“ Jelinić, *op.cit.*, (bilj. 5), str. 18. U navedenom radu autor Jelinić ukazuje na to da osnovna načela treba razlikovati od primjerice temeljnih odredbi ili zajedničkih odredbi, a koje u svom sastavu mogu sadržavati i opće odredbe. Također, Jelinić

zakonodavac pri izradi i donošenju zakona htio objediniti temeljne institute koji sudionicima obveznopравnih odnosa „moraju biti okvir i putokaz pri njihovoj međusobnoj razmjeni u prometu roba i usluga.“¹¹ Nadalje, u kontekstu obveznog prava i obveznopравnih odnosa, osnovna načela zapravo predstavljaju najvažnija pravila ponašanja svih sudionika koja su im izričito naložena od strane zakonodavca.¹² Dakako, to su imperativne pravne norme¹³, za razliku od onih dispozitivnih, što znači da zakonodavac onemogućuje sudionicima mijenjati njihov sadržaj po svojoj volji već se primjenjuju onako kako glase, odnosno „bezuvjetno, indirektno im zabranjujući njihovo eventualno suprotstavljanje, uz zabranu slobodnog odabiranja nekog drugog suprotnog ponašanja.“¹⁴ Opravdanje ovako strogog režima očituje se u ograničenju iz današnjeg članka 2. ZOO-a o zabrani uređenja obveznog odnosa suprotno Ustavu Republike Hrvatske, prisilnim propisima i moralu društva.¹⁵

Smatram kako nije primjereno niti svrsishodno ova načela rangirati primjerice prema njihovoj važnosti.¹⁶ Sva načela imaju jednaki značaj, a primjenjuju se ovisno o konkretnim okolnostima pojedinog slučaja.¹⁷ Uostalom, ne postoji odredba ZOO-a kojom se uređuje njihova hijerarhija ili ih se na drugi način rangira osim samog redoslijeda navođenja. Ipak, postoje autori koji pojedinom načelu daju prednost¹⁸ pa tako primjerice Česić kao temeljno načelo obveznog prava ističe savjesnost i poštenje.¹⁹ Osim njega, primjerice autor Slakoper također smatra ovo načelo temeljnim načelom obveznog prava.²⁰ Više o tome u nastavku.

upozorava „kako sadržaj nekih ne predstavljaju ni načela, ni opća pravila, neka su ili opća načela prava ili se takvima mogu smatrati.“, *Ibid.*

¹¹ Gorenec, V., Belanić, L., Momčinović, H., Perkušić, A., Pešutić, A., Slakoper, Z., Vukelić, M., Vukmir, B., *Komentar zakona o obveznim odnosima*, Zagreb, 2014., str. 4. (dalje u tekstu: Gorenec i dr.). Identično piše i Vizner u svom Komentar zakona o obveznim (obligacionim) odnosima. (vidjeti bilj. 12.)

¹² Vizner, B., *Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima*, Zagreb, 1978., str. 25.

¹³ „Važno je naglasiti i da su odredbe koje sadržavaju načela po svom karakteru prisilne, s temeljnom posljedicom nemogućnosti da se pravnim poslom njihova primjena valjano isključi. To, dakako, dovodi i do neprijeporne činjenice da ta načela postoje, primjenjuju se i ne mogu se isključiti od primjene ni u trgovačkim ugovorima i odnosima, jer se pravilo o prvenstvu prakse uspostavljene između strana i trgovačkih običaja, pred odredbama ZOO-a, odnosi samo na dispozitivne, a ne i kogentne, odredbe tog Zakona.“, Slakoper, Z., „Savjesnost i poštenje i zloraba prava u samostalnim i apstraktnim pravnim poslovima“, *Informator: 6586-6587*, 2019., dostupno na online poveznici: <https://informator.hr/strucni-clanci/savjesnost-i-postenje-izloporaba-prava-u-samostalnim-i-apstraktnim-pravnim-poslovima>, (pristup: rujan 2025.), str. 1.

¹⁴ Vizner, B., *op. cit.*, (bilj. 12.), str. 25.

¹⁵ *Ibid.*, (u navedenom dijelu autora Viznera izvorno je riječ o članku 10. tadašnjeg Zakona o obveznim odnosima iz doba socijalizma o zabrani uređenja u suprotnosti moralu socijalističkog samoupravnog društva).

¹⁶ Isto mišljenje i Slakoper: „Makar bi važnost pojedinih načela bilo vrlo teško uspoređivati, načela hijerarhizirati ili o njihovoj važnosti suditi prema redoslijedu navođenja...“, Slakoper, Z., *op. cit.*, (bilj. 13), str. 1.

¹⁷ „VSRH u obrazloženjima svojih odluka koristi primarno pravne norme iz propisa koji su relevantni za konkretan spor. U obrazloženjima svojih odluka VSRH pored određene pravne norme ponekad koristi i pravna načela. Primjena pravnih načela u praksi VSRH je raznolika i ovisi o vrsti postupka, vrsti spora, mjerodavnom materijalnom pravu, činjeničnoj i pravnoj osnovi spora i svim drugim konkretnim okolnostima u svakom pojedinom sudskom predmetu.“ Jug, *op. cit.*, (bilj. 2), str. 19.

¹⁸ Prednost u smisli važnosti, a ne hijerarhijske primjene.

¹⁹ Česić, Z., *Komentar zakona o obveznim odnosima, Opći dio, Knjiga prva*, Rijeka, 2021., Libertin, str. 12.

²⁰ Slakoper, Z., „Moral u načelima i pravilima obveznog prava“, *Informator: 6491*, 2017., online poveznica: <https://informator.hr/strucni-clanci/moral-u-nacelima-i-pravilimaobveznog-prava>, (pristup: rujan 2025.), str. 1.

Dakle, predmetna posebna pravna načela izvire iz ZOO-a i to kao načela koja su primjenjiva u točno određenoj vrsti sporova ili postupaka jer sudovi u obrazloženjima svojih odluka koriste prvenstveno odredbe propisa koje su relevantne za konkretan spor.²¹

2.2. Funkcije (posebnih) pravnih načela u obveznopравnim odnosima i njihov značaj

Dvije temeljne funkcije pravnih načela su interpretativna i dopunska. Što to znači gledajući s aspekta jednog suca koji mora odlučiti o (ne)osnovanosti tužbenog zahtjeva u konkretnoj parnici? Pravna načela pomažu sucima i nude „*obrazloženje vrijednosti i temeljnih standarda koje sudovi mogu koristiti da se informiraju o svojoj interpretaciji pravila pisanog prava, te da popune pravne praznine u pisanom pravu.*“²² Autor Jug, ujedno sudac na građanskom odjelu Vrhovnog suda Republike Hrvatske, smatrao je 2014.-te godine da je u praksi domaćih sudova još uvijek prisutno stajalište o nemogućnosti direktne primijene pravnih načela, već da načela mogu služiti samo kao podloga za primjenu konkretne zakonske odredbe te eventualno za popunjavanje pravnih praznina.²³ Međutim, već tada je isti autor odnosno sudac zagovarao promjenu takvog stajališta u smjeru izravne primjene pravnih načela zbog stalnog razvoja sudske prakse, a posebno uslijed snažnog (i obvezujućeg) utjecaja prava Europske unije koji opća načela svrstava kao izvor prava.²⁴

Predmetna pravna načela iz ZOO-a su dakako zakonske odredbe koje se itekako mogu, odnosno moraju primijeniti na pojedini slučaj te ih hrvatski sudovi uvjetno rečeno često koriste u obrazloženjima svojih odluka. Vizner ovu obvezu njihove primjene naziva „propusnom vizom“, što znači da osnova načela zapravo omogućuju i pospješuju primjenu svih daljnjih zakonskih odredbi, a zbog čega se sve te daljnje odredbe moraju temeljiti na ovim osnovnima iako se jako rijetko pojavljuju u daljnjem tekstu zakona. Bez obzira na to, osnovna načela uvijek djeluju kao neoborive presumpcije *iuris et de iure*.²⁵ Za razliku od konkretnih pravnih pravila, načela predstavljaju opće klauzule određenog sadržaja koje sud primjenjuje i pod kojima podvodi činjenično stanje pojedinog slučaja.²⁶ Baretić ovo opisuje kao suprotnost inače normalno strukturiranim pravnim pravilima jer odredbe posebnih načela predstavljaju otvoreno i orijentacijsko pravno pravilo koje tek načelno određuju željeni način postupanja u obveznopравnim odnosima.²⁷

U nastavku rada vidjet ćemo njihov značaj u primjeni od čega se posebno ističe korisna funkcija kod tumačenja nepotpunih i nejasnih odredbi pravnih poslova.²⁸ Postoje odluke u kojima sud posebna načela primjenjuje samostalno, odnosno sudska odluka ne temelji se na

²¹ Jug, *op.cit.*, (bilj. 2), str. 16. i 19. (Napomena autora ovog rada: predmetna načela primjenjuju se i u drugim granama prava osim obveznog, a više i detaljnije o njihovoj primjeni u nastavku).

²² *Cf. ibid.*, str. 8.

²³ *Ibid.*

²⁴ *Ibid.*

²⁵ Vizner, *op.cit.*, (bilj. 12.), str. 25. Uz to, pojam „presumpcija“: Pravilo o zaključivanju o postojanju određenih činjenica. U slučaju neoborivih pretpostavki zakonodavac pretpostavlja postojanje određenih činjenica i zabranjuje dokazivanje da one ne postoje odnosno da nisu istinite. Vidaković Mukić, M., *Opći pravni rječnik*, Narodne novine, Zagreb, 2015., str. 1066.

²⁶ Pavlović, M., „*Dužno ponašanje sudionika u ispunjavanju obveza*“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 51, 3/2014., str. 575.-600., str. 579.

²⁷ Baretić, M., „*Načelo savjesnosti i poštenja u obveznom pravu*“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, (1991), v. 24., 2003., br. 1, str. 571 – 615., str. 576.

²⁸ *Cf. ibid.*, str. 581.

nekoj drugoj zakonskoj odredbi. Međutim, puno češći su slučajevi dopunske primjene posebnih pravnih načela što znači da sud osim konkretne zakonske odredbe primjenjuje i posebno pravno načelo na konkretni slučaj. Gorenc i dr. upozoravaju na strogu i mehaničku primjenu općih načela te ističu da sva moderna zakonodavstva ostavljaju veliku mogućnost sucima na sve životne okolnosti primijeniti pravna načela koja im stoje na raspolaganju, a čime ujedno mogu lakše riješiti spor.²⁹

3. NAČELO SAVJESNOSTI I POŠTENJA U HRVATSKOM PRAVU³⁰

Načelo savjesnosti i poštenja³¹ uređeno je odredbom članka 4. ZOO-a koja jasno nalaže dužnost svim sudionicima da se u zasnivanju obveznih odnosa i ostvarivanju prava i obveza iz tih odnosa imaju pridržavati načela savjesnosti i poštenja. Zakonodavac nije konkretno naveo što to točno znači pridržavati se načela savjesnosti i poštenja niti je taksativno naveo ponašanja protivna tome. Za takve odredbe u stručnoj literaturi koristi se pojam blanketna norma. Sadržaj blanketne norme nije moguće unaprijed utvrditi i propisati već sud uzima u obzir sve činjenice i okolnosti pojedinog slučaja.³²

Savjesnost i poštenje izrijekom nalazimo u još nekim odredbama ZOO-a pored ove generalne norme³³ odredbe iz članka 4., primjerice: članak 29. ZOO-a; stopa zateznih kamata kod trgovačkih ugovora i ugovora između trgovca i osobe javnog prava bit će ništetna ako na temelju okolnosti slučaja, a poglavito trgovačkih običaja i naravi predmeta obveze, proizlazi da je tako ugovorenom stopom zateznih kamata, suprotno načelu savjesnosti i poštenja, prouzročena očigledna neravnopravnost u pravima i obvezama ugovornih strana. Zatim članak 251. ZOO-a; predugovorna odgovornost o čemu će biti riječi kasnije jer se analiziraju nekoliko sudskih odluka o povredi predugovorne odgovornosti. Članak 296. ZOO-a, poznata odredba o ništetnosti pojedinih odredaba općih uvjeta ugovora koje, suprotno načelu savjesnosti i poštenja, prouzroče očiglednu neravnopravnost u pravima i obvezama strana na štetu suugovaratelja sastavljača ili ugrožavaju postizanje svrhe sklopljenog ugovora. Članak 297. ZOO-a o presumpciji ispunjenja uvjeta ako njegovo ispunjenje, protivno načelu savjesnosti i poštenja, spriječi strana na čiji je teret određen, odnosno presumpciji neispunjenja ako njegovo ispunjenje, protivno načelu savjesnosti i poštenja, prouzroči strana u čiju je korist određen. Nadalje, članak 344. ZOO-a onemogućava ugovorno proširenje dužnikove odgovornosti ako bi to bilo u suprotnosti s načelom savjesnosti i poštenja. Idući primjer iz članka 371. i 372. ZOO-a tiče se primjene instituta raskida ugovora zbog promijenjenih okolnosti (*clausula rebus sic*

²⁹ Gorenc i dr., op. cit., (bilj. 11), str. 4.

³⁰ Struktura i misao poglavlja uglavnom prati i obrađuje načelo kako to opisuje autor Ćesić u radu: „*Komentar zakona o obveznim odnosima*“, Opći dio, Knjiga prva, Rijeka, 2021., Libertin nak, (bilj. 19)., str. 12. – 16. Međutim, većina misli, stavova i zaključaka preuzeta od Gorenc i dr. (bilj. 11), Vizner (bilj. 12) i Baretić (bilj. 27).

³¹ Inače ovo načelo potječe iz rimskog prava, a tamošnji naziv bio je *bona fides*. Autor Baretić u svom radu daje vrlo informativan i sistematičan kronološki pregled razvoja ovog načela i svih njegovih elemenata. Baretić, M., op. cit., str. 572. Uz njega, autorica Đuras daje sažet pregled razvoja i porijekla. Đuras, I., „*Savjesnost i poštenje u sudskoj praksi*“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 56, 3/2019, str. 705-718, str. 706.

³² „*Koje su to sve dužnosti ponašanja ugovornih strana koje im nameće načelo savjesnosti i poštenja, teško je i gotovo nemoguće nabrojiti ih u potpunosti, pošto one ne postoje samo onda kad su predviđene samim zakonom ili sporazumno utanačene u ugovoru, već i onda kad na ove načine nisu predviđene, ali iz postojećeg obveznopravnog odnosa proizlaze same po sebi.*“ Vizner, op. cit., (bilj. 12), str. 70.

³³ Kako to naziva Vizner, op. cit., (bilj. 12), str. 71.

stantibus) pa će se sud pri odlučivanju o izmjeni ugovora, odnosno o njegovu raskidu rukovoditi načelom savjesnosti i poštenja, vodeći računa osobito o svrsi ugovora, o podjeli rizika koja proizlazi iz ugovora ili zakona, o trajanju i djelovanju izvanrednih okolnosti te o interesima obiju strana. Članak 811. ZOO-a propisuje dužnost zastupnika kod ugovora o trgovinskom zastupanju skrbiti o interesima nalogodavca te u svim poslovima koje poduzima postupati u skladu s načelom savjesnosti i poštenja i pažnjom dobrog gospodarstvenika, a isto vrijedi i za nalogodavca sukladno članku 817. ZOO-a. Konačno, članak 838. ZOO-a; kod ugovora o posredovanju nalogodavac će moći opozvati svoj nalog kad god hoće, ako se toga nije odrekao i ako to nije protivno savjesnosti, a prema članku 839. ZOO-a nalogodavac neće biti dužan pristupiti pregovorima za sklapanje ugovora s osobom koju je posrednik našao, ni sklopiti s njom ugovor pod uvjetima koje je priopćio posredniku, ali će odgovarati za štetu ako je postupio protivno savjesnosti.

Ovo su primjeri gdje se predmetno načelo izrijeком spominje, a ugovarateljima, sukladno načelu dispozitivnosti svakako stoji na raspolaganju mogućnost u svoj ugovor unijeti neograničeno mnogo primjera ili ponašanja koja će među sobom smatrati kao kršenje savjesnosti i poštenja.³⁴ Središnji dio rada i analiza sudske prakse pokazat će da postoje pojedine odredbe ZOO-a koje doduše ne sadrže izrijeком ovo načelo, ali ono je nedvojbeno u njima sadržano pa sudac pod određenim činjeničnim okolnostima slučaja, svojim teleološkim tumačenjem³⁵ može primijeniti normu i pozvati se na ovo načelo.³⁶

Nadalje, u literaturi se često razdvajaju pojmovi *savjesnost* koji se odnosi na ispunjenje ugovorne obveze na valjan i ugovoren način, dok se *poštenje* veže uz opravdanje ukazanog povjerenja u ugovornom odnosu i zabrani prijevarnog postupanja i dovođenju druge strane u zabludu radi vlastite koristi.³⁷ Pojedini hrvatski teoretičari definiraju pojmove *savjesnosti* i *poštenja* u kontekstu ove odredbe ZOO-a. Na ovom mjestu daje se prikaz tih pojmova prema Vizneru: „*Savjesnost se odnosi na pouzdanost, otvorenost i iskrenost jedne ugovorne strane da prilikom pristupanja sklapanju određenog obveznog ugovora i njenu spremnost da ugovorom preuzete obveze ispuni u potpunosti i na valjan način, uz istovremeno očekivanje takvog ponašanja i od strane sukontraenata. S druge strane, pojam poštenja ogledao bi se u spremnosti suugovarača da sa svoje strane opravda poklonjeno mu povjerenje sukontrahenata kroz uzvratnu pripravnost svega onog što od njega zahtijeva konkretni obveznopravni odnos...*“³⁸

³⁴ Naravno uz ograničenje iz članka 2. ZOO-a.

³⁵ „Ciljno tumačenje zasniva se na tezi da se u cilju, odnosno svrsi pravnog akta uvijek nalaze određene društvene vrijednosti kojima pravna norma uopće služi. Dakle, svaki pravni akt ima svoj cilj i svaki je usmjeren na zaštitu ili ostvarivanje određenih društvenih vrijednosti.“, Aviani, D., Đerđa, D., „Uniformno tumačenja i primjena prava te jedinstvenost sudske prakse u upravnom sudovanju“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god 49, 2/2012., str. 369.-394., str. 371.

³⁶ Napomenuo bih da savjesnost i poštenje postoji izvan grane obveznog prava. Samo jedan od primjera vrlo čestog slučaja pred hrvatskim sudovima: posjed te njegovo smetanje ili stjecanje. Članak 18. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima propisuje pretpostavke kvalificiranog posjeda, od koji je jedna poštenje: „Posjed je pošten ako posjednik kad ga je stekao nije znao niti je s obzirom na okolnosti imao dovoljno razloga posumnjati da mu ne pripada pravo na posjed, ali poštenje prestaje čim posjednik sazna da mu pravo na taj posjed ne pripada.“ (NN 91/1996, 68/1998, 137/1999, 22/2000, 73/2000, 114/2001, 79/2006, 141/2006, 146/2008, 38/2009, 153/2009, 143/2012, 152/2014, 52/2025).

³⁷ Česić, Z., op.cit., (bilj. 19), str. 12.

³⁸ Konkretno ovaj citat preuzet iz rada: Pošćić, A., „Nepoštena klauzula u potrošačkim ugovorima“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 43, 2/2006, str. 165.-190., koji se referira na autora Viznera.

Osim Viznera, autor Baretić navodi slične sastavnice, ali naglasak stavlja na ljudske kvalitete i unutarnje osobine subjekta, poput moralne i duhovne kvalitete osobe kada opisuje savjesnost te čestitost, poklanjanje vjere, povjerenje kada opisuje poštenje. Time se u pravni poredak unosi određena doza humanizacije obveznih odnosa i omogućuje njihova moralizacija.³⁹

Pozivajući se na njemačko pravo i tamošnju ustaljenu praksu, Česić navodi 4 funkcije⁴⁰ ovog načela koja smatram važnim spomenuti jer vjerujem u njihovu univerzalnu primjenu u europskoj i domaćoj sudskoj praksi, a što će biti prikazano u nastavku rada. Tako se navodi funkcija *konkretizacije* koja nalaže da se mora voditi računa o smisli i svrsi konkretnog obveznog odnosa umjesto doslovnog tumačenja teksta ugovora. Zatim, *dodatna* funkcija zbog koje je potrebno voditi računa o svim dodatnim i sporednim obvezama uz onu glavnu, primjerice valjana priprema, osiguranje i izvršenje isporuke, izvješćivanje, pružanje zaštite, savjetovanja i slično.⁴¹ *Ograničavajuća* funkcija ne dopušta da se prekorače granice korištenja prava i ovlasti, a funkcija *korekcije* pomaže ispraviti nedostatke i prilagoditi sadržaj ugovora u slučaju bitno izmijenjenih okolnosti, uključujući pravo raskida kod trajnijih obveznih odnosa. Ove funkcije ističu također⁴² Gorenc i dr., od kojih kao prve dvije navode *konkretizaciju* i *dopunsku* funkciju što znači da načelo savjesnosti i poštenja dopunjuje ostale norme odgovarajući na pitanje kako ugovorna strana treba provoditi svoja prava i ispunjavati obveze. Treća funkcija bila bi *korektivna* čija je glavna svrha ukloniti mogućnost da određeno neetičko ponašanje uživa pravnu zaštitu. Konačno četvrta, *ograničavajuća* funkcija podrazumijeva dužnost suzdržavanja od uporabe i provođenja prava protivno načelu savjesnosti i poštenja jer bi time sudionik prekoračio svoje ovlasti i zlorabio svoja prava.⁴³

Autor Petrak posebno ističe korektivnu ili ograničavajuću funkciju načela savjesnosti i poštenja koja vuče svoje korijenje još iz rimske pravne tradicije, a temelji se na shvaćanju da je svako prijevarno postupanje (*fraus*) odnosno postupanje u zloj namjeri (*dolus*), suprotno načelu dobre vjere (*bona fides*), odnosno načelu savjesnosti i poštenja. Ova funkcija ima cilj „*sprječiti vjerovnika u zlorabi svojeg prava i u nedopuštenom korištenju svojeg pravnog položaja prilikom njegova izvršavanja. Stoga je najvažnije ostvarivanje navedene funkcije načela savjesnosti i poštenja u sprječavanju zlorabe subjektivnog prava.*“⁴⁴

S obzirom na to da je naglasak ovog rada na sudskoj praksi, na ovom mjestu se daje sažet prikaz ovog izuzetno bitnog načela obveznog prava. U poglavlju 7. bit će prikazano kako sudovi uzimaju ovo načelo u obzir prilikom donošenja svojih odluka. Još važnije, prikazat će se na koji način primjena ovog načela uistinu varira i ovisi o svim činjenicama i okolnostima svakog pojedinog slučaja – a upravo je to svrha blanketne pravne norme.

³⁹ Baretić, M., *op. cit.*, (bilj. 27), str. 580.

⁴⁰ Također Pavlović, (bilj. 26), str. 580.

⁴¹ Usput, usko povezano s načelom dužnosti suradnje.

⁴² Ove funkcije vrlo detaljno i usporedno s drugim državama razmatra Baretić, M., (bilj. 27), str. 586.-602.

⁴³ Gorenc i dr., *op. cit.*, (bilj. 11), str. 12.

⁴⁴ Petrak, M., stručni članak: „*Fides bona contraria est fraudi et dolo*“, *Informator*: 6389, 2015., online poveznica: <https://informator.hr/strucni-clanci/fides-bona-contraria-est-fraudi-et-dolo>, (pristup rujan 2025.)

Još nekoliko riječi i razmišljanja o savjesnosti i poštenju sada uglavnom prateći rad Gorenca i dr. te Viznera.⁴⁵ Iako se rad potonjeg autora odnosi na tadašnje socijalističko uređenje smatram da velika većina njegovih razmatranja vrijedi i za današnje doba uređeno aktualnim ZOO-om, tim više jer je zakonska odredba ovog načela identična onoj iz sedamdesetih godina prošlog stoljeća.

Ovo načelo podrazumijeva elemente otvorenosti, iskrenosti i pouzdanosti na strani jednog ugovaratelja prilikom zasnivanja obveznog pravnog odnosa uz spremnost na valjano i potpuno ispunjenje preuzetih obveza, a istovremeno istog takvog ponašanja na strani drugog ugovaratelja, pri čemu oni međusobno jedan drugome moraju opravdati povjerenje kroz „svoju uzvratnu pripravnost pridržavanja svega onog što od njega zahtijeva i proizlazi iz nastalog obveznog pravnog odnosa, kako bi se i on pokazao kao savjesna ugovorna strana u ispunjenju svoje i zahtijevanju tuđe ugovorene činidbe.“⁴⁶

Bitan aspekt ovog načela je njegovo trajanje odnosno vremenska vezanost ugovornih strana da svoja ponašanja usklade s time. Sve dužnosti ovog načela postoje, počinju i obvezuju sudionike čak i prije sklapanja ugovora⁴⁷, za cijelo vrijeme njegova trajanja pa sve do prestanka, a ponekad i nakon toga⁴⁸ od čega se ipak kao najbitnije razdoblje tijekom kojeg ovo načelo djeluje ističe trenutak sklapanja ugovora.⁴⁹

Možda najvažnije pitanje u primjeni glasi kako sud može prepoznati ponašanja protivna načelima savjesnosti i poštenja ako nisu predviđena zakonskim odredbama ili ugovorom? Drugim riječima, kakav je to savjestan ugovaratelj, a kakav nesavjestan ugovaratelj nasuprot njemu? Odgovor se čini jednostavan, savjestan bi bio onaj tko poduzima korisnu pravnu radnju za drugog, ispunjava svoju obvezu u svemu onako kako ona glasi, u ugovorenim rokovima i sl. S druge strane, nesavjestan je onaj tko poduzima radnju na štetu drugog, ili propušta činiti ono na što se obvezao odnosno čini suprotno od onoga što treba. Ovu primitivnu misao⁵⁰ svakako treba razraditi, pa će detaljnije o tome biti u narednim poglavljima, a ujedno i na stvarnim primjerima u poglavlju 7.

Na ovom mjestu još treba navesti kriterije prema kojima se ponašanja sudionika obveznog pravnog odnosa procjenjuju: to su „*vanpravni, društveni, etički kriterij*.“⁵¹ Prema Vizneru, cilj ovih kriterija je proširiti zakonske i ugovorne odredbe čime se postiže puno veća zaštita opravdanih interesa ugovornih strana. Stoga osim primarnih obveza proizašlih iz zakona i ugovora, zahtjevi savjesnosti i poštenja imaju značenje sekundarnih, sporednih obveza s

⁴⁵ Vizner opsežno analizira ovo načelo i posvećuje mu desetak stranica u svom radu, više nego bilo koje drugo načelo obveznog prava. Pokušat ću izvući ono najvažnije i rezimirati njegovo shvaćanje. Također primjećujem i napominjem da ima nekoliko sudskih odluka u nastavku teksta koje u svom obrazloženju koriste njegove stavove, mišljenja i zaključke, ponekad prepisano i unijeto u obrazloženje presude od riječi do riječi. Smatram to itekako korisnim jer doprinosi boljem razumijevanju razloga presude, a sama odluka time zasigurno postaje kvalitetnija.

⁴⁶ Vizner, B., op.cit., (bilj. 12), str. 69.

⁴⁷ O predugovornoj odgovornosti i povredi predmetnih načela u fazi pregovora bit će nekoliko sudskih odluka u središnjem dijelu rada.

⁴⁸ Vizner, B., op.cit., (bilj. 12), str. 69. s navođenjem konkretnih primjera na str. 74.

⁴⁹ Slakoper, Z., op.cit., (bilj. 20), str. 3.

⁵⁰ Inspiraciju za ovu misao preuzeo sam iz Slakoper, Z., op.cit., (bilj. 20), str. 3.

⁵¹ Vizner, B., op.cit., (bilj. 12), str. 71.

osnovnim ciljem boljeg osiguravanja valjanog ispunjenja onih glavnih obveza temeljem ugovora i/ili zakona.⁵²

Konačno, pokušat ću ukratko prikazati ključne točke razmatranja Viznera po pitanju sličnosti i razlika načela savjesnosti i poštenja s jedne strane i opće usvojenim pravilima morala, zahtjevima pravičnosti i dobrim poslovnim običajima s druge strane. Ova usporedba pruža odličan uvid u daljnje i dodatne elemente, karakteristike i određenje pojma savjesnosti i poštenja u domaćem pravu za potrebe ovog rada.⁵³ Osnovna razlika ovih dvaju izvanpravnih, etičkih pojmova (moral s jedne strane te savjesnosti i poštenje s druge) očituje se u širini i dosegu primjene. Pojam morala je širi i apsolutniji kriterij od savjesnosti i poštenja jer se poštovanje morala zahtijeva uvijek i u svakom slučaju i prema svakom subjektu dok je savjesnost i poštenje relativniji pojam čija primjena nužno zahtijeva postojanje određenog obveznog pravnog odnosa, a primjenjuje se isključivo na sudionike tog odnosa.⁵⁴ Nadalje, autor Slakoper izričito naglašava poveznicu između morala i općih načela ZOO-a pri čemu naročito ističe inkorporiranost morala u obveznim odnosima.⁵⁵ Ima autora koji upozoravaju na prekomjernu primjenu morala u kontekstu savjesnosti i poštenja jer su moralni kriteriji često potpuno individualni⁵⁶, a osobno smatram da je teško zamisliti dva suca s identičnim moralnim vrijednostima.

U ovom kontekstu spominju se još i poslovni običaji ili običaju u prometu. To je još uži pojam, a sud se njima služi kao dopunsko sredstvo za prosuđivanje postojanja ili nepostojanja savjesnosti i poštenja ugovornih strana u postojećem ugovornom odnosu, dok se načela savjesnosti i poštenja „*sud mora pridržavati principijelno i po službenoj dužnosti, pošto je to načelo u zakonu predviđeno imperativnom generalnom normom.*“⁵⁷

Zatim, razlikovanje ovog načela od isto tako izvanpravnih etičkih kriterija pravičnosti i pravednosti (*ex aequo et bono*) temelji se na odstupanju od primjene odredbe nekog zakonskog pravila. Naime, prosuđivanje konkretnog slučaja prema zahtjevu pravičnosti znači odstupanje od primjene neke zakonske norme koja bi se inače imala primijeniti, s obzirom na to da okolnosti konkretnog slučaja očigledno navode na zaključak da bi „*striktna i potpuna primjena zakonske odredbe bila u suprotnosti s postojećim shvaćanjem o pravdi i pravednosti, a zakon mogućnost takvog prosuđivanja dopušta.*“⁵⁸ Uz to, treba napomenuti da se pravila morala te načela savjesnosti i poštenja tretiraju kao generalne, blanketne imperativne norme koje sud stoga primjenjuje po službenoj dužnosti čim se pojavi sumnja na postupanje protivno tome. S druge strane, prosuđivanje po pravičnosti nema karakter takve opće primjene budući da se prema tom načelu rješavaju samo unaprijed izričito predviđeni slučajevi kako bi se izbjegla

⁵² Cf. *ibid.*, str. 73.

⁵³ Cf. *ibid.*, str. 75.-78.

⁵⁴ Dakle, moguća je njihova međusobna koegzistencija, ali nije nužna jer postoji mnogo toga što je nesavjesno i nepošteno, a da istovremeno nije nemoralno. Nasuprot tome, svaka nemoralnost uvijek u sebi sadrži i nesavjesnost i nepoštenje. (Vizner, str. 75.)

⁵⁵ „Dapače, inkorporiranost morala u obvezne odnose nije moguće izbjeći. Iako je pretežna većina odredaba ZOO-a dispozitivna - te njihovu primjenu strane mogu izbjeći drukčijim ugovaranjem - odredbe o načelima i druge odredbe koje inkorporiraju moral u obvezne odnose prisilne su pravne prirode.“, Slakoper, Z., *op.cit.*, (bilj. 20). str. 1.

⁵⁶ Baretić, M., *op. cit.*, (bilj. 27.), str. 580.

⁵⁷ *Ibid.*

⁵⁸ Vizner, *op.cit.*, (bilj. 12), str. 75.

pravna nesigurnost. „Proizlazi, prema tome, da sud, pri prosuđivanju po osnovi pravičnosti, ni približno nema tako slobodne ruke, kao što to ima kod prosuđivanja po pravilima morala ili savjesnosti i poštenja.“⁵⁹ O tome vrlo slično i Pavlović.⁶⁰ Također i Baretić koji postavlja niz daljnjih pitanja, odnosno otvara raspravu o sukobu primjene pravičnosti, pravednosti ili svrsishodnosti naspram primjene pravnih načela.⁶¹

Za kraj, ne treba praviti ili tražiti znatne razlike između ovih tri etičkih kategorija, moralno, pravično, savjesno i pošteno. U kontekstu obveznog prava imaju zajednički cilj, osloboditi ugovorne odnose od pretjeranog formalizma te uspostaviti ravnotežu između ugovornih strana.⁶² Uostalom, kao ovdje konačnu misao navodim iz rada autora Slakopera tamošnju početnu tezu o tome da nasuprot odvojenosti prava i pravednosti, odnosno morala stoji činjenica da odredbe o načelima Zakona o obveznim odnosima, ali i brojne njegove pojedinačne odredbe, „u taj Zakon i njegovu primjenu unose i čvrsto ugrađuju moral. Time je on postao i ostao neobično važna i neodvojiva sastojnica obveznopravnih odnosa.“⁶³

4. NAČELO DUŽNOSTI SURADNJE U HRVATSKOM PRAVU

Odredba članka 5. ZOO-a nalaže svim sudionicima obveznih odnosa dužnost suradnje radi potpunog i urednog ispunjenja obveza i ostvarivanja prava u tim odnosima (ugovornim i izvanugovornim).⁶⁴ Ovo načelo smatra se također temeljnim načelom obveznog prava koje veže sve sudionike na poštivanje, pri čemu posebno dolazi do izražaja u trajnim obveznim odnosima ili odnosima sa sukcesivnom isporukom, uzastopnim uslugama i slično⁶⁵, ali se jednako odnosi i na ispunjenje jednokratnih obveza.⁶⁶ Načelo suradnje obvezuje ugovaratelje odnosno sudionike da sukladno načelima i zahtjevima savjesnosti, poštenja i ostalim odredbama ZOO-a postupaju s odgovarajućom pažnjom karakterističnom za određenu vrstu obveznog odnosa⁶⁷ te

⁵⁹ Cf. *ibid.*, str. 76.

⁶⁰ Pavlović, M., *op.cit.*, (bilj. 26), str. 581.

⁶¹ Baretić, M., *op. cit.*, (bilj. 27), str. 577.-578.

⁶² *Ibid.*

⁶³ Slakoper, Z., *op.cit.*, (bilj. 20.), str. 1.

⁶⁴ Smatram da ovo nije uopće upitno, ali navodim: „Opće odredbe ZOO-a primjenjuju se ne samo na ugovorne odnose, već i na one izvanugovorne naravi.“ Nadalje: „Kao što primjena **načela savjesnosti i poštenja**, zabrane zlouporabe prava, zabrane prouzročenja štete i drugih nije ograničena na neku vrstu obveznih odnosa, nego se proteže na sve obvezne odnose, tako se treba protezati i zahtjev za postupanje s odgovarajućom pažnjom.“, Z. Slakoper, S. Nikšić, „Dužna pažnja prema Zakonu o obveznim odnosima“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 44, 2023., br. 1, 25.-58., str. 28. i 29.

⁶⁵ „Ova suradnja treba da se ostvaruje ne samo u zasnivanju obveznih odnosa nego i u toku njihovog trajanja, tj. u toku ostvarivanja prava i obveza iz tih odnosa.“ Vizner, B., *op. cit.*, (bilj. 12), str. 43., koji doduše promatra tadašnji Član 7. zakona „Suradnja u obveznim odnosima“, iz doba socijalističkog uređenja države. Također o tome i Gorenc i dr.; „Dužnost suradnje u obveznopravnim odnosima odnosi se na sve obvezne odnose (ugovorne i izvanugovorne), jednokratne i durativne, pogotovo koji traju dulje, npr. obavljanje usluga na dulji rok, sukcesivna isporuka robe, postojanje više ugovora između ugovaratelja (zajam, leasing, kooperacija, licencija), zajednički nastupa na nekon tržištu i dr. Trajnom suradnjom uspostavljaju se stabilniji međusobni odnosi i povjerenje među suugovarateljima, što pridonosi lakšem otklanjanju nesporazuma, vođenju brige o obostranim interesima, što sve pridonosi lakšem ispunjenju obostranih obveza.“ Gorenc i dr., *op.cit.*, (bilj. 11.), str. 14.

⁶⁶ Česić, Z., *op.cit.*, (bilj. 19), str. 17.

⁶⁷ Čl. 10. ZOO, (1) Sudionik u obveznom odnosu dužan je u ispunjavanju svoje obveze postupati s pažnjom koja se u pravnom prometu zahtijeva u odgovarajućoj vrsti obveznih odnosa (pažnja dobrog gospodarstvenika, odnosno pažnja dobrog domaćina). (2) Sudionik u obveznom odnosu dužan je u ispunjavanju obveze iz svoje profesionalne djelatnosti postupati s povećanom pažnjom, prema pravilima struke i običajima (pažnja dobrog stručnjaka).

da svojim ponašanjem omogućuje ostvarenje i zaštitu njihovih zajedničkih interesa s naglaskom na aktivan doprinos ostvarenju ciljeva obveznog odnosa.⁶⁸

Suradnja se ostvaruje kroz međusobno obavješćavanje o svim bitnim okolnostima, suzdržavanje od zlouporabe prava, zatim omogućavanje i olakšavanje urednog ispunjenja obveza suprotne strane, a tu spada i postupanje u dobroj vjeri. Time se nastoji uspostaviti određena disciplina u izvršavanju obveza koja se jednako odnosi na sve ugovorne strane i obuhvaća sve oblike obveznih odnosa, bez obzira na izvor ili pravni temelj.⁶⁹

Dakle, proizlazi da je načelo dužnosti suradnje „*usmjereno na jačanje međusobnog povjerenja sudionika obveznih odnosa i usko povezano s načelom savjesnosti i poštenja i načelom ponašanja u ispunjavanju obveza i ostvarivanju prava.*“⁷⁰ Prema Vizneru se ovo načelo sadržajno očituje u odnosima međusobne povezanosti i zavisnosti te uzajamne odgovornosti⁷¹ pri čemu primjera radi, nabraja pojedine životne situacije u kojima dolazi do manifestacije ovog načela poput obveze vjerovnika pružiti dužniku odgovarajuću pomoć pri njegovom ispunjenju obveze ako bi došlo do okolnosti koje bez krivnje dužnika otežavaju ispunjenje njegove obveze. Zatim, ovo načelo pretpostavlja aktivnu ponašanje i suradnju do ostvarivanja svrhe ugovora, a ne samo do formalno-pravnog ispunjenje ili oslobođenja obveze. Nadalje, ugovaratelji bi trebali zajedničkim naporima savladati sve teškoće koje eventualno mogu nastati u tijeku izvršenja ugovor, pri čemu su dužni međusobno se obavješćavati o svim odlučujućim okolnostima, pa čak i kada ne postoji izričita zakonska ili ugovorna dužnost obavješćavanja.⁷² Vrlo slično, a jednim dijelom identično o tome govore Gorenc i dr., iz čijeg rada bih još dodao odnosno ponovio u čemu se sastoji ostvarenje ovog načela: „... *izvješćivanje o važnim činjenicama, uzdržavanjem od zlouporabe prava, omogućavanjem i olakšavanjem ispunjenja obveze druge strane, uklanjanjem neravnopravnosti i monopolističkih položaja u poslovanju, postupanju u dobroj vjeri, izbjegavanju sporova i dr.*“⁷³

Uz dužnost suradnje svakako treba spomenuti poznatu latinsku izreku *pacta sunt servanda* koja se veže uz načelo dužnosti ispunjenja obveze uređeno člankom 9. ZOO-a.⁷⁴ Uredna, poštena i savjesna suradnja prilikom izvršenja ugovora (ili druge obveze) trebala bi u pravilu dovesti i do urednog ispunjenja te iste obveze.

Ugovorne strane imaju dužnost ispuniti svoju preuzetu obvezu u cijelosti kako ona glasi te na način kako je ugovoreno. U pravilu nema odstupanja od ugovora, a niti ugovorna strana može jednostrano odustati ili mijenjati sadržaj ugovora odnosno način ili uvjete svog ispunjenja. Postoje određene iznimke od navedenog pravila jer bi beziznimno ustrajanje na prvobitnom ispunjenju u određenim slučajevima dovelo do eventualnog nastanka štete ili bi

⁶⁸ Pavlović, M., *op.cit.*, (bilj. 26.), str. 584.

⁶⁹ *Cf. ibid.*, str. 583.

⁷⁰ Česić, Z., *op.cit.*, (bilj. 19), str. 17.

⁷¹ Vizner, B., *op.cit.*, (bilj. 12), str. 43.

⁷² *Cf. ibid.*, str. 44. i 45.

⁷³ Gorenc i dr., *op.cit.*, (bilj. 11), str. 13.

⁷⁴ Odredba članka 9. ZOO-a odnosi se na sve obveze, bez obzira na kojem pravnom temelju nastale, a ne samo ugovorne odnose. Ovo nije samo načelo ugovornog prava već je uzdignuto na rang općeg načela obveznog prava iako svoju primjenu u suvremenim odnosima većinom nalazi kod ugovornih odnosa. Česić, Z., *op.cit.*, (bilj. 19), str. 23.

konkuriralo drugim načelima obveznog prava poput savjesnosti i poštenja, zabrani zlouporabe prava, jednakosti činidba ili zabrani prouzročenja štete.⁷⁵

5. MEĐUNARODNI ASPEKT

5.1. Međunarodno (javno) pravo⁷⁶ i međunarodno trgovačko (ugovorno) pravo

Načelo savjesnosti i poštenja, odnosno dobre vjere, jedno je od temeljnih načela međunarodnog prava. Ovo načelo izrijeком se navodi u nekoliko ključnih međunarodnih pravno obvezujućih dokumenata za države članice (potpisnice konvencija). Najprije, Povelja Ujedinjenih naroda iz 1945.-te godine već u članku 2. nameće obvezu državama članicama da svoje obveze izvršavaju u dobroj vjeri.⁷⁷

Zatim, primjerice Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora⁷⁸ posvećuje cijelu glavu III. poštovanju, primjeni i tumačenju ugovora. Tako izričito promiče iznad navedeno načelo *pacta sunt servanda* kada propisuje u članku 26. da svaki ugovor koji je na snazi veže stranke i one ga moraju izvršavati u dobroj vjeri. Jednako tako, prilikom tumačenja ugovora, izrijeком je kao opće pravilo u članku 31. propisano da se ugovor mora tumačiti u dobroj vjeri, prema uobičajenom smislu izraza iz ugovora u njihovu kontekstu i u svjetlu predmeta i svrhe ugovora.

Nadalje, Konvencija Ujedinjenih naroda o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe iz 1980.-te godine, poznatija kao Bečka konvencija ili CISG, donesena na temelju prijedloga i rada poznate UN-ove komisije UNCITRAL.⁷⁹ U Republici Hrvatskoj stupila je na snagu 08. listopada 1991.godine. Ova konvencija nastaje zbog potrebe za ujednačavanjem pravila koja reguliraju međunarodnu prodaju robe kao najčešći međunarodni pravni posao. Područje primjene određeno je odmah prvim člankom Konvencije⁸⁰, a ovdje ukratko, u smislu CISG-a ugovor o prodaji robe smatra se međunarodnim ako ugovorne strane imaju svoje sjedište na teritorijima različitih država, a te države su ujedno države ugovornice Konvencije ili unatoč

⁷⁵ Pavlović, M., op.cit., (bilj. 26), str. 583.

⁷⁶ Članak 134. Ustava Republike Hrvatske: „Međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona. Njihove se odredbe mogu mijenjati ili ukidati samo uz uvjete i na način koji su u njima utvrđeni, ili suglasno općim pravilima međunarodnog prava.“, (56/1990, Narodne novine 135/1997, 113/2000, 28/2001, 76/2010, 5/2014)

⁷⁷ Article 2.2. „The Organization and its Members, in pursuit of the Purposes stated in Article 1, shall act in accordance with the following Principles: All Members, in order to ensure to all of them the rights and benefits resulting from membership, shall fulfil in good faith the obligations assumed by them in accordance with the present Charter.“ Povelja UN-a, 1945., San Francisco, SAD, link za preuzimanje sa službenih web-stranica UN-a: <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>

⁷⁸ Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora, (NN 16/1993), dostupno online putem poveznice: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/1993_12_16_37.html

⁷⁹ Komisija Ujedinjenih naroda za međunarodno trgovačko pravo, eng. *United Nations Commission on International Trade Law*, zadužena za unifikaciju i promicanje međunarodnog trgovačkog prava. Web-stranica: <https://uncitral.un.org/>

⁸⁰ „This Convention applies to contracts of sale of goods between parties whose places of business are in different States: (a) when the States are Contracting States, or (b) when the rules of private international law lead to the application of the law of a Contracting State.“ Online poveznica na web-stranice i na tekst Konvencije: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-09951_e_ebook.pdf.

tome što nisu, pravila međunarodnog privatnog prava tih država upućuju na primjenu prava države ugovornice.⁸¹

Bečka konvencija dakle stvara ujednačena pravila za međunarodnu kupoprodaju, a za potrebe ovog rada značajna je po tome što izričito propisuje obvezu tumačenja Konvencije na način da se vodi računa o međunarodnom karakteru i poštivanju dobre vjere u međunarodnoj trgovini.⁸² Navedena obveza nije nametnuta izravno ugovarateljima⁸³ već se radi o zahtjevu nadležnom sudu da uzme u obzir poštivanje dobre vjere prilikom tumačenja Konvencije, ako i kada se pojavi ovo pitanje u parnici.

Za spomenuti je još Deklaracija o načelima međunarodnoga prava o prijateljskim odnosima i suradnji između država u skladu s Poveljom UN-a iz 1970.-te godine koja dodatno potiče i osnažuje opću obvezu država da ispunjavaju svoje međunarodne obveze u dobroj vjeri.⁸⁴

5.2. Pravo Europske unije

Pravo Europske unije u pogledu primjene načela savjesnosti i poštenja te dužnosti suradnje i to u ugovornim odnosima između fizičkih osoba i/ili trgovaca ima nešto drugačiji pristup uređenju nego je slučaj u međunarodnim odnosima izvan okvira Europske unije, kao što smo iznad vidjeli u okviru međunarodnih konvencija. Zbog toga, ali i zbog činjenice što je Republika Hrvatska članica Europske unije, na ovom mjestu bit će malo više riječi o tome. Najprije, za razliku od gotovo svih nacionalnih zakonodavstva država članica, Europska unija u svojim temeljnim aktima ne propisuje izričito nekakvu opću klauzulu odnosno odredbu o savjesnosti i poštenju ili dobroj vjeri koja bi vrijedila za sve ugovorne odnose između pojedinaca. Umjesto toga, načelo savjesnosti i poštenja i dužnosti suradnje nalazimo u pojedinim sekundarnim aktima poput direktiva i uredbi, posebno u pravu zaštite potrošača i trgovačkom pravu.

⁸¹ Čuveljak J., Manestar I., Radionov Karlović N., Padovan A., „Priručnik za polaznike/ce“, Pravosudna akademija, Zagreb, lipanj 2024., str. 7., dostupno online putem poveznice: <https://www.pak.hr/wp-content/uploads/2024/05/Becka-konvencija-1980.pdf>, (kolovoz 2025.) Ujedno postoje određene iznimke od primjene Konvencije, a za više o tome predlažem pročitati navedeni izvor koji sažeto i precizno navodi polje/područje primjene.

⁸² Članak 7. Konvencije: „*In the interpretation of this Convention, regard is to be had to its international character and to the need to promote uniformity in its application and the observance of good faith in international trade.*“

⁸³ Usput, u pogledu ovog pitanja postoje različita tumačenja. Je li ova odredba nametnuta izravno ugovarateljima ili samo nadležnom sudu pri tumačenju koji u domaćem pravnom sustavu primjenjuje Konvenciju? Više o tome vidjeti u radu kolege Kovačića, naročito od str. 20. nadalje, diplomski rad na temu: „*Good faith principle in the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG)*“, dostupan online putem poveznice: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/pravo%3A6724/datastream/PDF/view>

⁸⁴ „*The principal that States shall fulfil in good faith the obligations assumed by them in accordance with the Charter. Every State has the duty to fulfil in good faith the obligations assumed by it in accordance with the Charter of the United Nations. Every State has the duty to fulfil in good faith its obligations under the generally recognized principles and rules of international law. Every State has the duty to fulfil in good faith its obligations under international agreements valid under the generally recognized principles and rules of international law.*“ Deklaracija o načelima međunarodnoga prava o prijateljskim odnosima i suradnji između država u skladu s Poveljom UN-a iz 1970. Eng. *Declaration of Principles of International Law Concerning Friendly Relations and Cooperation Among States in Accordance with the Charter of the United Nations (GA Res. 2625 (XXV)(1970))*, dostupno na eng. jeziku putem poveznice: <https://digitallibrary.un.org/record/202170?v=pdf> (kolovoz 2025.)

Jedan od temeljnih akata Europske unije – Ugovor o Europskoj uniji⁸⁵ ova načela spominje samo na jednom mjestu, i to u članku 4. stavku 3., koji propisuje da Unija i države članice moraju međusobno pomagati jedni drugima pri obavljanju zadaća koje proizlaze iz Ugovora i to na temelju načela lojalne suradnje i uz puno uzajamno poštovanje. Međutim, postoje sekundarni akti koji itekako promiču predmetna načela, a ujedno nalažu pojedincima njihovo poštivanje u međusobnim odnosima. Tako primjerice Direktiva Vijeća 93/13/EEZ o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima⁸⁶ sadrži članak 3. o nepoštenim ugovornim odredbama u potrošačkim ugovorima. To je svaka odredba ugovora o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori ako u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri na štetu potrošača prouzroči znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka proizašlih iz ugovora.⁸⁷

Zatim, zanimljivo je pročitati i obratiti pozornost na odredbe Direktive 2005/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2005. o nepoštenoj poslovnoj praksi poslovnog subjekta u odnosu prema potrošaču na unutarnjem tržištu i o izmjeni Direktive Vijeća 84/450/EEZ, direktiva 97/7/EZ, 98/27/EZ i 2002/65/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, kao i Uredbe (EZ) br. 2006/2004 Europskog parlamenta i Vijeća (poznatija kao: „Direktiva o nepoštenoj poslovnoj praksi“).⁸⁸ Ova direktiva uređuje odnose između trgovaca i potrošača s naglaskom na nepoštenu poslovnu praksu prema potrošačima, a njezina svrha je doprinijeti urednom funkcioniranju unutarnjeg tržišta s težnjom da se postigne visok stupanj zaštite potrošača putem usklađivanja zakona i drugih propisa država članica o nepoštenoj poslovnoj praksi koja šteti gospodarskim interesima potrošača.⁸⁹ Promicanje načela savjesnosti, poštenja i dužnost suradnje očituje se u standardu „*profesionalne pažnje*“ s kojim trgovci moraju uvijek postupati, a takvu pažnju direktiva definira kao „*standard posebne vještine i pažnje koja se u razumnoj mjeri očekuje u odnosu trgovca prema potrošačima, i to razmjerno s poštenom tržišnom praksom i/ili općem načelu dobre vjere u području aktivnosti trgovca.*“⁹⁰ Svaka poslovna praksa koja je u suprotnosti sa zahtjevima u pogledu ove profesionalne pažnje bit će nepoštena.

Konačno, treba spomenuti Direktivu o pravima potrošača⁹¹ i njezinu svrhu o promicanju pravilnog funkcioniranja unutarnjeg tržišta usklađivanjem pojedinih aspekata zakona i drugih

⁸⁵ Službeni list Europske unije, C 202/1, pročišćena verzija (2016/C 202/01), dostupno *online* putem poveznice: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT> (kolovoz 2025.)

⁸⁶ Službeni list Europske unije, SL L 95, 21.4.1993, dostupno *online* putem poveznice: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/ALL/?uri=celex:31993L0013> (kolovoz 2025.)

⁸⁷ U našem domaćem zakonodavstvu postoji poznata odredba članka 296. ZOO-a o ništetnosti pojedinih odredaba općih uvjeta ugovora, prema kojoj su ništetne odredbe općih uvjeta ugovora one odredbe koje suprotno načelu savjesnosti i poštenja prouzroče očiglednu neravnopravnost u pravima i obvezama strana na štetu suugovaratelja sastavljača ili ugrožavaju postizanje svrhe sklopljenog ugovora, čak i ako su ti opći uvjeti odobreni od nadležnog tijela.

⁸⁸ Službeni list Europske unije, SL L 149, 11.6.2005, dostupno *online* putem poveznice: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A32005L0029>. Izmijenjena je 2019. Direktivom (EU) 2019/2161 koja je modernizirala pravila EU-a o zaštiti potrošača kako bi se osigurala bolja provedba i kako bi se odgovorilo na nova kretanja na tržištu, posebno u internetskom marketingu.

⁸⁹ Cf. *ibid.*, članak 1.

⁹⁰ Cf. *ibid.*, članak 2. točka (h).

⁹¹ Direktiva 2011/83/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2011. o pravima potrošača, izmjeni Direktive Vijeća 93/13/EEZ i Direktive 1999/44/EZ Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 85/577/EEZ i Direktive 97/7/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, SL L 304, 22.11.2011, dostupno *online* putem poveznice: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/ALL/?uri=celex:32011L0083>.

propisa u državama članicama o ugovorima koji se sklapaju između potrošača i trgovaca, a sve s ciljem postizanja visoke razine zaštite potrošača.⁹²

Podsjetimo se, direktive nemaju opću primjenu za razliku od uredbi već su one obvezujuće u pogledu rezultata koji je potrebno postići, a odabir oblika i metoda postizanja željenog i utvrđenog rezultata prepušten je nacionalnim tijelima.⁹³

6. ULOGA SUDOVA U PRIMJENI PRAVNIH NAČELA

Nakon što smo definirali pravna načela, naveli njihov značaj, a zatim pobliže razmotrili načelo savjesnosti i poštenja te dužnosti suradnje u domaćem pravu, na ovom mjestu bit će riječi o tome kakvu ulogu ima sudbena vlast u primjeni (predmetnih) pravnih načela. Ovo poglavlje ujedno služi kao uvod u središnji dio rada i analizu konkretnih sudskih odluka domaćih sudova.

Iustitia est constans et perpetua voluntas ius summ cuique tribuendi, u prijevodu: pravednost je postojana i trajna volja da se svakome da pravo koje mu pripada.⁹⁴ Ova misao ili svojevrsna definicija pravednosti potječe iz rimskog prava, a pripisuje se klasičnom rimskom pravniku Ulpianu (*Ulpianus, Digesta I, 1, 10 pr.*). Radi se o jednom od temeljnih načela prava i smjernici u rješavanju konkretnih pravnih slučajeva, a takvo shvaćanje zadržalo se u europskoj pravnoj tradiciji sve do danas.⁹⁵ Međutim, istovremeno smatram da se možemo složiti oko činjenice da ova izreka opisuje jedan ideal pravosuđa, apstraktno nastojanje svima udovoljiti, a pritom nikoga ne zakinuti. Stoga valja uzeti u obzir poznatu izreku *Summum ius, summa iniuria*, u prijevodu: Najveće pravo, najveća nepravda.⁹⁶ Izreka promiče shvaćanje o tome da strogo gramatičko tumačenje pravnih propisa, mehanička primjena zakona na konkretne životne okolnosti može ugroziti zahtjeve pravičnosti i pravednosti, a u određenim slučajevima može imati za posljedicu izravnu negaciju prava čijoj su zaštiti bila izvorno namijenjena.⁹⁷ Upravo zato postoje, između ostaloga, mnogobrojna pravna načela i blanketne norme kao korektivni instrument kojima sudbena vlast može postići što veći stupanj pravednosti.

Može se reći da je ideal svakog sudskog postupka postići visoki stupanj predvidljivosti, a to se postiže kroz stabilnu i ujednačenu sudsku praksu. Sve osobe moraju u jednakim činjeničnim situacijama dobiti jednaku presudu, a sudovi iste države trebaju postavljena im pravna pitanja rješavati na ujednačen način. Međutim, istodobno s time, načelo sudske neovisnosti⁹⁸ nalaže svakom sucu da odlučuje isključivo na temelju zakona i vlastite savjesti u

⁹² Cf. *ibid.*, članak 1.

⁹³ Članak 288. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, SL C 202, 7. 6. 2016., dostupno *online* putem poveznice: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT>

⁹⁴ Petrak, M., stručni članak: „*Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi*“, *Novi informator*, 2010., *online* poveznica: <https://informator.hr/strucni-clanci/iustitia-est-constans-et-perpetua-voluntas-ius-suum-cuique-tribuendi-lat-pravednost-je-postojana-i-trajna-volja-da-se-svakome-da-pravo-koje-mu-pripada> (kolovoz 2025.).

⁹⁵ *Ibid.*

⁹⁶ Petrak, M., stručni članak: „*Summum ius, summa iniuria, lat. najveće pravo, najveća nepravda*“, *Novi informator*, 2009., *online* poveznica: <https://informator.hr/strucni-clanci/summum-ius-summa-iniuria-lat-najvece-pravo-najveca-nepravda> (kolovoz 2025.).

⁹⁷ *Ibid.*

⁹⁸ „*Koje će činjenice uzeti kao dokazane odlučuje sud prema svom uvjerenju na temelju savjesne i brižljive ocjene svakog dokaza zasebno i svih dokaza zajedno, a i na temelju rezultata cjelokupnog postupka.*“ Članak 8. Zakona

konkretnom predmetu.⁹⁹ Dakle, čini se da ujednačena sudska praksa¹⁰⁰ u nekoj državi predstavlja normativni ideal, a načini tog ujednačavanja trebaju postići ravnotežu između neovisnosti pravosuđa s jedne strane i učinkovitosti određenih mehanizama ujednačavanja s druge.¹⁰¹ U nastavku rada će se analizirati primjenjuju li hrvatski sudovi u (trgovačkim) sporovima predmetna načela ujednačeno ili u praksi sudova postoje odstupanja u njihovoj primjeni i/ili tumačenju.

U praksi, sudovi pravna načela koriste većinom na način da određeno načelo navode uz istodobnu primjenu konkretne pravne norme propisane za konkretni slučaj ili ih koriste samostalno tako da se obrazloženje odluke temelji isključivo na primjeni određenog pravnog načela.¹⁰² Dakle, radi se o dopunskoj ili samostalnoj primjeni pravnih načela. Nadalje, nisu rijetke situacije kada se sudovi pozivaju na više pravnih načela istovremeno¹⁰³, s time da uvijek postoji mogućnost pojave situacije kada načela međusobno konkuriraju pa je u tom slučaju nužno primijeniti ono koje je specifičnije i prikladnije za konkretan slučaj.¹⁰⁴ Usput za navesti kao primjer sukoba dvaju načela obveznog prava je poznati slučaj ugovorne strane koja zloupotrebljava svoja prava ili na drugi način šikanira svog suugovaratelja i kao takva nema mogućnost, a niti pravo pozivati se na nesavjesnost ili nepoštenje druge ugovorne strane.¹⁰⁵ Više o tome u nastavku na konkretnim primjerima.¹⁰⁶ Osim toga, pravna načela sudovi koriste i u svrhu popunjavanja pravnih praznina.¹⁰⁷ Konačno, autor i sudac Jug ističe: „*Opća i posebna*

o parničnom postupku, (SL SFRJ 4/1977, 36/1977, 36/1980, 6/1980, 69/1982, 43/1982, 58/1984, 74/1987, 57/1989, 20/1990, 27/1990, 35/1991, Narodne novine 53/1991, 91/1992, 112/1999, 129/2000, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 2/2007, 96/2008, 84/2008, 123/2008, 57/2011, 25/2013, 89/2014, 70/2019, 80/2022, 114/2022, 155/2023). Zatim, članak 2. Zakona o sudovima, koji propisuje: „*Sudovi su tijela državne vlasti koja sudbenu vlast obavljaju samostalno i neovisno u okviru djelokruga i nadležnosti određene zakonom.*“ Također, članak 4. stavak 1. te članak 6. stavak 1. Zakona o sudovima (NN 28/2013, 33/2015, 82/2015, 82/2016, 67/2018, 126/2019, 130/2020, 21/2022, 60/2022, 16/2023, 155/2023, 36/2024).

⁹⁹ Bodul, D., Čuveljak, J., Grbić, S., „(Još) o ujednačavanju sudske prakse u građanskim predmetima“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 41, br. 1., 133-154, 2020., str. 133.

¹⁰⁰ „*Rješavanje predmeta iste činjenične i pravne osnove na isti način čini jednu od osnova pravilnog funkcioniranja pravnog sustava uopće, kako u nacionalnoj državi tako i u međunarodnim asocijacijama.*“, Aviani, D., Đerđa, D., *op.cit.*, (bilj. 35), str. 369.

¹⁰¹ Bodul, Čuveljak, Grbić, *op.cit.*, (bilj. 99.), str. 134.

¹⁰² Jug, *op.cit.*, (bilj. 2), str. 19. Uz napomenu da autor Jug u svom radu primjenu pravnih načela razmatra u praksi Vrhovnog suda Republike Hrvatske, ali smatram da analogno vrijedi i za suce ostalih sudova u državi.

¹⁰³ „*Tako VSRH u jednoj odluci navodi pravno načelo savjesnosti i poštenja i načelo zabrane zlorabe prava, jer pravni poredak zlorabu prava zabranjuje i ujedno ugovornim stranama naređuje da se u ostvarivanju prava i obveza iz ugovornih odnosa pridržavaju načela savjesnosti i poštenja.*“ *Cf. ibid.*, str. 21.

¹⁰⁴ *Cf. ibid.*, str. 19.

¹⁰⁵ „*Kod navođenja dva i više pravnih načela u obrazloženjima svojih odluka, VSRH često povezuje načelo savjesnosti i poštenja s načelom zabrane zlorabe prava.*“ *Ibid.*

¹⁰⁶ „*Tako je u jednoj odluci u svezi spora radi raskida ugovora o dosmrtnom uzdržavanju VSRH zauzeo pravno stajalište da se zlorabom prava ima smatrati kada jedna od ugovornih strana namjerno izaziva poremećenost odnosa s ciljem da zajednički život stranaka postane nepodnošljiv, kako bi se stvorile pretpostavke za raskid sklopljenog ugovora.*6 Dakle, iako su postojale pretpostavke poremećenosti odnosa, što je jedan od razloga za raskid takve vrste ugovora, VSRH je zauzeo stajalište da zahtjev za raskid ugovora nije osnovan jer je sam tužitelj zlorabom prava došao do pretpostavki za raskid ugovora. U tom slučaju je pravno načelo zabrane zlorabe prava direktno primijenjeno.“ *Cf. ibid.* Str. 20. Na ovom mjestu ističem primjer kojeg navodi autor Jug, odluka VSRH Rev-1390/08-2 od 18.11.2009. Ovo je ujedno primjer samostalne primjene pravnog načela jer je sud direktno i isključivo primijenio načelo zabrane zlorabe prave.

¹⁰⁷ Za detaljnije o ovome upućujem pogledati poglavlje 5.4. u radu autora Juga (bilj. 2).

pravna načela kao pravni kriteriji i prihvaćene vrijednosti dio su obrazloženja odluka VSRH i sastavni su dijelovi pravnih stajališta i sudske prakse koju stvara VSRH. “¹⁰⁸

Prije prelaska na analizu sudske prakse potrebno je još malo preciznije opisati na koji način sud primjenjuje jednu blanketnu normu na stvarni slučaj, a imajući u vidu sve do sada izrečeno.¹⁰⁹ Dakle, odredbe članak 4. i 5. ZOO-a daju sucima samo kriterije i upute za utvrđenje ponašanja sudionika nekog odnosa. Međutim, sudac nije ovlašten prema vlastitom subjektivnom mišljenju podvoditi činjenične okolnosti nekog slučaja ili određeno ponašanje nekog sudionika pod primjenu ovih načela. Njegova dužnost je tome pristupiti objektivno, načela shvatiti kao pravne standarde „čiji se sadržaj *de facto* prilagođava konkretnim okolnostima.“¹¹⁰ Drugim riječima, postoji mogućnost da će određeno ponašanje u jednom slučaju predstavljati kršenje dužnosti suradnje ili biti protivno savjesnosti i poštenju, a da će to isto ponašanje pod drugačijim okolnostima biti opravdano odnosno u skladu s tim načelima.

Poanta svega je objektivna primjena pravnog načela na konkretan slučaj, a taj postupak naziva se konkretizacija pravnih načela. Stoga, povezujući sada rečeno s ranije iznesenim o blanketnoj pravnoj normi i izvan pravnim etičkim kriterijima, može se navesti da je svrha načelnih, općih odredbi koje predstavljaju u jednu ruku pravne standarde omogućiti sucu da u situacijama u kojima bi primjena točno određenog pravnog pravila dovela do neželjenog rezultata, taj isti slučaj riješiti povoljnije primjenom općih načela.¹¹¹

7. ANALIZA HRVATSKE SUDSKE PRAKSE

Za potrebe ovog rada pregledano je stotinjak sudskih odluka, od čega detaljno otprilike pedesetak u kojima su sudovi, u pravilu drugostupanjski – dakle u trgovačkim sporovima Visoki trgovački sud Republike Hrvatske ili Vrhovni sud Republike Hrvatske po izvanrednom pravnom lijeku, na neki način razmatrali načela savjesnosti i poštenja te dužnosti suradnje, bilo da se neka od parničnih strana njih pozivala kao načela koja se imaju primijeniti ili je parnična strana isticala ponašanje svog suugovaratelja kao suprotno tome ili je sud na svoju inicijativu po službenoj dužnosti ispitivao ove povrede. Uostalom, ne bi trebalo biti potrebno da se neka od parničnih strana izričito poziva na njih jer kao što je već iznad navedeno, sudovi ova načela primjenjuju (moraju primjenjivati) po službenoj dužnosti. U nastavku rada prikazuju se i analiziraju nekoliko pomno odabranih odluka u kojima sud predmetna načela samostalno ili dopunski primjenjuje na konkretne činjenične okolnosti. Redoslijed navođenja sudskih odluka u nastavku nema nikakav utjecaj u smislu većeg značaja pojedine odluke od drugih. Svaki sudski predmet čini zasebnu cjelinu te se odluka kao takva analizira, odvojeno od ostalih. Veže ih samo zajednička tema – primjena predmetnih pravnih načela. Jedina sistematizacija u ovom dijelu je to što se najprije analiziraju odluke općinskih, županijskih, trgovačkih sudova i VTS-a, a zatim odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske koji ipak ima nešto drugačiju ulogu u

¹⁰⁸ Jug, op.cit., (bilj. 2), str. 7.

¹⁰⁹ „Upravo je zadatak znanosti, ali i sudske prakse, da jedno otvoreno pravno pravilo ponašanja preradi u konkretna pravna pravila.“, Baretić, M., op. cit., (bilj. 27), str. 577.

¹¹⁰ Pavlović, op.cit., (bilj. 26), str. 580. Identično tvrdi i Baretić: sudac bi trebao izbjegavati općenito pozivanje na načela jer mora ponašanje svakog subjekta prosuditi na temelju objektivnih okolnosti. Baretić, M., op.cit., (bilj. 27), str. 578. i ponovo na 581.

¹¹¹ Baretić, M., op. cit., (bilj. 27), str. 577.

našem pravnom sustavu, prvenstveno u pogledu ujednačavanja sudske prakse i razmatranja onih najvažnijih pravnih pitanja.

Većina sudskih odluka odnosno dijelova presuda će se citirati onako kako je to sud u obrazloženju naveo jer ipak je naglasak ovog rada na analizi mišljenja, stavova i zaključaka domaćih sudova. Činjenično stanje će se ukratko navesti koliko je to potrebno za razumijevanje pojedinog predmeta, a oni ključni, odlučni razlozi koji se tiču primjene predmetnih načela će se navesti od riječi do riječi. Bit će zanimljivo analizirati koji su razlozi doveli do primjene predmetnih načela, odnosno koja to ponašanja, postupci ili izjave potpadaju pod njihovo kršenje. Također, vidjet ćemo da sudovi nekad iscrpno obrazlože svoja shvaćanja, a ponekad vrlo šturo. Iako se pravnicima takvo obrazloženje čini logičnim i jasnim, moglo bi se reći da je presuda prvenstveno namijenjena strankama u postupku koji su u velikoj većini slučajeva pravni laici pa takvim presudama možda ostaju zakinuti za „adekvatno“ obrazloženje odluka kojima je odlučeno o njihovim pravima i interesima. Zbog toga, posebno su vrijedne one odluke koje iscrpno i studiozno pristupe obrazloženju merituma spora. Konačno, ovo poglavlje može služiti kao svojevrsni pregled i sistematizacija onih (ne svih) ponašanja sudionika na tržištu koje pravni poredak sankcionira jer već i na ovom relativno malom broju odluka možemo jasno uočiti što sve spada u (ne)poštivanje načela savjesnosti i poštenja te dužnosti suradnje.

Dajem još jednu napomenu: ovaj rad analizira pojedine odluke koje nisu u domeni trgovačkog prava, odnosno ne radi se o sporu između trgovaca, ali smatram da se ponašanja sudionika iz tih odnosa o (ne)poštivanju predmetnih načela itekako mogu (moraju!?) analogno primijeniti i na hipotetske odnosno buduće situacije ako bi subjekti tih odnosa bili trgovci.

7.1. Odluke općinskih, županijskih, trgovačkih sudova i Visokog trgovačkog suda RH

Županijski sud u Varaždinu, Stalna služba u Koprivnici u svojoj odluci **GŽ-1430/2020/2** od lipnja 2021. godine uvažava žalbu tužitelja Z.H. d.o.o. te preinačuje prvostupanjsku presudu na način da održava na snazi platni nalog sadržan u rješenju o ovrsi kojim je tuženiku naloženo tužitelju isplatiti određeni iznos radi dugovanja za uslugu odvoza i zbrinjavanja komunalnog otpada. Tuženik je bio evidentirani vlasnik stana u utuženom razdoblju kao obveznik plaćanja usluga gospodarenja otpadom. Međutim, tuženik je u međuvremenu preselio, prestao biti vlasnikom predmetnog stana te je izvatkom iz zemljišnih knjiga u prvostupanjskom postupku dokazao da nije upisan kao vlasnik slijedom čega nije dužan podmiriti neplaćene račune. Također se pozvao na to da su zemljišne knjige javne isprave jer djeluju prema svima pa da tako javan i dostupan podatak ima prednost pred podzakonskim aktima na koje se pozivao tužitelj, a kojim aktom je propisana obveza prijave promjene korisnika (vlasnika) nekretnine. Riječ je o tužiteljevim Općim uvjetima poslovanja s korisnicima koji propisuje obvezu svakog korisnika da obavijesti tužitelja kao pružatelja usluge o promjeni korisnika.

Prvostupanjski sud smatra da je tužitelj trebao samostalno i na vlastitu inicijativu utvrditi tko su njegovi obveznici plaćanja javno pružene usluge te da činjenica da je Općim uvjetima propisana dužnost obavijesti o svim promjenama korisnika nekretnine ne predstavlja osnovu da se tuženika obveže na plaćanje naknade. Suprotno tome, drugostupanjski sud smatra ovaj stav pogrešnim te navodi: „*Međutim, čl. 6. Općih uvjeta poslovanja propisuje da je tuženica bila dužna izvijestiti tužitelja o promjeni vlasništva, a nesporno je da to nije učinila*

jer nema dokaza da je nakon prodaje stana i upisa nove vlasnice stana u zemljišnim knjigama izvršila tužitelju prijavu promjene korisnika usluge. Prema tome, neprijavljivanjem promjene vlasništva nekretnine tuženica se kao sudionik u obveznom odnosu **nije pridržavala načela savjesnosti i poštenja** iz čl. 4. Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine“, broj 35/05., 41/08., 125/11. i 78/15. – dalje: ZOO) **niti načela dužnosti suradnje** iz čl. 5. ZOO-a prema kojem je kao sudionik obveznog odnosa dužna surađivati radi potpunog i urednog ispunjenja obveza i ostvarivanja prava u tim odnosima te da nije postupila niti s pažnjom dobrog domaćina na koji ga obvezuje čl. 10. st. 1. ZOO-a.“¹¹²

Županijski sud u Zagrebu u svojoj presudi **GŽ-3651/2022-2** iz ožujka 2023. godine odbija žalbu tuženika i potvrđuje prvostupanjsku presudu te održava na snazi platni nalog sadržan u rješenju o ovrsi u dijelu kojim je naloženo tuženiku isplatiti određeni novčani iznos s osnove nepodmirenih računa za pružene telekomunikacijske usluge. Naime, u tom postupku nije bilo sporno da je tuženik zasnovao ugovorni odnos s tužiteljem kao pružateljem telekomunikacijskih usluga te postojanje nepodmirenih računa za pružene usluge u utuženom razdoblju. Tuženik je, između ostaloga, tvrdio da utužene račune nikada nije primio slijedom čega je ne smatra sebe odgovornim za podmirenje ove obveze.

Prvostupanjski sud je ispravno zaključio te naložio tuženiku isplatu utuženog iznosa s te osnove, a što drugostupanjski sud potvrđuje navodeći: „U odnosu na navode tuženice da ista nije zaprimila utuženi račun ističe se da u situaciji u kojoj tuženica zna da je troškove korištene usluge dužna podmiriti, a što je tuženica nesporno znala budući je koristila usluge tužitelja, tad činjenica da joj tužitelj račun za pruženu uslugu nije isporučio, ne može biti razlog zbog kojeg bi ista bila oslobođena od obveze plaćanja pružene joj usluge. Naime, kada tuženica **postupi protivno temeljnim načelima obveznog prava, načelu savjesnosti i poštenja, načelu dužnosti suradnje** te konačno načelu dužnosti ispunjenja obveze, ne može takovo svoje postupanje isticati u prilog navodima da ne bi bila u obvezi ispuniti preuzetu obvezu. Dakle, tuženica je dužna podmiriti predmetni račun tužitelja na temelju ugovorne obveze kao korisnik telekomunikacijske usluge...“¹¹³

Iduća odluka bavi se sličnim činjeničnim stanjem kao i prethodne, samo što je sada tužitelj, kao pružatelj javnih usluga, postupao protivno načelu savjesnosti i poštenja te dužnosti suradnje. Tako Županijski sud u Zagrebu u presudi **GŽ-2074/2022-2** iz rujna 2022. odbija žalbu tužitelja HEP Elektro d.o.o. i potvrđuje prvostupanjsku presudu kojom je ukinut platni nalog iz rješenja o ovrsi u cijelosti te odbijen tužbeni zahtjev za isplatu određenog novčanog iznosa po osnovi, kako to tužitelj tvrdi, za isporučenu, a neplaćenu električnu energiju. Ovaj drugostupanjski sud odlučujući o žalbi tužitelja najprije ističe da svaki ugovorni odnos, pa tako i predmetni između tužitelja kao opskrbljivača energijom i tuženika kao potrošača energije podrazumijeva: „ostvarivanje prava i obveza iz tog odnosa **u skladu sa načelom savjesnosti i poštenja, dužnosti suradnje** radi potpunog i urednog ispunjenja obveza i ostvarivanja prava u međusobnom odnosu, suzdržavanja u ostvarivanju prava iz obveznog odnosa od svake radnje

¹¹² Skoro pa identično činjenično stanje, a time i konačna odluka drugostupanjskog suda, u nekoliko predmeta, primjerice odluka Županijskog suda u Velikog Gorici, GŽ-1302/2024-2 od siječnja 2025. godine te odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, Pž-3934/2022-3 od siječnja 2025. godine.

¹¹³ Za ovaj slučaj također, skoro pa identično činjenično stanje, a time i konačna odluka drugostupanjskog suda, u još jednom predmetu, odluka Županijskog suda u Zagrebu, GŽ-4935/2024-2 od siječnja 2025. godine.

(propusta) koja bi bila suprotna svrsi zbog koje je propisom ustanovljena, jednake vrijednosti uzajamnih činidaba, dužnosti ispunjenja obveze i odgovornosti za njezino ispunjenje (članak 4., 5., 6., 7. stavak 1. i 9. ZOO-a).“

Zatim, navode se konkretne činjenične okolnosti koje opravdavaju zaključak prvostupanjskog suda o neosnovanosti tužbenog zahtjeva i postupanja tužitelja suprotno predmetnim načelima obveznog prava. Ističe se da je upravo tužitelj zanemario sva saznanja koja je imao od tuženika glede nekretnine uz koju se veže potrošnja električne energije, a naročito okolnost tuženikovog zahtjeva za obustavu isporuke električne energije prije predmetnog razdoblja na što se tužitelj oglašio te da u skladu sa općim uvjetima nije privremeno obustavio isporuku električne energije tuženiku, nije očitavao mjerne podatke, nije ugradio korisniku mreže adekvatno brojilo, slijedom čega je pravilno sud prvog stupnja ukinuo platni nalog i u cijelosti odbio kao neosnovna tužbeni zahtjev za isplatu predmetnog iznosa po osnovi isporučene električne energije. Stoga drugostupanjski sud zaključuje: *„Naime, to što je tužitelj, zahtjev tuženika za privremenu obustavu isporuke električne energije proslijedio svom distribucijskom operateru (HEP ODS-a), bez da je o tome obavijestio tuženika, što tužiteljev distribucijski operater (HEP ODS-a) nije odgovorio na tuženikov zahtjev za privremeno obustavu isporuke električne energije, održavao mjerni uređaj, prikupio i obradio mjerne podatke s obračunskog mjernog mjesta tuženika kao korisnika, upravo potvrđuje uvjerenje prvostupanjskog suda da je postupanje tužitelja **protivno navedenim načelima obveznog prava** i da tužitelju ne pripada pravo od tuženika zahtijevati predmetni iznos.“*

Nadlaje, čini mi se instruktivna i zanimljiva presuda Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, **PŽ-620/2022-2** iz ožujka 2022. godine. Radi se o sporu tužitelja trgovačkog društva kao prodavatelja protiv tuženika kupca temeljem kupoprodajnog ugovora. VTSRH potvrđuje prvostupanjsku presudu kojom je naloženo tuženiku isplatu određenog iznosa. U bitnome, tuženik iznosi prigovor prestanka obveze prijebojem, i to ugovornom kompenzacijom, a u žalbi ističe propust prvostupanjskog suda utvrditi kako je između njega i tužitelja bilo uobičajeno poslovanje plaćanje putem ugovornih kompenzacija pa tako tuženik nije pristao na plaćanje već na ugovornu kompenzaciju. Međutim, ono što je bitno za ovaj rad, tuženik je isticao da tužiteljevo ponašanje nije bilo u skladu s načelom savjesnosti i poštenja prilikom zasnivanja obveznog odnosa.

Iako je ovdje tužbeni zahtjev prvenstveno usvojen jer su sudovi ocijenili tuženikovu dužnost ispunjenja obveza iz sklopljenog kupoprodajnog ugovora osnovanom uz istovremeno nepostojanje prijeboja odnosno potrebnih pretpostavi za kompenzaciju, u obrazloženju odluke VTSRH iznosi svoje shvaćanje u pogledu eventualne povrede predmetnih načela na koje se pozivao tuženik kao žalitelj, pa tako navodi: *„Žalitelj pogrešno smatra da bi eventualna povreda **načela savjesnosti i poštenja** u zasnivanju, odnosno ispunjenju obveza mogla rezultirati oslobođanjem tuženika kao kupca od plaćanja kupoprodajne cijene. Eventualna povreda takvog načela može biti osnova za zahtjev za naknadu štete, ali ne i osnova za oslobođanje tuženika od plaćanja kupoprodajne cijene za isporučenu robu.“*

Postupanje protivno načelima savjesnosti, poštenja i dužnosti suradnje često susrećemo u građevini, primjerice kod ugovora o građenju. Nema sumnje da je sektor građevinarstva u

Republici Hrvatskoj izuzetno aktivan, a to pokazuje i činjenica udjela vrijednosti izvršenih građevinskih radova u BDP-u u 2024. godini od čak 8% BDP-a, odnosno 5,5 milijardi eura.¹¹⁴

Za početak, navodi se pravomoćna prvostupanjska presuda Trgovačkog suda u Varaždinu **P-342/2013-75** iz srpnja 2020. godine kojom je tuženiku kao investitoru naloženo isplatiti milijunski iznos tužitelju kao izvođaču radova na temelju sklopljenog ugovora o građenju. Za ovaj rad značajan je dio odluke koji ukazuje na tuženikovo ponašanje suprotno načelu savjesnosti, poštenja i dužnosti suradnje kada je u tijeku poslovne suradnje grubo odstupio od jednog sklopljenog sporazuma i naplatio temeljem bankovne garancije od tužitelja čak 9 milijuna tadašnjih kuna po osnovi penala zbog kašnjenja, iako se tim sporazumom (Zapisnik o primopredaji) obvezao da to neće učiniti. Ovaj sud u obrazloženju navodi: „*Iz takvog postupanja tuženika se osnovano može zaključiti da je tuženik odustao od sporazumnih utvrđenja (te preuzetih prava i obveza) iz navedenog Zapisnika o primopredaji od 05.03.2012., te to i tužitelju daje za pravo odustati od sporazumnih utvrđenja iz Zapisnika, te u sudskim postupcima (putem kojih pokušava ostvariti svoje tražbine za koje smatra da postoje temeljem raskinutog ugovornog odnosa s tužiteljem) drugim raspoloživim mu dokaznim sredstvima dokazivati svoja prava. Postupanje tuženika na način da grubo odstupa od sporazuma iz Zapisnika (i naplati od tuženika 9.000.000,00 kn po osnovi penala zbog kašnjenja, iako se u Zapisniku obvezao da to neće učiniti) protivno je osnovnim načelima obveznog prava kojih se svi sudionici u poslovnom odnosu moraju pridržavati (načelu savjesnosti i poštenja – čl. 4. ZOO-a, načelu dužnosti suradnje – čl. 5. ZOO-a, načelu zlouporabe prava – čl. 6. ZOO-a, načelu jednake vrijednosti činidaba – čl. 7. ZOO-a i načelu zabrane prouzročenja štete – čl. 8. ZOO-a).*“

Presuda Trgovačkog suda u Splitu, poslovni broj **Povrv-598/2020-21** iz svibnja 2022. godine razmatra pojedine aspekte poslovne suradnje između tužitelja kao proizvođača mlijeka i tuženika kao kupca proizvodnog asortimana s ciljem daljnje preprodaje trećim osobama čime je svoju zaradu ostvarivao na razlici u cijeni. Tuženik je u tijeku postupka pokušavao poslovni odnos prikazati kao distributivni odnos kako bi tužitelju obračunao određene troškove i naknade, a sve s ciljem kako bi se pozvao na prijeboj čime bi stvorio dojam nepostojanja utuženog potraživanja tužitelja. Ukratko, tužitelj je svoje potraživanje utužio s osnove izdanih faktura, dakle temeljem kupoprodaje mlijeka, dok tuženik smatra da se radi o potraživanju koje proizlazi iz ugovora o distribuciji robe zaključen usmenim putem, a koji je navodno sadržavao dodatne troškove i obveze za tužitelja slijedom čega bi se ove tražbine imale međusobno prebiti.¹¹⁵ Nakon što je sud ustanovio činjenicu postojanja kupoprodajnog ugovora, a ne ugovora o distribuciji, što je zapravo bila ključna okolnost presuđenja, otpala je mogućnost prijeboja, a ujedno je tuženikovo ponašanje ocijenio protivno osnovnim načelima obveznog prava. Iz presude: „*Upravo iz ponašanja tuženika proizlazi da se u poslovnom odnosu sa tužiteljem nije pridržavao načela savjesnosti i poštenja, što se obrazlaže činjenicom da je zahtjev za naknadom fiksnih i varijabilnih troškova koji prema mišljenju ovog suda nisu bili ugovoreni, istakao u prigovor radi prijeboja dopisom od 10. veljače 2020. a nakon što ga je*

¹¹⁴ Službeni podatak Ministarstva prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine, dostupno *online* putem poveznice: <https://mpgi.gov.hr/UserDocsImages/slike/Ministar/PREZA-INFL-10.pdf> (kolovoz 2025.).

¹¹⁵ Usput, ova presuda sadržava izvrsno obrazložena stajališta suda o pretpostavkama prijeboja i prihvatanju ponude šutnjom odnosno konkludentnim radnjama budući da je najprije trebalo riješiti navedena pitanja.

tužitelj višekratno pozivao da podmiri račune čije je dospjeće bilo u rujnu i prosincu 2019. a što je tužitelj odbio platiti pozivajući se na prijeboj.“

Iduću odluku koju želim navesti i analizirati na ovu temu ujedno svrstavam u svoje osobne favorite ako se mogu tako izraziti. Riječ je o presudi Visokog trgovačkog suda **PŽ-2691/2022-2** iz rujna 2023. godine. Nekoliko razloga je zbog kojih smatram ovu presudu izuzetno instruktivnom i zanimljivom; najprije predmet spora. Radi se o tužbi radi isplate temeljem odgovornosti člana trgovačkog društva, odnosno o situaciji da onaj tko zloupotrebljava okolnost da kao član trgovačkoga društva ne odgovara za obveze društva ne može se pozvati na to da po zakonu ne odgovara za te obveze.¹¹⁶ Drugo, ovdje viši sud uvažava žalbu i preinačuje presudu, što (najčešće, ali ne nužno uvijek) govori u prilog tome da prvostupanjski i drugostupanjski sud imaju potpuno različita shvaćanja o meritumu spora i/ili primjeni materijalnog prava.¹¹⁷ Zatim, presuda je osebujna i po svom stilu pisanja odnosno obrazloženja, primjerice: „*U svakom sporu najčešće jedino stranke znaju cijelu istinu o svom odnosu. U ovoj pravnoj stvari o predmetu spora čini se najviše zna tuženik. Kako se stranke oko te istine ne slažu ili se ne žele složiti, vode parnični postupak radi utvrđivanja čija istina je bliža stvarnosti. Zbog ograničenja parničnog postupka, uključujući i ograničenja suda u samostalnom utvrđivanju svih potrebnih činjenica i pribavljanju svih potrebnih dokaza, sudska istina se smatra najvjerojatnijom, ne i izvjesnom. Takvu posljedicu stranke u naravi i bez svijesti o tome, apriori prihvaćaju od trenutka kada se odluče upustiti u sudski parnični postupak.*“

Pobijanom presudom odbijen je kao neosnovan tužbeni zahtjev za isplatu određenog iznosa tužitelju s osnove naručene, isporučene i neplaćene robe trgovačkom društvu P. d.o.o., čiji jedini član, osnivač i direktor je bio tuženik. Tužitelj u žalbi, osim žalbenih navoda o bitnim povredama parničnog postupka te pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i pogrešne primjene materijalnog prava, navodi da je tijekom prvostupanjskog postupka istaknuo prigovor ništetnosti ugovora o tuženikovim pozajmicama društvu P. d.o.o. jer je riječ o fiktivnim pozajmicama koje datiraju još od 2004. godine i sadržavaju u sebi podatke o OIB-u premda je korištenje OIB-a započelo tek 2009. godine. Uz to, navodi da za niti jednu pozajmicu nema traga da su iznosi u njima sadržani u blagajni ili na računima društva. Tužitelj isto tako drži da su ispunjene sve zakonske pretpostavke iz odredbe čl. 10. st. 3. i 4. ZTD-a, pa nije jasno kako to prvostupanjski sud ne vidi da je tuženikovo sklapanje ugovora „sa samim sobom“ o prodaji stana u vlasništvu društva P... d.o.o., sebi, zloupotreba prava da ne odgovara za obveze društva.

Drugostupanjski sud u svom obrazloženju najprije iznosi svoj stav o odgovornosti člana trgovačkog društva, a zatim to povezuje s osnovnim načelima obveznog prava: „*Zakonodavac i društvo su poduzetnicima doista dali povećanu slobodu i ujedno ih načelno oslobodili od svakodnevnog izravnog pritiska straha od odgovornosti za obveze vlastitih društava. U suprotnom, takav pritisak bi paralizirao svaku poduzetničku i poslovnu aktivnost, kao i njihovo*

¹¹⁶ Članak 10. stavak 3. Zakona o trgovačkim društvima (NN 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 114/2022, 18/2023, 130/2023, 136/2024), dalje u tekstu: ZTD.

¹¹⁷ „*Ovaj sud ocjenjuje da rezultati dokaznog postupka (čl. 8. ZPP-a) uključujući i nalaz i mišljenje vještaka financijsko-knjigovodstvene struke, a koji postupak je prvostupanjski sud veoma pažljivo proveo, daju osnovu za sasvim drugačiju odluku o tužbenom zahtjevu.*“ Točka 8. obrazloženja ove presude.

obnavljanje nakon poslovnog neuspjeha. Međutim, takva „sloboda“ ima svoje granice koje sudska praksa, na što upućuje i pobijana presuda, nedovoljno akceptira i čini se da je bespotrebno članove društava često nekritički „štiti“, kao u pobijanoj presudi. Naravno, mnogi zahtjevi ove vrste nisu osnovani, međutim, ovaj sud ocjenjuje da okolnosti ovog konkretnog slučaja u ovoj pravnoj stvari, upućuju na opravdanost ostvarenja tužiteljeve pravo - zaštitne potrebe čije udovoljenje predstavlja jednu od osnovnih zadaća sudova.“

Znamo da članovi društva s ograničenom odgovornošću ne odgovaraju za obveze društva izuzev kada je to određeno ZTD-om. Međutim, ovaj sud dalje navodi: „...onaj koji zloupotrebljava okolnost da kao član društva ne odgovara za obveze društva ne može se pozvati na to da po zakonu ne odgovara za te obveze (čl. 10. st. 3. ZTD-a). Tu opću klauzulu protiv zloupotrebe svojstva člana društva, Zakon je dopunio u st. 4., propisivanjem situacija u kojim se naročito smatra da je ispunjena pretpostavka odgovornosti člana društva. To znači da se sudovi u utvrđivanju i ocjeni okolnosti zloupotrebe mogu koristiti i drugim kriterijima te da su slobodni u ocjeni zloporabe ako je utvrde.“

U nastavku obrazloženja presude, za ovaj rad najvažniji dio odluke: „Okolnosti predmetnog slučaja u ovoj pravnoj stvari po ocjeni ovog suda upućuju da je ovdje riječ o izrazitom primjeru zloupotrebe prava kojom su ne samo ispunjene zakonske pretpostavke iz odredbi čl. 10. st. 3. i 4. ZTD-a, već je na ovaj način na najgrublji način povrijeđeno više temeljnih načela obveznog prava: **1) načelo savjesnosti i poštenja** (čl. 4. ZOO-a), **2) dužnosti suradnje** (čl. 5. ZOO-a), 3. zabrana zlouporabe prava (čl. 6. ZOO-a), 4. načela jednake vrijednosti činidaba (čl. 7. ZOO-a), 5. zabrana prouzročenja štete (čl. 8.) i 6. dužnosti ispunjenja obveze (čl. 9. ZOO-a) i 7. (savjesnog) ponašanja u ispunjavanju obveza i ostvarivanju prava (čl. 10. ZOO-a). Pri tome je tuženik maksimalno pokušao iskoristiti stručnu pravnu pomoć uz koji je jednostrano pod svaku cijenu pokušao zaštititi isključivo vlastiti interes. Rijetko se spominje da u pravu nije dopušteno čak ni ono što je dozvoljeno zakonom, ako je protivno duhu prava i pravnom poretku. Ovaj sud ocjenjuje da je u ovoj pravnoj stvari tuženik svojim (ne)postupanjem ispunio oba kriterija koji sudsku pravno zaštitnu intervenciju čine opravdanom.“

Konkretno okolnosti predmetnog slučaja, odnosno radnje tuženika kao direktora, a suprotne osnovnim načelima obveznog prava su sljedeće: P... d.o.o. na čelu s tuženikom, od dospijea tužiteljeve tražbine isplatilo je trećim osobama iznos od čak 3.706.732,57 tadašnjih kuna, a tužitelju samo iznos od 70.533,15 kn. Zatim, u svojstvu zastupnika po zakonu P... d.o.o., sklapa ugovor „sa samim sobom“ čime jedine nekretnine u vlasništvu tog društva prodaje sam sebi na temelju kompenzacije s njegovim navodnim pozajmicama društvu. Na taj način tuženik kupuje stan po ekstremno niskoj tržišnoj cijeni, a društvo ostaje bez ikakve druge imovine. Nedugo zatim, samo 3 mjeseca nakon, tuženik prodaje nekretnine trećoj osobi po višoj cijeni od one po kojoj ih je kupio od P... d.o.o. Već je iznad navedeno da je tuženik je u „produciranju“ brojnih pozajmica, previdom u pozajmice prije 1. siječnja 2009. godine unio oznaku vlastitog OIB-a premda je OIB u našoj zemlji u primjeni od 1. siječnja 2009. godine.

Stoga, na osnovu svega iznad navedenog, drugostupanjski sud u posljednjim točkama obrazloženja prije odluke o troškovima zaključuje: „Tuženik opisane radnje čini isključivo u svoju korist, da bi zadovoljio svoj osobni materijalni interes (čl. 10. st. 4. t. 1. ZTD-a), premda

je dobro znao da će na taj način oštetiti tužitelja i druge vjerovnike društva P... d.o.o. (čl. 10. st. 4. t. 2.). Na ovaj način je postupao s imovinom društva P... d.o.o. kao da je to bila njegova imovina (čl. 10. st. 4. t. 3. ZTD-a) i itekako je dobro znao da će prodajom jedinih nekretnina u vlasništvu P... d.o.o. neće moći namiriti obveze društva prema vjerovnicima, među kojima je tužitelj po visini tražbine u trenutku blokade računa bio najveći vjerovnik.“

Uz to, sud postavlja pitanje: „Trebali li pored svega navedenog uopće još što dodati da bi bilo očigledno da je tuženik na opisani način, po ocjeni ovog suda, na izrazit način zloupotrijebio pravo da kao član i direktor društva ne odgovara za obveze društva P... d.o.o. (čl. 10. st. 3. ZTD-a). Time je ujedno grubo povrijedio i čitav niz **temeljnih načela obveznog prava**, kako je to je naprijed već navedeno.“

Smatram ovo odličnim primjerom dopunske primjene pravnih načela jer vidjeli smo kako sud zakonsku odredbu o odgovornosti člana trgovačkog društva iz ZTD-a dopunjuje pravnim načelima obveznog prava iz ZOO-a.

Sljedeći presuda također obuhvaća institut iz prava društava te dopunsku primjenu pravnih načela. Ovaj put riječ je o podjeli dobiti iz članka 406. ZTD-a. Visoki trgovački sud Republike Hrvatske u presudi **PŽ-571/2024-2** iz veljače 2025. godine odlučuje o žalbi tuženika na prvostupanjsku presudu u postupku radi naknade štete. Konkretno, prvostupanjski sud prihvata tužbeni zahtjev za isplatu naknade štete jer je utvrdio postojanje uzročne veze između tuženikova odbijanja davanja glasa na skupštini društva (kako je to bilo ugovoreno) i štete za tužitelja koja se očituje u nemogućnosti ostvarenja tražbine prema društvu. Tužitelj i tuženik bili su suvlasnici društva S. d.o.o. u omjeru 74% : 26%, a ugovorom iz 2019. godine dogovorili su da će sva dobit društva u razdoblju od tri godine pripasti tužitelju, a tuženik se obvezao na skupštini društva glasati za takvu odluku. Društvo je u narednim godinama zaista ostvarilo dobit, ali tuženik na skupštinama nije glasao za odluku o podjeli dobiti u korist tužitelja zbog čega je ona podijeljena razmjerno udjelima u društvu umjesto ugovorene podjele od 100% za tužitelja.

Drugostupanjski sud u obrazloženju navodi: „Dužnost člana društva s ograničenom odgovornošću na lojalno postupanje prema društvu, ili prema ostalim članovima, nije izričito predviđena niti Zakonom o trgovačkim društvima niti kojim drugim zakonom kojim se uređuje područje prava društava. Takva dužnost člana društva ipak postoji u skladu s načelima obveznog prava i to načelom dužnosti ispunjenja obveza, načelom zabrane zlouporabe prava, **načelom savjesnosti i poštenja, načelom dužnosti suradnje**, koji se javljaju pri ispunjenju obveza, kojih se strane kao članovi društva trebaju pridržavati u ostvarivanju svojih upravljačkih prava.“ Prema tome, vrlo jednostavno i konkretno: „S obzirom na to da je tuženik na skupštini Društva održanoj 24. svibnja 2022. i ponovno na skupštini Društva održanoj 26. lipnja 2023. glasovao protiv donošenja odluke o isplati dobiti za 2021. postupio je suprotno ugovornoj odredbi čl. 7.3.2. Ugovora.“

Sljedeća odluka prikazuje primjer kada se tuženik poziva na nesavjesnost, nepoštenje i postupanje protivno načelu dužnosti suradnje protivne strane. To je bio spor između tužitelja kao oštećenika i tuženika osiguravajućeg društva, a radi naknade imovinske štete nastale na automobilu. Povodom izjavljene žalbe tuženika spor je završio presudom Visokog trgovačkog

suda Republike Hrvatske **PŽ-195/2025-2** iz siječnja 2025. godine, a kojom se tuženikova žalba odbija kao neosnovana i potvrđuje prvostupanjska presuda.

Ukratko, predmet se vodio povodom zahtjeva tužitelja za isplatom preostalog dijela računa ispostavljenog za popravak vozila oštećenog u prometnoj nezgodi od tuženika kao odgovornog osiguratelja. Tuženik osporava ispunjenje svih pretpostavki odgovornosti za štetu, a posebno je isticao doprinos oštećenika povećanju štete jer nije postupio po njegovoj preporuci da vozilo popravi po jeftinijim cijenama u nekoliko preporučenih servisa iz čega se može zaključiti „... da je tužitelj kao oštećenik **postupao protivno načelu savjesnosti i poštenja, kao i načelu dužnosti suradnje i suzdržavanja od postupaka kojim se drugome otežava obveza.**“ Tuženik, suprotno tome, smatra da nije dužan plaćati veći trošak popravka vozila, ako je oštećenik mogao negdje drugdje popraviti vozilo po povoljnijoj cijeni, u čemu dakle tuženik vidi doprinos oštećenika (tužitelja) u pogledu visine štete.

Prvostupanjski i drugostupanjski sud odbacuju ove prigovore, pri čemu ovaj viši sud u svom obrazloženju navodi: „*Pogrešno žalitelj smatra da oštećenikov izbor radionice za popravak vozila predstavlja doprinos šteti jer je cijena popravka veća nego što bi bila da je izvršen popravak u servisima po preporuci tuženika. To iz razloga što popravak vozila u servisu po preporuci tuženika nije obveza oštećenika (u čemu se i žalitelj slaže) pa stoga nema štetne radnje oštećenika u tom pogledu, već se jednostavno radi o oštećenikovom izboru da popravi vozilo u određenom servisu, na što isti ima pravo.*“ Nadalje: „*Stoga je pravilno shvaćanje prvostupanjskog suda o tome da oštećenik nije dužan popraviti vozilo u onom servisu kojeg mu preporuči osiguravajuće društvo, već je ovlašten popraviti vozilo u servisu koji se bavi popravkom određene vrste vozila, po cijeni koju taj servis naplaćuje klijentima. Tuženik nije taj koji može samostalno i neovisno nametati cijenu rada trećim osobama, niti može isplatu štete odnosno njenu visinu uvjetovati izborom servisera.*“

Dakle, kratka, ali vrlo konkretna odluka u kojoj viši sud zauzima stav o tome da oštećenici svoja vozila stradala u prometnim nesrećama mogu slobodno popravljati u radionicama po vlastitom izboru, a ne po uputama osiguratelja, bez bojazni da će takva ponašanja biti smatrana kao povrede načela savjesnosti, poštenja i dužnosti suradnje.¹¹⁸ Poznato je da su prometne nezgode i imovinske štete u prometu itekako česta pojava, a ovakvi odštetni zahtjevi pred osigurateljima, odnosno tužbe radi naknade štete po osnovi sklopljene police osiguranja od automobilske odgovornosti vrlo česti slučajevi pred sudovima. Prema statističkim podacima za 2022. godinu broj prijavljenih šteta na osobnim automobilima temeljem polica osiguranja od automobilske odgovornosti dosegao je preko 80 tisuća.¹¹⁹

U sljedećoj presudi Visoki trgovački sud Republike Hrvatske ponovno pokazuje svoju izuzetnu pedantnost u obrazloženju i predanost tome da zaista obrazloži svoje stajalište sukladno najvišim standardima sudske prakse i pravne teorije. To je presuda **PŽ-604/2014-3** iz veljače 2017. godine. Tužitelj u ovoj parnici traži od tuženika plaćanje izdanog računa za isporučenu robu po osnovi ugovora o kupoprodaji. Tuženik u svom protivljenju ponajprije prigovara postojanju utužene tražbine tvrdnjom da nije potpisao ugovor o prodaji, odnosno da

¹¹⁸ Gotovo identičan slučaj u odluci Visokog trgovačkog suda PŽ-43/2025-3 iz siječnja 2025. godine.

¹¹⁹ Službeni podaci HANFA-e, preuzeti s web stranice <https://www.hanfa.hr/statistika/drustva-za-osiguranje-i-drustva-za-reosiguranje/> (kolovoz 2025.).

je taj ugovor potpisala neovlaštena osoba (poslovna tajnica). Uz to, tuženik tvrdi da je robu koja mu je dostavljena vratio tužitelju, no tužitelj ju je odbio primiti. Poziva se, između ostaloga, na svoj dopis kojeg je uputio tužitelju iz čijeg sadržaja proizlazi osporavanje postojanja bilo kakvog duga prema tužitelju, budući da on s tužiteljem nije sklopio ugovor niti je od tužitelja nešto naručio.

Međutim, VTSRH se prilikom odlučivanja po žalbi odnosno o osnovanosti tužbenog zahtjeva prvenstveno rukovodio načelom savjesnosti i poštenja, pa se ispostavilo nebitnim tko je potpisao ugovor, poslovna tajnica ili direktor društva tuženika. Sud je svu pažnju usmjerio na predmetni ugovor i njihovu poslovnu suradnju. Smatram korisnijim najprije ključne dijelove ove presude citirati umjesto parafrazirati jer time će se u potpunosti prenijeti misao suda na svakog čitatelja, naročito iz ovakve presude koja savršeno odgovara temi rada, a ujedno gotovo svaka rečenica obrazloženja zaslužuje pažnju.

Nakon izreke presude, a odmah iza kratkog uvoda obrazloženja gdje se navodi predmet spora, sud počinje s primjenom načela: „*U zasnivanju obveznih odnosa i ostvarivanju prava i obveza iz tih odnosa sudionici su dužni pridržavati se načela savjesnosti i poštenja. **Bit načela savjesnosti i poštenja** usmjerena je protiv formalističke primjene prava i posebno, protiv sprječavanja zlouporabe subjektivnog prava, kada dužnik ne ispunjava svoju obvezu, odnosno ovlaštenik ne rabi svoje pravo sukladno njegovoj svrsi. Ovo načelo upućuje na moralno ponašanje obveznika određenog poslovnog odnosa.*“¹²⁰

„*Pri ocjeni o nepostojanju savjesnosti i poštenja polazi se ne samo od pravnih kriterija u strogom smislu, već i od moralnih kriterija, kojima se ispravlja krutost pojedinih normi i omogućuje moralizacija i humanizacija obveznog prava. Savjesnost i poštenje kao pravni standardi prilagođavaju se konkretnim okolnostima s ciljem utvrđenja o tome kako bi se u danoj situaciji ponašao prosječan (standardni) čovjek, odnosno uredan i savjestan gospodarstvenik ili dobar domaćin, kada je u pitanju profesionalna djelatnost, kao u ovom slučaju.*“

„*Pravo je stvoreno s ciljem osiguravanja svima što je moguće više jednakog i/ili ravnopravnog položaja pa tako i poslovnim subjektima na tržištu. Jednako tako, pravo svima osigurava uravnoteženost u odnosima te jednaku mogućnost pravne zaštite u odnosu na postupanja kojima se vrijeđa pravo ili se ono vrši isključivo jednostrano i subjektivno.*“

„*U novije vrijeme učestala je ekstremna primjena prava u obveznim odnosima i njegova zloupotreba usmjerena isključivo na zaštitu jednostranih subjektivnih interesa, uz uskratu uravnoteženih odnosa i uz posvemašnje isključenje **suradnje** u tim odnosima (čl. 7. ZOO-a¹²¹).*

¹²⁰ Primijetiti korištenje pojma „moral“, o čemu piše Vizner, a navedeno u ranijim poglavljima.

¹²¹ Prijašnji Zakon o obveznim odnosima (1978), (29/1978, 39/1985, 46/1985, 57/1989, Narodne novine 53/1991, 73/1991, 3/1994, 111/1993). Tamošnji članak 7. koji glasi: (1) *U zasnivanju obveznih odnosa i ostvarivanju prava i obveza iz tih odnosa društvene pravne osobe ostvaruju suradnju u odnosima međusobne povezanosti i zavisnosti, uzajamne odgovornosti te solidarnosti radnika u udruženom radu, zasnovanim na samoupravljanju i društvenom vlasništvu sredstava za proizvodnju i drugih sredstava rada.* (2) *U međusobnim odnosima suradnje društvene pravne osobe dužne su voditi računa o ciljevima trajnije suradnje i o ostvarivanju drugih zajedničkih interesa te na drugi način stvarati uvjete za ostvarivanje prava i izvršavanje obveza iz obveznih odnosa.* (3) *Na tim osnovama osnovne i druge organizacije udruženog rada, poljoprivredne i druge zadruge ostvaruju suradnju u obveznim odnosima i s poljoprivrednicima i drugim radnim ljudima koji samostalno obavljaju djelatnost osobnim radom.*

Sloboda uređivanja obveznih odnosa (čl. 10. ZOO-a¹²²) ne znači apsolutnu slobodu u korist jedne strane u odnosu. Suprotno postupanje predstavlja zloupotrebu prava (čl. 13. ZOO-a¹²³). “

U nastavku sud predmetna načela primjenjuje na konkretne okolnosti ovog slučaja te analizira sklopljeni ugovor pri čemu ističe osnove svakog uspješnog i trajnog poslovanja: „...uzajamnost, jednakovrijednost preuzetih obveza i zadovoljstvo ugovornih strana sklopljenim poslom. Ovdje je po ocjeni ovog suda upravo riječ o tužiteljevoj zlouporabi prava i postupanju protivnom načelu savjesnosti i poštenja, odnosno o tužiteljevom pokušaju da se okoristi pravom na način koji je protivan njegovoj svrsi.“

„Tužitelj je ugovorom broj 00001595 pokušao maksimalno zaštititi svoje interese ne mareći za tuženikove interese. Takvo njegovo postupanje prisutno je od dana sklapanja ugovora između stranaka i uključuje primjerice nejasne, proturječne i nedopuštene ugovorne odredbe koje su uz to ciljano ispisane sitnim slovima. Iz sadržaja ugovora broj 00001595 proizlazi da tuženik potpisom ugovora potvrđuje primitak dva telefonska imenika za cijenu u iznosu od 2.760,00 kn za tekuću godinu. U ugovoru je navedeno i: da je ugovor neopoziv; da je taj ugovor osnova za naručivanje tijekom narednih 10 godina, s time da imenik izlazi jednom godišnje; da se ugovor može raskinuti za svaku narednu godinu pismenim putem od 1. do 15. siječnja tekuće godine; da takav raskid vrijedi samo za tu godinu.“

Nadalje, sud zaključuje kako je riječ o formularnom ugovoru kog kojeg u načelu, ne vrijedi pravilo da oba suugovaratelja snose jednaku odgovornost za jasnoću ugovornih odredaba. Ističe da je predmetni ugovor sklopljen prema unaprijed odštampanom obrascu, tj. Sadržaju što ga je pripremila i predložila jedna ugovorna strana – ovdje tužitelj, zbog čega se nejasne odredbe sukladno članku 100. tadašnjeg ZOO-a tumače u korist druge strane, dakle na štetu one koja ih je sastavila.¹²⁴ Također, sud je ustanovio da postoje daljnje proturječne i nejasne odredbe glede sadržaja obveza koje njime stranke preuzimaju, primjerice: „Naznačeno je da je ugovor osnova za naručivanje tijekom narednih 10 godina. Jednako tako, sadrži nejasne odredbe glede njegova prestanka (ugovor se ne može opozvati; otkaz je vremenski ograničen samo za jednu kalendarsku godinu). Te odredbe treba tumačiti u tuženikovu korist. Ako se tomu doda i osnovno pravilo da se sporne odredbe tumače istražujući zajedničku namjeru ugovarača, ne preostaje nego zaključiti da tuženik nije naručio imenike za koje tužitelj potražuje plaćanje cijene, a koje zato i vraća tužitelju.“

Konačno, posljednji odlomak obrazloženja sumira sve do sada rečeno s naglaskom na postupanje tužitelja suprotno zahtjevima i načelima savjesnosti, poštenja i dužnosti suradnje: „Sudionici obveznih odnosa dužni su, kako prilikom zasnivanja tih odnosa tako i prilikom uređivanja načina njihova prestanka, pridržavati se **načela savjesnosti i poštenja** te općih

¹²² Prijašnji Zakon o obveznim odnosima (1978), (29/1978, 39/1985, 46/1985, 57/1989, Narodne novine 53/1991, 73/1991, 3/1994, 111/1993). Članak 10.: „Sudionici u prometu slobodno uređuju obvezne odnose, a ne mogu ih uređivati suprotno Ustavu Republike Hrvatske, prisilnim propisima te moralu društva.“

¹²³ Prijašnji Zakon o obveznim odnosima (1978), (29/1978, 39/1985, 46/1985, 57/1989, Narodne novine 53/1991, 73/1991, 3/1994, 111/1993). Članak 13.: „Zabranjeno je vršenje prava iz obveznih odnosa protivno cilju zbog kojeg je ono zakonom ustanovljeno ili priznato.“

¹²⁴ Prijašnji Zakon o obveznim odnosima (1978), (29/1978, 39/1985, 46/1985, 57/1989, Narodne novine 53/1991, 73/1991, 3/1994, 111/1993). Članak 100.: „U slučaju kad je ugovor sklopljen prema unaprijed odštampanom sadržaju, ili kad je ugovor na drugi način pripremila i predložila jedna ugovorna strana, nejasne odredbe tumačit će se u korist druge strane.“ U aktualnom zakonu to je članak 320. (ZOO).

pravnih standarda, kako je to naprijed navedeno. Jednakost sudionika obveznog odnosa mora se manifestirati ne samo u vrijeme zasnivanja obveznog ugovora ili ispunjenja preuzetih obveza i prava, već i pri prestanku obvezno pravnog odnosa. “

*„Ovdje nema riječi o zasnivanju odnosa na **načelima savjesnosti i poštenja** te o jednakosti sudionika obveznog odnosa. Tužitelj je slanjem telefonskih imenika tuženiku na temelju jednokratne narudžbe jednog imenika, namjeravao zadržati tuženika u desetogodišnjem ugovornom odnosu kakvog on nije želio u trenutku sklapanja ugovora. Nije ni zakonito, još i manje u duhu autonomije volja sudionika obveznih odnosa, zadržavati ih u ugovornom odnosu kojeg zajedno ne žele. “*

Iz navedene presude proizlazi da načela obveznog prava, osobito načelo savjesnosti i poštenja mogu (moraju) imati svoju korektivnu funkciju u odnosu na sadržaj sklopljenog ugovora. Naime, iako ovaj ugovor proizvodi pravne učinke te obvezuje ugovorne strane, sud intervenira čim je ustanovio da ugovor odnosno pojedine njegove odredbe nisu u skladu s temeljnim načelima obveznog prava. Time se ujedno potvrđuje sudačka ovlast na raspolaganje svim posebnim načelima obveznog prava kao instrumentima osiguranja pravičnosti i ravnoteže između ugovornih strana. U ovom konkretnom slučaju upravo je nedostatak usklađenosti s načelima savjesnosti, poštenja i jednakosti ugovornih strana doveo do nemogućnosti tužitelju pred sudom zahtijevati ispunjenje obveze od svog dužnika.

Idući primjer usko vezan uz primjenu načela savjesnosti i poštenja je predugovorna odgovornost, *culpa in contrahendo*. Institut koji u sebi izričito sadrži predmetno načelo iz članka 4. ZOO-a. Tako odredba članka 251. stavka 2. ZOO-a propisuje odgovornost strane koja je pregovarala ili prekinula pregovore suprotno načelu savjesnosti i poštenja za štetu koja je time prouzročena drugoj strani. Pitanjem predugovorne odgovornosti često se bavio Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, a ovdje primjerice navodim presudu **PŽ-4343/2023-4** iz travnja 2024. godine kada je odbio tužnikovu žalbu kao neosnovanu i potvrdio prvostupanjsku presudu kojom je utvrđena tužnikova odgovornost za štetu time što je vodio i prekinuo pregovore glede zaključenja određenog ugovora suprotno načelu savjesnosti i poštenja, uslijed čega je tužiteljima nastala šteta.

Predmet ovog spora odnosi se na naknadu štete za koju tužitelji tvrde da im je nastala tužnikovim prekidom pregovora suprotno načelu savjesnosti i poštenja. Šteta se očituje u troškovima pripreme, testiranja i uvođenja nove tehnologije u tvornici tuženika te obuhvaćaju troškove potrošnih materijala te materijalne troškove zaposlenika i suradnika uključenih u taj projekt. Tuženik ističe da je prvobitna narudžba predstavljala samostalni pravni posao, a ne dio pregovora za sklapanje (budućeg) ugovora o isporuci tekućeg kisika. Prema njegovom stajalištu pregovori su započeli tek nakon što su obveze iz ove narudžbe ispunjene. Nadalje, odbacuje tvrdnje o dogovoru u pogledu ključnih elemenata ugovora – cijeni i najmu opreme zbog čega ugovor nije niti mogao biti sklopljen. Smatra da nije postupao nesavjesno niti nepošteno kada se između ostaloga raspitivao za cijene s konkurentskim društvima, štoviše imao je svako pravo pronaći najbolju moguću cijenu na tržištu kod svih konkurenata čime je štitio interese svog društva. Dakle, nesporno je tuženik ispostavio prvobitnu narudžbu kojom je naručio isporuku tekućeg kisika s tehničkom i personalnom podrškom radi provođenja testiranja uvođenja tekućeg kisika kao goriva u svojoj proizvodnji, a na osnovi ove narudžbe radnici i suradnici

tužitelja sudjelovali su u uvođenju tekućeg kisika kao goriva u tuženikovu proizvodnju. Također je nesporno su stranke pregovarale o sklapanju ugovora o kupoprodaji tekućeg kisika.

VTSRH svoju odluku o tuženikovoju nesavjesnosti i nepoštenju obrazlaže na sljedeći način¹²⁵: „Pregovaratelji su dužni pridržavati se **načela savjesnosti i poštenja**. To je njihova zakonska obveza postupati s povjerenjem i obzirom prema osobi i interesima druge strane, međusobno polagati račune, uvažavati međusobne interese, razvijati suradnju, suzdržavati se od proturječnog ponašanja, postupati iskreno i otvoreno. Riječ je o **pravnom standardu** u skladu s kojim bi se trebao ponašati svaki uredan i savjestan gospodarstvenik, uključujući i stranke u pregovorima, od početka pregovaranja pa do kraja pregovora. Ako pregovori završe sklapanjem ugovora, stranke su dužne poštivati **to načelo** i tijekom zasnivanja obveznog pravnog odnosa i tijekom ispunjenja ugovorom preuzetih obveza. **To načelo** recipročno uključuje i očekivanje pregovaratelja upravo takvog ponašanja pri zasnivanju, ispunjenju i ostvarivanju prava i od strane ostalih sudionika pregovora. Poštivanje tog pravnog standarda usmjereno je protiv sprečavanja zlouporabe subjektivnog prava kada dužnik ne ispunjava obveze ili ovlaštenik koristi pravo suprotno svrsi.“

Prvostupanjski i drugostupanjski sud utvrđuju svrhu pregovora u ispitivanju primjenjivosti i učinaka nove tehnologije na tuženikov proizvodni proces pa ako testiranje bude uspješno, a nesporno je bilo uspješno, tuženik se obvezao zaključiti ugovor o dobavi tekućeg kisika. Nadalje, utvrđena je činjenica da je tuženik od početka pregovaranja bio upoznat s cijelim projektom te je čak neposredno prije one prvobitne narudžbe sklopio ugovor o tajnosti kojim se potvrđuje zajednička namjera stranaka o uvođenju nove tehnologije. Dakle, tuženik je svojom narudžbom prihvatio da tužitelji razviju novi proces uvođenjem suvremene tehnologije, znao je da su tužitelji u taj razvoj uložili znatna materijalna sredstva i ljudske resurse, da bi potom odustao od daljnje suradnje, iako je pristao surađivati isključivo s tužiteljem u slučaju

¹²⁵ Najprije dio koji se odnosi na pregovore i predugovornu odgovornost, što nije konkretna tema ovog rada, ali je poučno i zanimljivo navesti: „Trebalo naglasiti da pregovori koji prethode zaključenju ugovora ne obvezuju (čl. 251. st. 1. ZOO-a). Pregovorima se pregovaratelji upoznaju s potencijalnim suugovarateljem, s činjenicama u vezi eventualnog budućeg pravnog posla, ispituju se mogući oblici međusobne suradnje, poslovni planovi. Pregovori ne stvaraju obvezu pregovaratelja na sklapanje ugovora, što znači da svaki pregovaratelj može prekinuti pregovore kad god to želi, bez obzira na njegov uloženi trud i vrijeme. To sadržajno korespondira s načelom autonomije stranaka u uređivanju obveznih odnosa i načelom dispozitivnog karaktera zakonskih odredaba o uređenju obveznih odnosa (čl. 2. i 11. ZOO-a). Zakon pregovarateljima daje mogućnost i slobodu kako pri sklapanju budućeg ugovora tako i kod prekida pregovora čak i u poodmakloj, konačnoj fazi pregovora.“

„Neminovno se tijekom pregovaranja poduzimaju određene (pripreme) radnje s ciljem eventualnog sklapanja budućeg ugovora, posljedično čemu za pregovaratelje nastaju određeni troškovi. Tijekom pregovaranja se često, gotovo uobičajeno, pregovaratelji upuštaju istovremeno u pregovore s više potencijalnih suugovaratelja kako bi među njima izabrali sebi najpovoljnijeg. Kada izaberu najpovoljnijeg, po prirodi stvari prekidaju se pregovori s ostalim pregovarateljima. U suprotnom, kod stroge primjene odštetne odgovornosti mnogi potencijalni suugovaratelji se ne bi niti upuštali u pregovore. Polazeći i od toga, Zakon je izričito propisao situacije koje upravo i mogu predstavljati osnovu za odštetnu odgovornost zbog prekida pregovora (neovlaštenog korištenja podataka), u odredbi čl. 251. ZOO.“

„Zato, unatoč slobodi pregovaranja i odustanka od pregovora, zakonom je izričito propisano da ako jedna strana pregovara ili prekine pregovore suprotno načelu savjesnosti i poštenja (čl. 4. ZOO-a), odgovorna je za štetu koja je time prouzročena drugoj strani (čl. 251. st. 2. ZOO-a). U zakonu je to načelo konkretizirano naročito ako se neka strana upušta u pregovore bez prave namjere da s drugom stranom sklopi ugovor (čl. 251. st. 3. ZOO-a), kao posebno teška povreda. U pogledu opsega te odgovornosti, oštećenik može zahtijevati naknadu stvarne štete s osnove troškova u vezi s pregovaranjem.“

zadovoljavajućih rezultata testiranja. Isto tako je utvrđeno da su pregovori započeli prije tuženikove narudžbe i da je testiranje koje je provedeno na temelju te narudžbe predstavljalo već sastavni dio pregovora jer stranke su i prije narudžbe pregovarale oko potencijalne isporuke tekućeg plina i sve radnje koje su poduzimane do tuženikovog odustanka, predstavljale su sastavni dio pregovora.¹²⁶

Stoga ovaj drugostupanjski sud zaključuje: „Uzimajući u obzir: da se tuženik obvezao naručivati od tužitelja tekući kisik po ispunjenju određenih uvjeta; da su svi ti uvjeti ispunjeni i testiranja uspješno izvršena; da su stranke postigle dogovor oko cijene koja je određena sukladno tuženikovom prijedlogu; da su tužitelji postupali u dobroj vjeri i uložili sredstva tijekom pripreme za poslovnu suradnju, da je tuženik odustao od daljnje suradnje pritom iznoseći lažne razloge i nastavio suradnju s konkurencijom tužitelja - ovaj sud prihvaća zaključak prvostupanjskog suda o ispunjenju zakonskih pretpostavki za utvrđenje tuženikove odštetne odgovornosti tužiteljima za prekid pregovora suprotno **načelu savjesnosti i poštenja**.“

7.2. Odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske

Vrhovni sud Republike Hrvatske¹²⁷ u parničnom postupku ima nešto drugačiju ulogu, a za potrebe ovog rada prvenstveno se analiziraju njegove odluke proizašle iz ovlasti i dužnosti odlučivanja o prijedlogu za reviziju i reviziju.¹²⁸ Revizija je izvanredni pravni lijek koji se podnosi protiv pravomoćnih presuda drugostupanjskog suda.¹²⁹ Postoje točno određeni slučajevi odnosno pretpostavke koje moraju biti ispunjene da bi VSRH najprije dopustio reviziju, a tek onda odlučivao o revizijskom pitanju.¹³⁰ U bitnim crtama, VSRH dopustit će reviziju ako se u povodu nje može očekivati odluka o pravnom pitanju koje su nižestupanjski sudovi u tom sporu razmatrali, a koje je važno za odluku u sporu i za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava u sudskoj praksi¹³¹ od čega se za ovaj posljednji slučaj razvoja sudske prakse uzimaju osobito dodatni kriteriji: ako je riječ o pravnom pitanju o kojem odluka drugostupanjskog suda odstupa od prakse VSRH, ako je riječ o pravnom pitanju o kojem nema prakse VSRH, pogotovo ako praksa viših sudova nije jedinstvena ili ako je riječ o pravnom pitanju o kojem praksa Vrhovnog suda Republike

¹²⁶ Dodatno radi boljeg konteksta, točka 14.2 obrazloženja: „Zaključno, u odnosu na tuženikov odustanak, za istaknuti je i to da je nakon uspješnog dovršetka testiranja, višekratnih dolazaka stručnjaka tužitelja u tuženikov pogon, dovršetka kompletne pripreme uvođenja tehnologije kod tuženika, tuženik pregovore prekinuo navodeći da odustaje od potpisa ugovora. Kao razlog odustanka naveo je da neće nastaviti s daljnjom proizvodnjom pomoću tekućeg kisika već da će se pridružiti projektu velikog lokalnog potrošača za instalaciju i proizvodnju plinovitog kisika što mu omogućuje niža ulaganja i dugoročno ekonomičniju opskrbu kisikom uspoređujući s tekućim kisikom. Međutim, tuženik je nastavio s proizvodnjom pomoću tekućeg kisika, tuženik nesporno nije prešao na plinoviti kisik i mada je preuzeo obveze prema tužiteljima, netočno je prikazao odustanak od poslovne suradnje koju je nastavio s konkurencijom tužitelja.“

¹²⁷ Dalje u tekstu: VSRH.

¹²⁸ Članak 34.d ZPP-a.

¹²⁹ Članak 382. stavak 1. ZPP-a.

¹³⁰ Postoji mnogo stručne literature na ovu temu, naročito na novo uređenje revizije, o čemu pišu npr. Bratković, Uzelac, sutkinja Vojković i dr.

¹³¹ „Vrhovni sud će radi razmatranja spornih pravnih pitanja koja se odnose na drugostupanjsko sudovanje, u svrhu ujedinjavanja sudske prakse, svakih šest mjeseci, a po potrebi i češće, organizirati zajednički sastanak s predsjednicima sudačkih odjela svih županijskih sudova. Zaključci sa sastanaka objavit će se na mrežnoj stranici Vrhovnog suda (čl. 27. ZoS.).“ 27 Na predmetnim se sastancima razmatraju pravna pitanja za koja je uočeno da drugostupanjski sudovi nemaju jedinstveno stajalište te se objavljuju kako bi ih znale stranke i svi suci.“, Bodul, Čuveljak, Grbić, op.cit., (bilj. 99.), str. 141.

Hrvatske nije jedinstvena ili ako je o tom pitanju VSRH već zauzeo shvaćanje i presuda se drugostupanjskoga suda doduše temelji na tom shvaćanju, ali bi osobito uvažavajući razloge iznesene tijekom prethodnog prvostupanjskog i žalbenog postupka, zbog promjene u pravnom sustavu uvjetovane novim zakonodavstvom ili međunarodnim sporazumima te odlukom Ustavnoga suda Republike Hrvatske, Europskoga suda za ljudska prava ili Suda Europske unije trebalo preispitati sudsku praksu. Konačno, moguće je dopustiti prijedlog za reviziju ako je stranci povrijeđeno kakvo temeljno ljudsko pravo zajamčeno Ustavom Republike Hrvatske i Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i da se stranka na te povrede, ako je to bilo moguće, već pozivala u nižestupanjskom postupku.¹³²

Čitatelja koji se inače ne bavi aktivno pravom u odvjetničkoj ili sudskoj praksi, a pogotovo izvanrednim pravnim lijekovima, možda će iznenaditi tekst i način obrazloženja odluka VSRH kada odlučuje o prijedlogu za dopuštenje revizije ili o samoj reviziji. Tim više, nakon što su ovdje prethodno analizirane odluke općinskih, županijskih, trgovačkih i VTSRH-a, presude VSRH-a ponešto odudaraju od njih u aspektu analize činjeničnog stanja. Uloga VSRH u revizijskom postupku nije da kao sud „trećeg stupnja“ ponovo ocjenjuje izvedene dokaze i detaljno proučava sve okolnosti slučaja i činjenično stanje. Iznad navedene pretpostavke jasno propisuju razloge zbog kojih se može dopustiti podnošenje revizije. VSRH se usredotočuje na osiguranje jedinstvene primjene prava¹³³ i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni odnosno za razvoj prava u sudskoj praksi.¹³⁴ U nastavku se analizira nekoliko odluka koje pokrivaju sva četiri slučaja: kada je prijedlog za reviziju dopušten, slučaj osnovanosti same revizije, zatim slučaj kada prijedlog nije dopušten te slučaj neosnovanosti revizije.

Rješenjem **Revd-2140/2024-2** iz svibnja 2024. godine VSRH dopušta tužitelju podnošenje revizije protiv presude VTSRH-a i to u odnosu na povredu temeljnog ljudskog prava i to prava na pošteno suđenje. Tužitelj je u svom prijedlogu za reviziju postavio nekoliko pravnih pitanja za koja smatra da su važna za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni te za razvoj prava kroz sudsku praksu od čega dva pitanja potpadaju pod temu ovog rada: „*Predstavlja li prešutni prestanak ispunjavanja ugovornih obveza jedne ugovorne strane bez raskida ili otkaza ugovora postupanje **protivno načelu savjesnosti i poštenja** ugovornih stranaka te načelu jednake vrijednosti činidbi?*“ Drugo pitanje: „*Treba li sud prilikom općih ugovornih odredbi utvrđivati stvarnu volju ugovornih strana uzimajući u obzir sve konkretne okolnosti slučaja te razmatrajući ih u kontekstu **temeljnih načela obveznog prava** ili je dostatna primjena gramatičkog tumačenja ugovornih odredbi?*“

Obrazloženje VSRH-a o ovim pitanjima glasi: „*Naime, tužitelj je učinio vjerojatnim da pobijana drugostupanjska presuda ima nedostatke radi kojih se ne može ispitati jer ne sadrži jasne i potpune razloge o svim činjenicama odlučnim za ishod spornog odnosa među*

¹³² Članak 385.a ZPP-a.

¹³³ „I dalje su najveći problem za stranke slučajevi u kojima različiti drugostupanjski sudovi donose potpuno različite odluke u istom pravnom pitanju. Takvo razilaženje u stajalištima nastoji se riješiti zauzimanjem zajedničkih zaključaka na zajedničkim sastancima sudaca Vrhovnog suda sa s predsjednicima sudskih odjela svih županijskih sudova.“ Bodul, Čuveljak, Grbić, op.cit., (bilj. 79.), str. 143.

¹³⁴ „Može se zaključiti da VSRH kao najviši sud u RH i najviše tijelo sudbene vlasti zauzima pravna stajališta i stvara sudsku praksu prvenstveno kroz odluke povodom podnesenih revizija.“, Jug, op.cit., (bilj. 2), str. 7.

strankama. Tužitelj je naime, predmetni tužbeni zahtjev za naknadu štete temeljio, između ostalog, na tvrdnjama i ocjenama da je tuženik odštetno odgovoran jer da je **postupao protivno načelu savjesnosti i poštenja** (čl. 4. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine", broj 35/05 i 41/08) - dalje: ZOO)), jer je postupao suprotno **dužnosti suradnje** (čl. 5. ZOO), jer je postupao suprotno zabrani zloupotrebe prava (čl. 6. ZOO), te jer je postupao suprotno načelu jednake vrijednosti činidaba (čl. 7. ZOO). No, drugostupanjski sud preinačava prvostupanjsku presudu kojom je bio prihvaćen predmetni tužbeni zahtjev i taj tužbeni zahtjev odbija ispitujući osnovanost tog zahtjeva samo u svjetlu postupanja tuženika sukladno odredbi čl. 4. ZOO-a (sukladno načelu savjesnosti i poštenja). Ostale činjenične tvrdnje i ocjene tužitelja na kojima je temeljio tužbeni zahtjev drugostupanjski sud ispušta iz vida. “

Iako meritorno gledano, ovdje VSRH nije dao nikakvo tumačenje predmetnih načela jer se zapravo radi o „procesnom“ propustu drugostupanjskog suda odnosno o povredi temeljnog ljudskog prava i to prava na pošteno suđenje, a sve s obzirom na to da drugostupanjski sud preinačavajući prvostupanjski presudu propušta iznijeti ocjenu iskaza određenih svjedoka i umješača, odnosno propušta iznijeti ocjenu zbog kojih eventualno smatra da njihovi iskazi nisu od utjecaja na mogućnost utvrđenja spornih činjenica.¹³⁵ Ova presuda VSRH-a o dopuštenosti revizije služi kao primjer da se načela obveznog prava primjenjuju u svakom pojedinom slučaju na konkretne činjenične okolnosti samo zajedno u svjetlu ostalih činjenica i izvedenih dokaza.

U rješenju **Revd 2003/2021-2** iz svibnja 2021. godine VSRH također dopušta tuženiku podnošenje revizije i to protiv presude VTSRH-a Pž-1520/2019-2 od 17. prosinca 2020. kojom je preinačena presuda Trgovačkog suda u Osijeku, Stalna služba u Slavonskom Brodu broj Povrv-9/2018-25 od 9. siječnja 2019. godine. U ovom slučaju tuženik kao podnositelj prijedloga za dopuštenje revizije postavlja samo jedno konkretno pitanje: *"Postoji li povreda načela savjesnosti i poštenja u smislu zabrane zlouporabe prava regulirano čl. 6. Zakona o obveznim odnosima prema kojoj je zabranjeno ostvarivanje prava iz obveznog odnosa suprotno svrsi zbog kojeg je ono propisom ustanovljeno ili priznato, u nečinjenju tužitelja na štetu tuženika?"*

VSRH ocjenjuje da pitanje kojim se problematizira postupanje tužitelja, a sve vezano za zabranu povrede načela savjesnosti i poštenja ne samo da je važno za rješenje ove pravne stvari već je i „važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni, a kod činjenice da je u istovrsnim predmetima o tom pitanju Visoki trgovački sud Republike Hrvatske u presudama¹³⁶ Pž-4928/18-2 od 30. listopada 2019., broj Pž-98/19-2 od 9. lipnja 2020., broj Pž-4924/18-3 od 28. listopada 2019., broj Pž-4925/18-2 od 16. listopada 2019., broj Pž-3259/19-2 od 23. travnja 2020., broj Pž-3260/19-2 od 28. listopada 2020. izrazio pravno shvaćanje suprotno onom u pobijanoj presudi u odnosu na koje je i zatraženo dopuštenje revizije.“¹³⁷

¹³⁵ Nakon što mu je ovom odlukom dopušteno podnošenje, tužitelj je kasnije podnio reviziju koja je prihvaćena i ukinuta presuda VTSRH-a. Predmet: Rev-1416/2024-2.

¹³⁶ Nažalost, navedene presude nisu dostupne na online portalima IUS-INFO niti Novi Informator, čak ni uz plaćene pretplate i sve dostupne sadržaje i pretraživače, iako u tim bazama podataka ima preko 35 tisuća sudskih odluka.

¹³⁷ Točka 4. obrazloženja: „Proizlazi dakle da je naznačeno pitanje važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni jer je riječ o pitanju u odnosu na koje pobijana odluka odstupa od prakse

Ova odluka uzeta je kao primjer da se načelo savjesnosti i poštenja ne tumači uvijek na isti ili barem sličan način u relativno sličnim situacijama, već dolazi do pravnog shvaćanja suprotno pojedinim situacijama u praksi istoga suda.

Naveo bih još odluku VSRH **Revd 851/2020-2** iz studenoga 2022. godine jer ovim rješenjem dopušta reviziju protiv presude i rješenja Županijskog suda u Varaždinu posl. br. GŽ-1469/2018-3 od 12. studenoga 2019. godine u postupku gdje su predmet meritornog odlučivanja bili prava i obveze iz ugovora o nalogu. Ovo je ugovor kojeg često susrećemo u praksi pa smatram korisnim analizirati postavljeno pitanje i mišljenje suda. Jedno od pitanja bilo je: *„Mora li sud voditi računa o načelima obveznog prava poput **načela savjesnosti i poštenja**, zabrane zlouporabe prava i zabrane prouzročenja štete i drugih pri ocjeni prava nalogodavca na jednostrani otkaz odnosno odustanak od ugovora o nalogu?“*

U odnosu na ovo pitanje VSRH je utvrdio postojanje pretpostavki iz odredbe čl. 385.a st. 1. ZPP-a za ujednačavanje primjene prava i preispitivanje sudske prakse u ostvarenju svrhe osiguranja jedinstvene primjene prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni. Konkretno, revizijski sud smatra da je osporena presuda temeljena na shvaćanju za koje postoji i može se očekivati *„neujednačena i nesigurna praksa glede osnove potraživanja nalogoprimca u svezi ugovora o nalogu kojeg je sklopio („platiti mu nagradu i troškove“ ili naknaditi mu štetu) u činjeničnim okolnostima kakve su u prijedornom slučaju.“* Koje su to okolnosti dovele do bojazni od neujednačene i nesigurne prakse? Naime, sud dalje navodi ako nalogodavac raskine ugovor o nalogu u trenutku kada potraživanje radi čije naplate je ugovor sklopljen, još nije naplaćeno, a iako je nalogoprimac već poduzeo radnje radi naplate, u tom slučaju sud treba ocijeniti posljedice takvog raskida u svjetlu načela obveznog prava.¹³⁸ Stoga ako radnje nalogoprimca poduzete nakon otkaza ugovora u razumnom roku ipak dovedu do naplate potraživanja, tada se ne može zanemariti njegov doprinos niti mu se može uskratiti pravo na nagradu. Stoga ovaj dio obrazloženja citiran u fusnoti 82., a naročito zadnji dio rečenice, ukazuje da sukladno načelima obveznog prava od kojih posebno načelo savjesnosti i poštenja, nalogodavac ne može jednostrano raskinuti ugovor i tako izbjeći plaćanje nagrade za one radnje koje su već (bile) poduzete u njegovu korist i dovele do konačne realizacije (raskinutog) ugovora.

Sljedeće situacije tiču se odbijanja prijedloga za dopuštenje revizije. Smatram da ove odluke ne treba previše analizirati jer je velika većina njih odbijena naprosto iz razloga jer postavljena pitanja nemaju značaj za razvoj prava u praksi budući im nedostaje element „široke primjene“. Često podnositelji prijedloga zapravo postavljaju pitanja previše usko vezana za svoj

Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, a što znači da su ostvarene pretpostavke za intervenciju revizijskog suda iz čl. 385.a st. 1. ZPP-a i dopuštanje revizije.“

¹³⁸ Točka 10. obrazloženja: „... a sve u svjetlu obveze poštivanja **načela savjesnosti i poštenja**, zabrane zlouporabe prava i zabrane prouzročenja štete iz Zakona o obveznim odnosima (*“Narodne novine”, broj 35/05*) prema odredbi njegova članka 4. (prema kojoj: „U zasnivanju obveznih odnosa i ostvarivanju prava i obveza iz tih odnosa sudionici su dužni pridržavati se načela savjesnosti i poštenja.“), odredbi članka 6. (prema kojoj: „Zabranjeno je ostvarivanje prava iz obveznog odnosa suprotno svrsi zbog koje je ono propisom ustanovljeno ili priznato.“), odredbi članka 7. stavka 1. (prema kojoj: „Pri sklapanju naplatnih pravnih poslova sudionici polaze od načela jednake vrijednosti uzajamnih činidaba.“) te odredbi članka 8. (prema kojoj: „Svatko je dužan uzdržati se od postupka kojim se može drugome prouzročiti šteta.“) pri ocjeni prava nalogodavca na jednostrani otkaz odnosno odustanak od ugovora o nalogu uz neplaćanje onog što je za njega u izvršenju naloga učinjeno.“

slučaj i konkretne činjenične okolnosti¹³⁹ zbog čega nemaju barem neki širi karakter koji je potreban (između ostalog) da bi se ispunile one iznad navedene pretpostavke za dopuštenost revizije. Pregledavajući odluke VSRH uočio sam tendenciju odbijanja većine prijedloga za dopuštenje revizije koji sadrže vrlo opsežna i konkretna pitanja.

Primjerice, rješenjem **Revd 4155/2023-2** iz prosinca 2023. godine VSRH odbija prijedlog za dopuštenje revizije kada je tuženik postavio četiri vrlo opsežna pitanja od kojih se dva odnose na povredu načela savjesnosti i poštenja.¹⁴⁰ Revizijski sud u odluci navodi da postavljena pitanja nemaju značaj pitanja važnih za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava u sudskoj praksi. Uz to, postavljena pitanja su *„usko vezana za okolnosti konkretnog slučaja, slijedom čega nemaju element univerzalnosti da bi se moglo smatrati da se radi o pravnim pitanjima važnim ne samo za odluku u ovom sporu nego i za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava u sudskoj praksi. Obrazloženjem tih pitanja tuženik ustvari izražava nezadovoljstvo pobijanom drugostupanjskom odlukom, ukazujući na pogrešnu primjenu odredaba materijalnoga prava.“*¹⁴¹

Sličan primjer nalazimo u rješenju **Revd 723/2024-2** iz ožujka 2024. godine. Ovdje VSRH odbacuje tužiteljev prijedlog za dopuštenje revizije ističući da je u postupku koji je prethodio ovom prijedlogu došlo do povrede temeljnih ljudskih prava zajamčenih Ustavom Republike Hrvatske i Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda - na pravično suđenje jer mu je zbog postupanja tuženika protivno načelu savjesnosti i poštenja onemogućeno utvrditi odlučnu činjenicu u postupku (visinu troškova adaptacije), uslijed čega je pogrešno primijenjeno načelo savjesnosti i poštenja u obveznim odnosima.

VSRH daje vrlo kratko obrazloženje te iznosi mišljenje kako predlagatelj nije učinio vjerojatnim da mu je povrijeđeno temeljno ljudsko pravo na koje se poziva, od čega naročito nije utvrđeno da bi postupanjem nižestupanjskih sudova bila počinjena neka osobito teška povreda odredaba parničnog postupka i da bi bilo pogrešno primijenjeno materijalno pravo. *„Ovaj sud uočava da su nižestupanjski sudovi dostatno i relevantno obrazložili odluke s obzirom na tvrdnje tužitelja i prigovore tuženika te s tim u vezi s obzirom na odlučne činjenice*

¹³⁹ Reviziju koriste kao dodatnu žalbu u trećem stupnju pozivajući se na pogrešno i/ili nepotpuno utvrđeno činjenično stanje, a što sada prema aktualnom uređenju nije jedan od revizijskih razloga.

¹⁴⁰ 1. „Predstavlja li činjenica da je tužitelj skinuo, a potom uništio elektroopremu i mjerni transformator s obračunskog mjernog mjesta tuženika prilikom razdvajanja sumarnog mjernog mjesta, postupanje protivno **načelu savjesnosti i poštenja** iz članka 4. Zakona o obveznim odnosima (NN broj 35/2005, 41/2008, 125/2011, 78/2015, 29/2018, u daljnjem tekstu: „ZOO“), a kojim postupanjem je onemogućeno utvrđenje stvarne greške ili kvara koji bi doveli do pogrešnih obračunskih mjernih podataka na obračunskom mjernom mjestu tuženika kao korisnika mreže, a samim time i do pravilnog izbora metode za utvrđenje neobračunate električne energije, sve u vezi s člankom 82. stavkom 1. Općih uvjeta za korištenje mreže i opskrbu električnom energijom (NN broj 85/15, u daljnjem tekstu: „Opći uvjeti“)“

4. „Je li tužitelj kao operator sustava postupao protivno Općim uvjetima te **načelu savjesnosti i poštenja** iz čl. 4. ZOO-a i načelu zabrane zlouporabe prava iz čl. 6. ZOO- a kada je, prilikom izrade ponovnog obračuna za sporno razdoblje (09.04.2015. - 09.04.2016. godine) iz čl. 82. st. 4. Općih uvjeta, kao mjerodavan za ponovljeni obračun uzeo mjesec (lipanj 2016. godine) u kojemu je potrošnja električne energije tuženika, zbog organizacije procesa rada tuženika, viša od prosječne godišnje potrošnje te je takvu povećanu količinu potrošnje tužitelj obračunao u odnosu na sve mjesece u kalendarској godini, a nije riječ o prvom nespornom mjesecu iz čl. 82. st. 4. Općih uvjeta?“

¹⁴¹ Ovakvih primjera s gotovo identičnim ili sličnim obrazloženjem ima mnogo u području obveznog prava.

za rješavanje predmeta spora (vještačenjem utvrdili troškove adaptacije). Predlagatelj zapravo prijedlogom ponavlja svoje nezadovoljstvo ishodom ovog postupka čime on nije učinio vjerojatnim da je došlo do povrede temeljnih ljudskih prava.“

Idući slučaj sadrži vrlo zanimljivo postavljeno pitanje. Riječ je o prijedlogu tužitelja za dopuštenje revizije protiv presude Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske broj Pž-4667/22- 2 od 30. studenoga 2022., kojom je potvrđena presuda Trgovačkog suda u Varaždinu broj P-7/2019-41 od 15. travnja 2022. Postupak pred VSRH je **Revd 1432/2023-2**, a odluka iz svibnja 2023. godine. Pitanje je glasilo: *„Može li se u okolnostima kada je na strani oba sudionika obvezno pravnog odnosa bilo propusta u smislu nepostupanja sukladno **načelu savjesnosti i poštenja**, primjenom tog načela sankcionirati isključivo jednog sudionika, odnosno, može li uopće doći do presuđenja primjenom načela savjesnosti i poštenja ukoliko su ga kršila oba sudionika obvezno pravnog odnosa?“*

VSRH nije iznosio svoj stav o postavljenom pitanju jer prijedlog za dopuštenje revizije tužitelja nije bio osnovan, prvenstveno iz razloga što se predlagatelj pozivao na neujednačenost sudske prakse po tom pitanju, a u prilog tome nije dostavio odgovarajuće odluke. *„Naznačeni razlozi važnosti postavljenih pravnih pitanja nisu odgovarajući obzirom da se odnose na bitno drugačiju činjeničnu i pravnu situaciju od situacije koja je u ovom slučaju te je stoga odlučio kao u izreci ovog rješenja.“*

U nastavku nekoliko odluka o (ne)osnovanosti revizije, dakle u postupku nakon što je podnositelju najprije dopušteno podnošenje ovog izvanrednog pravnog lijeka.¹⁴² Počnimo s osnovanim revizijama VSRH, primjerice rješenje **Rev-1337/2024-2** iz studenog 2024. godine. U ovom slučaju prethodno je bila dopuštena revizija tužitelja u odnosu na pravno pitanje o tome je li određena odredba općih uvjeta poslovanja Optima telekoma d.d. nepoštena, pa se u ovom revizijskom stadiju postupka odlučivalo o tome je li ništetna odredba Općih uvjeta poslovanja Optima telekoma d.d. kojom je propisano da u slučaju da tužitelj raskine ugovor krivnjom krajnjeg korisnika prije isteka razdoblja obveznog trajanja ugovora krajnji korisnik je obavezan platiti naknadu za prijevremeni prestanak ugovornog odnosa koja će se obračunati tako da je pretplatnik dužan podmiriti ili mjesečnu naknadu za ostatak razdoblja obveznog trajanja ugovora ili naknadu u visini popusta na proizvode i usluge koje je ostvario, ovisno što je povoljnije za pretplatnika.

Drugostupanjski je u pobijanoj presudi zaključio da: *„pogodnost da pretplatnik plaća ono što je za njega povoljnije ne mijenja ocjenu suda da se, ugovaranjem odredbe čl. 27. st. 4. Općih uvjeta, radi o postupanju tužitelja koje je **suprotno načelu savjesnosti i poštenja** jer se uvijek radi o naknadi koja se plaća samo ukoliko dođe do prijevremenog raskida ugovora krivnjom pretplatnika. Stoga je sud u pobijanoj presudi zaključio, pozivajući se na odredbe čl. 49. i 50. Zakona o zaštiti potrošača ("Narodne novine", broj 41/14, 110/15, 14/19 - dalje: ZPP)*

¹⁴² Točnije, ovisi o kojoj reviziji je riječ, prije 2019.-te ili nakon novele ZPP-a iz 2019.-te. Prije 2019. godine nije postojao postupak po prijedlogu za dopuštenje revizije. Također, nakon 2019. godine nema više VPS-a kao jedne od pretpostavki za podnošenje revizije, što se u praksi često zlorabilo jer bi tužitelj već prilikom podnošenja tužbe (neutemeljeno) naznačio vrijednost predmeta spora više od 200.000,00 tadašnjih kuna čime bi osigurao „ulaznicu“ za kasnije eventualni revizijski postupak. Mišljenja pojedinih autora o novom modelu revizije, npr. Kontreca, Uzelca, Garašić ili Bratkovića, vidjeti više u radu: Bodul, Čuveljak, Grbić, op.cit., (bilj. 79.).

da se radi o postupanju tužitelja **suprotno načelu savjesnosti i poštenja**, da je odredba čl. 27. Općih uvjeta prouzročila znatnu neravnotežu u pravima i obvezama ugovornih strana i da je stoga nepoštena, nastavno ništetna. “

S druge strane, podnositelj revizije osporava da je predmetna odredba općih uvjeta, u okolnostima ovog spora, suprotna načelu savjesnosti i poštenja odnosno da je istom prouzročena znatna neravnoteža u pravima i obvezama ugovornih strana na štetu potrošača i to zato jer je pretplatnik ostvario određene pogodnosti s naslova obveznog trajanja ugovornog odnosa.

VSRH smatra da drugostupanjski sud u pobijanoj presudi nije ocijenio je li pretplatnik, ovdje tuženik ostvario određene pogodnosti. Drugim riječima, za postojanje nepoštene odredbe općih uvjeta nije dovoljno postojanje pojedine odredbe suprotne načelu savjesnosti i poštenja čime se prouzroči očigledna neravnopravnost između ugovornih strana, već treba sagledati prava i obveze druge ugovorne strane.

Upravo zato revizijski sud smatra reviziju osnovanom i vraća predmet na ponovni postupak pri čemu daje vrlo konkretnu uputu: „*Prema shvaćanju ovog suda, kod provođenja testa poštenosti*¹⁴³ *mora se preispitati tiče li se navodna nepoštenost sporne odredbe, među ostalim, odnosa između iznosa naknade i zauzvrat pruženih usluga, što drugostupanjski sud nije smatrao odlučnim. Međutim treba uzeti u obzir i pogodnosti koje je pretplatnik, ovdje tuženik imao tijekom razdoblja u kojem je koristio uslugu, a koje pogodnosti eventualno ne bi imao da nije sklopio ugovor uz uvjet obaveznog trajanja ugovornog odnosa.*“¹⁴⁴

Nadalje, kada govorimo o načelu savjesnosti i poštenja, a naročito o ništetnim odredbama, nemoguće je zaobići odnosno ne spomenuti ugovore o kreditu koji sadrže nepoštene klauzule na štetu potrošača, a na temelju čega se zapravo bazira cijeli „Slučaj Franak“. Ovdje samo ukratko jedna nedavna odluka VSRH koja se doduše tiče odredbe o naknadi za prijevremenu otplatu kredita. Svojim rješenjem **Rev-1276/2024-2** iz studenog 2024. godine¹⁴⁵ VSRH prihvaća reviziju tužitelja i ukida presudu VTSRH-a. Naime, prvostupanjski

¹⁴³ O testu poštenosti još nekoliko odluka VSRH primjerice broj Rev 1279/2022-2 od 14. veljače 2023., Rev 120/2023-2 od 28. veljače 2023., Rev 84/2023-2 od 19. travnja 2023., Rev 296/2023-2 od 5. travnja 2023. i Rev-1143/2023-2 od 16. travnja 2024. koje su donesene u sličnim činjeničnim i pravnim okolnostima, u postupku kolektivne zaštite o nepoštenosti ugovorne odredbe sud odlučuje u okviru ostvarivanja apstraktne zaštite od nepoštenih ugovornih odredbi u kojima ne uzima u obzir specifičnost konkretnog slučaja, tj. konkretnog ugovornog odnosa, dok je u postupku individualne zaštite i kontrolu nepoštenosti ugovorne odredbe sud dužan: „*raspraviti s obzirom na osobu potrošača koja je pokrenula postupak i s obzirom na sve okolnosti tog pojedinačnog slučaja, stoga što se stvarna ravnoteža u pravima i obvezama potrošača i trgovaca uspostavlja u postupcima individualne sudske zaštite u povodu pojedinačne tužbe potrošača o kojima sud o nepoštenosti ugovorne odredbe odlučuje s obzirom na specifične okolnosti pojedinačnog slučaja.*“ Preuzeto iz točke 12. obrazloženja odluke VSRH, Rev-4780/2019-2.

¹⁴⁴ Točka 14. obrazloženja: „*Uzrokuje li se spornom ugovornom odredbom značajna neravnoteža u pravima i obvezama ugovornih strana, i to na štetu potrošača, ocjenjuje se ne samo kvantitativnom ocjenom, već i ocjenom bi li neprihvatanjem te odredbe od strane potrošača, isti bio ograničen u ostvarivanju prava, samog zahtjeva ili sadržaja ugovora ili nametanjem neke druge dodatne obveze ili naknade (tako i u odluci broj Rev-765/2024-2 od 2. srpnja 2024.).*“

¹⁴⁵ Prije ovog postupka, rješenjem VSRH poslovni broj Revd-1067/2024- 2 od 18. lipnja 2024., tužitelju je dopušteno podnošenje revizije protiv presude VTSRH poslovni broj Pž-4595/2021-5 od 26. travnja 2022. zbog sljedećeg pravnog pitanja: „*Je li odredba Ugovora o kreditu kojom se za slučaj prijevremene ili konačne otplate kredita ugovara naknada ili taksa (pristojba) od preostalog ili uplaćenog iznosa, koju korisnik kredita plaća banci*

trgovački sud je utvrdio ništetnima odredbe ugovora o kreditu sklopljenih između tužitelja kao korisnika kredita i tuženice kao kreditora kojima su ugovorene naknade za prijevremeni povrat kredita. Međutim, VTSRH preinačuje takvu presudu i odbija tužbeni zahtjev za isplatu jer prema njegovom mišljenju ne radi se o ništetnim odredbama.

Dakle, predmet spora je zahtjev za utvrđenje ništetnim odredbi ugovora o kreditu, ugovora o dugoročnom kreditu i isplata iznosa s osnove zaračunate i naplaćene naknade za prijevremenu otplatu kredita. Prvostupanjski sud koji prihvća tužbeni zahtjev smatra da je naknada zbog prijevremene otplate kredita u suprotnosti s **načelom savjesnosti i poštenja** i načelom jednake vrijednosti činidaba, jer je: *„naplatom naknade za prijevremenu otplatu tužitelju kao korisniku kredita otežano ispunjenje ugovora prije roka, koje mu po zakonu pripada pa smatra da su odredbe ugovora citirane u izreci presude ništetne sukladno čl. 322. stavak 1. ZOO-a budući da je povrijeđeno pravo na teret tužitelja kao korisnika kredita sukladno odredbi čl. 1024. ZOO-a.“*

Preinačujući prvostupanjsku odluku, drugostupanjski je sud izrazio pravno shvaćanje, koje se u bitnom može svesti na potvrđivanje slobode ugovaranja imajući u vidu da je riječ o uobičajenoj bankarskoj usluzi. Nadalje, smatra da naknada za prijevremeni povrat kredita ne predstavlja naknadu štete u smislu odredbe članka 1024. stavka 3. ZOO-a, a niti zahtjev za povrat kamata za vrijeme od vraćanja kredita do dana kad ga je po ugovoru trebalo vratiti u smislu stavka 4. tog članka. Stoga taj sud smatra da navedene odredbe nisu ništetne.

Revizijski sud u svom obrazloženju navodi: *„...u konkretnom slučaju bilo je nužno ocijeniti je li odredba o naknadi za prijevremenu otplatu kredita ništetna iz gore navedenih razloga (suprotnost načelima iz čl. 3. i 7. ZOO), dok nije odlučan navod drugostupanjskog suda da je takva naknada slobodno ugovorena među strankama i da je riječ o uobičajenoj bankovnoj usluzi, jer se takva odredba, ako je ništava, ne može ugovarati.“*

Prema tome, odredba ugovora o kreditu kojom se za slučaj prijevremene ili konačne otplate kredita ugovara naknada ili taksa (pristojba) od preostalog ili uplaćenog iznosa, koju korisnik kredita plaća banci sukladno odlukama banke o visini naknade, odnosno njezinoj poslovnoj politici, *„ništetna je ako je suprotna načelu ravnopravnosti iz čl. 3. ZOO te načelu savjesnosti i poštenja iz čl. 4. ZOO te nije dopušteno ugovarati takvu naknadu tj. pristojbu ako je suprotna navedenom načelu ravnopravnosti iz čl. 3. ZOO te načelu savjesnosti i poštenja iz čl. 4. ZOO. 19. Slijedom svega navedenog, ovaj sud ocjenjuje da je pravno shvaćanje suda u pobijanoj odluci utemeljeno na pogrešnom materijalnopravnom pristupu pa je, u pogledu revizijom postavljenog pitanja, reviziju valjalo prihvatiti.“*¹⁴⁶

Zanimljivo je navesti povredu načela savjesnosti i poštenja u domeni radnog prava, ali samo ukratko jer je naglasak ipak na trgovačkom pravu. Rješenje **Rev 420/2021-3** iz siječnja 2024. godine prihvća reviziju radnika kao tužitelja te ukida presudu Županijskog suda u

sukladno odlukama banke o visini naknade, odnosno njezinoj poslovnoj politici, u skladu s odredbom čl. 1024. st. 3. i 4. Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine“ br.35/05, 41/08, 125/11, 78/15), tj. čl. 1068. st.3. i 4. Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine“ broj 53/91, 73/91, 3/94, 111/93, 107/95, 7/96, 91/96, 112/99, 88/01, 35/05) i je li dopušteno ugovarati takovu naknadu tj. pristojbu?“

¹⁴⁶ U pregledu sudske prakse naišao sam na desetke odluka VSRH sa sadržajno veoma sličnim pravnih pitanjima i ostalim činjeničnim okolnostima, npr. Rev-266/2024-2 i Rev 502/2024-2.

Zagrebu broj GŽ R-1459/2019-2 od 27. svibnja 2020. i predmet se vraća istom sudu na ponovno suđenje. Predmet spora bio je zahtjev za utvrđenje nedopuštenosti otkaza ugovora o radu zbog poslovno uvjetovanog razloga, zahtjev za sudski raskid ugovora o radu i za naknadu štete zbog raskida ugovora o radu.

Prvostupanjski sud tužbeni zahtjev usvaja na temelju sljedećih činjenica: tuženik je tužitelju otkazao ugovor o radu zbog poslovno uvjetovanih razloga, a na temelju tablice prema kojoj je tužitelj kao radnik dobio najmanji broj bodova od svih zaposlenika. Prilikom sastavljanja i rangiranja radnika uzimani su u obzir kvaliteta rada, trajanje radnog odnosa, starost i obveze uzdržavanja, od čega je kvaliteta rada donosila najviše bodova. Ključna stavka u svemu tome bila je da za ocjenu kvalitete rada nisu bili propisani pisani kriteriji, da su radnike ocjenjivale različite osobe koje nisu imale uvid u rad drugih radnika i da je ocjena ovisila o subjektivnom dojmu slijedom čega prvostupanjski sud zaključuje da je tuženik ocjenjivanje izvršio **suprotno načelu savjesnosti i poštenja**, zabrane zlouporabe prava i zaštite dostojanstva radnika.

Međutim, drugostupanjski sud preinačuje takvu odluku, odbija tužbeni zahtjev koristeći ovlaštenje iz čl. 373.a st. 1. toč. 2. ZPP-a o postojanju odlučne činjenice - pravilnosti primjene kriterija iz čl. 115. st. 2. Zakona o radu¹⁴⁷, zaključio da je poslodavac ispunio „*onaj potrební minimum uvjeta koje zakon propisuje da bi otkaz bio zakonit*“, a zakon ne propisuje način na koji se treba izvršiti ocjenjivanje, po kojim mjerilima i po kojem postupku. Stoga taj otkaz smatra dopuštenim.

VSRH smatra ovaj stav pogrešnim, a obrazloženje glasi: „*Kako to navodi drugostupanjski sud zakon propisuje samo neke kriterije o kojima poslodavac mora voditi računa pri odlučivanju o tome koji radnik ima prednost u nastavku radnog odnosa dok je u odnosu na druge kriterije poslodavac slobodan u odlučivanju. Međutim, neovisno o autonomnom pravu poslodavca da odredi i druge kriterije, određujući te kriterije i njihov značaj izražen kroz broj bodova poslodavac mora postupati **pošteno i savjesno** i ne zloupotrebljavati to svoje pravo. To znači da jednom kriteriju (konkretno kvaliteta rada) ne može dati nedostižnu prednost u odnosu na ostale, pa i zakonske kriterije, tim više ako ne postoje jasna mjerila za ocjenjivanje po tom pretežnom kriteriju. Po ocjeni ovog suda poslodavac koji je u konkretnom slučaju odredio nedostižnu prednost kriteriju kvalitete rada, a koji kriterij nije objektivno razradio, zloupotrijebio je svoje autonomno pravo da osim zakonskih kriterija iz čl. 115. st. 2. ZR-a pri određivanju prvenstva odredi i druge kriterije.*“¹⁴⁸

¹⁴⁷ „Pri odlučivanju o poslovno uvjetovanom otkazu, poslodavac mora voditi računa o trajanju radnog odnosa, starosti i obvezama uzdržavanja koje terete radnika.“ Članak 115. stavak 2., Zakon o radu (NN 93/14, 127/17, 98/19, 151/22, 46/23, 64/23).

¹⁴⁸ Na ovom mjestu smatram primjerenim navesti i jednu odluku iz radnog prava sa suprotnom zaključkom VSRH, o odbijanju revizije kao neosnovane. Primjerice **Rev 780/2022-2** iz srpnja 2023. godine. Predmet spora je zahtjev za utvrđenje nedopuštenosti odluke o otkazu ugovora o radu i vraćanje tužiteljice na posao, pri čemu je sporna bila činjenica opravdanosti razloga za otkaz ugovora o radu. Napomena, u ovom slučaju otkazni razlog iz točke 1. članka 115. umjesto točke 2. istog članka kao u primjeru iznad. Dio obrazloženja VSRH: *Budući da iz činjeničnih utvrđenja nižestupanijskih sudova proizlazi da je kod poslodavca neposredno prije otkazivanja ugovora o radu došlo do smanjenja opsega posla za polovicu zbog čega je tuženik radi racionalizacije poslovanja posao tužiteljice rasporedio na drugog radnika s duljim stažem od tužiteljice, pravilan je zaključak nižestupanijskih sudova da je tuženik imao opravdani razlog za otkaz ugovora o radu prema čl. 115. st. 1. točka 1. ZR. Pravilan je zaključak*

Rješenjem **Rev 400/2015-3** iz siječnja 2019. VSRH prihvaća reviziju tuženika podnesenu protiv dijela presude Županijskog suda u Sisku, poslovni broj GŽ-10/13 od 25. travnja 2013. i ukida navedena presuda u točkama I. do III. izreke, kao i presudu Općinskog suda u Sisku, poslovni broj P-821/11-24 od 23. svibnja 2012. u točkama I. i III. izreke te predmet u tom dijelu vraća sudu prvog stupnja na ponovno suđenje.

Radi se o zanimljivom sporu temeljem ugovora o kupoprodaji nekretnine koja je u trenutku sklapanja kupoprodaje bila opterećena hipotekom u korist banke kao založnog vjerovnika. Naime, tužitelj i tuženik u srpnju 2010. godine sklapaju ugovor o kupoprodaji hipotekom opterećene nekretnine, a nakon toga prodavatelj čak dva puta opterećuje istu nekretninu novim hipotekama(?!).¹⁴⁹ Ugovor je sadržavao klauzulu da će nekretnina nakon isplate kupoprodajne cijene biti oslobođena od svih tereta, a uz to postojalo je pismo namjere banke kao hipotekarnog vjerovnika. VSRH utvrđuje pogrešnu primjenu materijalnog prava u postupcima pred sudovima prvog i drugog stupnja, i to odredaba 358. i 359. ZOO-a o istodobnom ispunjenju, povezujući to s činjenicom postojanja pisma namjere o izdavanju brisovnog očitovanja za postojeći teret, a što sudovi nižeg stupnja uopće nisu uzeli u obzir. Jednako tako, revizijski sud ukazuje na ponašanje prodavatelja nakon sklapanja ugovora i dodatno opterećivanje nekretnine novim hipotekama. Ističe da kupac ne bi trebao biti dužan platiti kupoprodajnu cijenu te istovremeno strepiti i snositi rizik od prodaje nekretnine radi namirenja novoupisanih tereta.

Na temelju toga VSRH daje uputu: „*U nastavku postupka prvostupanjski sud će imati na umu da su u zasnivanju obveznih odnosa i ostvarivanju prava i obveza iz tih odnosa sudionici dužni pridržavati se načela savjesnosti i poštenja (4. ZOO), a prema ocjeni ovog revizijskog suda tužitelj u ostvarivanju prava i obveza iz Ugovora nije postupao u skladu s tim načelom. Neprihvatljivo je ponašanje, imajući u vidu istaknuto načelo savjesnosti i poštenja, da prodavatelj nakon sklapanja ugovora o kupoprodaji, koristeći činjenicu da je u zemljišnim knjigama još upisan kao vlasnik (prije nego što se kupac upisao kao vlasnik) opterećuje*

nižestupanjskih sudova da je za ocjenu opravdanosti otkaza ugovora o radu mjerodavna uspješnost poslovanja tuženika neposredno prije otkaza ugovora o radu (ožujak, travanj i svibanj 2020.), a ne i razdoblje koje je uslijedilo nakon otkazivanja ugovora o radu. Stoga su navodi da je tuženik eventualno poslovao s uspjehom u 2020. neodlučni za odluku o opravdanosti otkaza ugovora o radu jer u trenutku otkazivanja ugovora o radu poslodavac nije mogao znati da će u nastavku godine uspješno poslovati pogotovo kada je riječ o neizvjesnoj situaciji koju je u 2020. izazvala tada nova i nepoznata bolest. Iako navedena bolest predstavlja izvanrednu situaciju, suprotno revizijskim navodima, tuženik nije povrijedio načela savjesnosti i poštenja, zabrane prouzročenja štete, ispunjenja obveze i načela solidarnosti kada je otkazao ugovor o radu tužiteljici jer je tuženik imao pravo racionalizirati poslovanje (pa i otkazivanjem ugovora o radu pojedinim radnicima) u situaciji kada je došlo do pada prometa kako bi time spasio svoje poslovanje i ne bi ugrozio radna mjesta drugih radnika.

¹⁴⁹ Nejasne su okolnosti zbog čega je do toga došlo odnosno zašto je kupac ovo dopustio. Moguće da ugovor nije sadržavao istodobno i tabularnu izjavu ili nije odmah podnesen na uknjižbu? Nažalost, obrazloženje odluke VSRH nema detaljnijih informacija o tome, pa citiram dio koji se odnosi na to: „*Međutim, bez obzira na ranije navedeno, prema stavu ovog suda, nikako ne može na teret kupca padati ponašanje prodavatelja nakon sklapanja Ugovora. Tuženik nije pristao na to da tužitelj prije brisanja hipoteke na 12.000.000,00 kn optereti prodanu nekretninu novom hipotekom na iznos od 5.000.000,00 kn 30. studenoga 2010. Konačno, tužitelj je prodanu nekretninu opteretio i hipotekom za iznos od 1.860.000,00 kn (248.899,96 €) 2. studenoga 2011. u korist H. A. A. d.d. Z., koja je hipoteka još uvijek upisana. Tužitelj nije izrazio spremnost da će nekretninu osloboditi tog tereta (nema izjave ili Pisma namjere H. A. A. da će zatražiti brisanje hipoteke). U tom kontekstu je bez smisla predbacivati tuženiku što nije tražio raskid ugovora (pretpostavljeno zbog neispunjenja neke obveze od strane tužitelja) jer bi se to u većoj mjeri trebalo odnositi na tužitelja koji je mogao raskinuti ugovor zbog neplaćanja i nakon toga njome slobodno raspolagati pa i opterećivati je založnim pravom.*“

prodanu nekretninu založnim pravom. Opravdanje za to ne može biti činjenica da kupac nije platio cijenu jer prodavatelj svoje pravo na isplatu kupoprodajne cijene može ostvarivati sudskim putem (kao što to i čini u ovoj parnici) ili pak izjaviti da raskida ugovor zbog neispunjenja. U ponovljenom postupku prvostupanjski sud će raspraviti pitanja na koja je ukazano, a imajući na umu i citiranu odredbu čl. 358. st. 2. ZOO, te potom donijeti novu, na zakonu osnovanu presudu, u pogledu glavne stvari i sporednih traženja.“

Idući primjer još jednom ukazuje na važnost primjene i postupanja sukladno načelu savjesnosti i poštenja, ovaj put u sporu radi proglašavanja nedopuštenim upisa u zemljišne knjige, a usko povezano s raspolaganjem nekretnine koja predstavlja bračnu stečevinu. Smatram da činjenično stanje u ovom slučaju nije toliko bitno za potrebe ovog rada, s obzirom na to da je naglasak u samoj odluci prvenstveno stavljen na opću primjenu pravnih načela. Presudom **Rev 872/2018-2** iz veljače 2022. godine VSRH prihvaća reviziju tuženika (banke) i preinačuje obje niže stupanjske presude¹⁵⁰ te odbija tužbeni zahtjev na utvrđenje nedopuštenosti zemljišnoknjižnog upisa i brisanje istih (upis zabilježbe ovrhe i založno pravo).

Suprug tužiteljice (prvotuženik) bio je upisan kao isključivi vlasnik nekretnine opterećene založnim pravom u korist banke (drugotuženika) na temelju ugovora o kreditu, odnosno prvotuženik je kao osiguranje vraćanja kredita dozvolio upis založnog prava na spornoj nekretnini pri čemu taj kredit nije korišten za potrebe obitelji niti je tužiteljica znala za njega do pokretanja ovršnog postupka. Nekretnina je predstavljala bračnu stečevinu tužiteljice i njenog supruga i kao takva potpada pod režim njihove zajedničke imovine. U jednom trenutku drugotuženik pokreće ovršni postupak protiv prvotuženika radi naplate dugovanja po kreditu, a tužiteljica podnosi prigovor treće osobe (jer se radi o bračnoj stečevini, odnosno jednim dijelom i njezinoj imovini) radi proglašenja ovrhe nedopuštenom.

Na temelju tako utvrđenih činjenica, nižestupanjski sudovi utvrđuju prvotuženikovo raspolaganje zajedničkom imovinom suprotno čl. 277. i čl. 283. Zakona o braku i porodičnim odnosima¹⁵¹ bez znanja i suglasnosti tužiteljice zbog čega je takvo raspolaganje ništetno prema čl. 103. Zakona o obveznim odnosima¹⁵². Pri tome sudovi zaključuju da je drugotuženik stekao založno pravo u dobroj vjeri pouzdajući se u potpunost zemljišnih knjiga, dok je prvotuženik prenio na drugotuženika više prava nego što ga sam ima, a tužiteljica (supruga prvotuženika) je postupala savjesno.

Stoga revident tuženik (banka), razumljivo nezadovoljan takvim odlukama jer je pravno i faktički onemogućen u naplati svoj potraživanja na temelju upisane hipoteke, u reviziji postavlja sljedeće pitanje u odnosu na koje je revizija usvojena: *"Ima li prednost u zaštiti stečenog prava ona savjesna osoba koja se poziva na načelo zaštite povjerenja u zemljišne knjige u situaciji kada su dva sudionika pravnog odnosa savjesna, odnosno kada je jedan od njih- stjecatelj u dobroj vjeri (konkretno drugotuženik), a druga osoba je bračni drug*

¹⁵⁰ Presuda Županijskog suda u Zagrebu poslovni broj GŽ-213/2017-2 od 13. lipnja 2017. i presuda Općinskog suda u Vukovaru, Stalna služba u Županji poslovni broj P-460/2016 od 5. prosinca 2016.

¹⁵¹ Zakon o braku i porodičnim odnosima, (NN 11/78, 27/78, 45/89, 59/90, 25/94 i 162/98), dalje u tekstu: ZBPO/78.

¹⁵² Zakon o obveznim odnosima, (NN 53/91, 73/91, 113/93, 3/94, 7/96, 91/96, 112/99 i 88/01).

(konkretno tužiteljica) koji nije bio sudionik pravnog posla koji za posljedicu ima opterećenja hipotekom i njegovog suvlasničkog dijela?"

Obrazloženje o osnovanosti revizije VSRH je kratko i jasno, pri čemu svoju odluku u bitnome temelji na pravnim shvaćanjima Ustavnog suda Republike Hrvatske.¹⁵³ Naime, revizijski sud navodi, prema pravnom shvaćanju Ustavnog suda Republike Hrvatske, u odsutnosti posebnih odredbi ZBPO/78-a u pogledu valjanosti raspolaganja zajedničkom imovinom te time odgovarajućom primjenom općih odredbi Zakona o obveznim odnosima o valjanosti pravnih poslova i Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima¹⁵⁴ o zajedničkom vlasništvu, „za prosudbu o pravnoj valjanosti odnosno nevaljanosti raspolaganja zajedničkom imovinom u odnosu na treće osobe bitna je pretpostavka **savjesnost i poštenje** svakog od sudionika određenog pravnog posla.“

*„U navedenim odlukama Ustavni sud ističe da je opće načelo prava da nitko ne može na drugoga prenijeti više prava nego što ga sam ima. Međutim, i u tom slučaju prijenos mora biti u skladu s drugim općim načelima prava, u koja svakako spada i **načelo savjesnosti i poštenja** u pravnom prometu. Poštovanje ovog načela podrazumijeva ispitivanje savjesnosti svakog od sudionika određenog pravnog odnosa.“*

Primjeni li se navedeno stajalište u konkretnom slučaju, revizijski sud ističe da ključne činjenice u ovoj pravnoj stvari postaju „**savjesnost tužiteljice** (je li mogla znati za raspolaganja svog supruga), i **savjesnost tuženika** (je li postupao s povjerenjem u zemljišne knjige). To iz razloga što prema shvaćanju ovog suda¹⁵⁵ u okolnostima kada su dva sudionika određenog pravnog odnosa savjesna, odnosno kada je jedan od njih treća osoba – stjecatelj u dobroj vjeri, a druga je bračni drug koji nije bio sudionik pravnog posla, polazeći od svrhe i značaja odredbi o zaštiti povjerenja u zemljišne knjige, prednost u zaštiti stečenog prava ima treća savjesna osoba koja se poziva na načelo zaštite povjerenja u zemljišne knjige.“

Dakle, ovaj slučaj još jednom pokazuje dopunsku primjenu posebnih pravnih načela obveznog prava, ovaj put uz primjenu načela zaštite povjerenja u zemljišne knjige.

Konačno, u nastavku slijedi nekoliko odluka o neosnovanim revizijama i revizijskim pitanjima. Primjećujem da je takvih odluka daleko više od osnovanih pa ću za potrebe ovog rada pokušati odabrati one instruktivne, zanimljive ili po nečemu specifične.

Za početak jednostavna i konkretna odluka **Rev 622/2023-2** iz rujna 2023. godine o neosnovanosti revizije, a koja je prethodno dopuštena za revizijsko pitanje u tome je li primitak izjave o prijeboju nužna pretpostavka da prijeboj bude proveden ili je dovoljna jednostavna izjava jedne da vrši prijeboj.¹⁵⁶ Nižestupanski sudovi utvrdili su najprije da tužitelj i tuženik

¹⁵³ U-III – 4818/2008, U-III – 4819/2008 od 1. ožujka 2012., te U-III – 103/2008 od 14. lipnja 2011.

¹⁵⁴ Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 90/10, 143/12, 143/13, 152/14), dalje u tekstu: ZVDSP/96.

¹⁵⁵ Iznesenog u odluci poslovni broj Rev – 1867/12-2 od 29. listopada 2013. godine

¹⁵⁶ Rješenjem ovog revizijskog suda broj Revd 5018/2022-2 od 14. ožujka 2023. dopušteno je tužitelju podnošenje revizije protiv drugostupanske presude radi slijedećeg pravnog pitanja: „Je li primitak izjave o prijeboju nužna pretpostavka da prijeboj bude proveden ili je za ostvarenje prijeboja dovoljno da jedna strana drugoj strani jednostavno izjavi da vrši prijeboj međusobnih tražbina, bez da je istovremeno dokazano da je druga strana izjavu o prijeboju primila ili da je na bilo koji drugi način bila obaviještena o podnesenoj izjavi o prijeboju?“

međusobno jedan prema drugome imaju dospjele tražbine, da je tužitelj prije no što je tužena podnijela zahtjev za izravnu naplatu uputio tuženoj izjavu o prijeboju svoje tražbine sa tražbinom tužene i to preporučenom poštanskom pošiljkom. Nižestupanjski sudovi pravilno odbijaju predmetni tužbeni zahtjev tužitelja jer zaključuju da tražbina tužene nije prestala odnosno da prijeboj nije izvršen jer tužena nije primila izjavu o prijeboju odnosno nije primila preporučenu poštansku pošiljku izjave o prijeboju, a niti je na drugi način bila obaviještena o prijeboju te da tužena pri tome nije postupala protivno načelu savjesnosti i poštenja (nije izbjegavala dostavu izjave o prijeboju).

VSRH u svom obrazloženju navodi: „*Prema odredbi čl. 196. st. 1. ZOO prijeboj ne nastaje čim se ispune pretpostavke za to, nego tek izjavom o prijeboju. Prema odredbi čl. 4. ZOO u zasnivanju obveznih odnosa i ostvarivanju prava i obveza iz tih odnosa sudionici su dužni pridržavati se načela savjesnosti i poštenja.*“

Nadalje, imajući u vidu odredbe čl. 195. i čl. 196. st. 1. ZOO-a odnosno imajući u vidu da se prijeboj vrši izjavom o prijeboju koju jedna strana daje drugoj strani, pravno shvaćanje ovog revizijskog suda je da prijeboj nastaje: „*kada druga strana, koja postupala sukladno **načelu savjesnosti i poštenja**, tu izjavu o prijeboju primi, odnosno kada na drugi način o njoj bude obaviještena. Ovo pravno shvaćanje je ujedno i odgovor na predmetno pravno pitanje za koje je tužitelju dopušteno podnošenje revizije.*“

„*Kako u konkretnom slučaju tužena, koja je postupala u skladu s **načelom savjesnosti i poštenja**, nije primila izjavu o prijeboju, a niti je na drugi način o istoj bila obaviještena, onda su nižestupanjski sudovi pravilno primijenili materijalno pravo iz prije navedenih zakonskih odredaba kada su odbili predmetni tužbeni zahtjev tužitelja.*“

Iz ove odluke možemo jasno zaključiti, a što je već iznad u poglavljima prije analize sudske prakse navedeno, da za primjenu instituta prijeboja nije dovoljno samo ispunjenje propisanih pretpostavki iz članka 195. – 202. ZOO.-a. Istovremeno sudionici tog odnosa moraju postupati u skladu s načelom savjesnosti i poštenja. Uostalom, to je i poanta općih pravnih načela obveznog prava, njihova primjena u svakom ugovornom pa i izvanugovornom odnosu.

Ujedno koristim priliku na ovom mjestu primijetiti činjenicu da su u pravilu odluke VSRH-a, pogotovo one kojima se revizija odbija kao neosnovana, vrlo sažete te rijetko prelaze dvije do tri stranice, pri čemu se u nekoliko točaka obrazloženja raspravlja o meritumu stvari. Time se možda stvara dojam da se o pravno vrlo složenim, a za stranke važnim pitanjima odlučuje u svega nekoliko rečenica. Također, ovo može biti osobito „osjetljivo“ za stranke s obzirom na to da je prema odvjetničkoj tarifi revizija izuzetno skupi pravni lijek čime se stranka dodatno financijski opterećuje, a zauzvrat dobiva šturo obrazloženje. Osim toga, prijedlozi za dopuštenje revizije, a kasnije i revizija često dosežu i po nekoliko desetaka stranica iscrpnog i detaljnog pravnog obrazloženja sporne situacije naspram nekoliko kratkih odlomaka u obrazloženju odluke. U tom smislu moglo bi se postaviti pitanje opravdanosti troška vođenja skupog revizijskog postupka u odnosu na opseg i razinu složenosti obrazloženja odluke. Ipak, smatram da sažeto obrazloženje nije nužno manjkavo ili nepravilno jer pravna jasnoća i precizna formulacija stavova mogu imati veće značenje od opsežnog, ali nejasnog obrazloženja.

Uostalom, sudski poslovnik izričito propisuje da tekst sudskih odluka i ostalih pismena mora biti jasan i sažet.¹⁵⁷ Uz to, preporuka i uputa sucima je da riječi i rečenice moraju na siguran način uputiti na razloge presude pri čemu su važna pravila logike, argumentacije, psihologije i gramatike, „... a jasnoća obrazloženja označava potrebu da razlozi budu izneseni nedvosmisleno, nedvojbeno“.¹⁵⁸

Idući primjer neosnovane revizije u presudi VSRH **Rev-1026/2023-2** iz veljače 2024. godine. Ovaj postupak nastavljen je po prethodno dopuštenom prijedlogu za podnošenje revizije u odnosu na nekoliko pitanja, od kojih se ističe: „*Je li narušeno načelo savjesnosti i poštenja uvjetovanjem kupcu, isporuku robe, preuzimanjem (pristup) dugu treće osobe?*“¹⁵⁹

Predmet spora je zahtjev tužitelja-protutuženika za isplatu iznosa od čak 20 milijuna tadašnjih kuna na temelju sklopljenog ugovora o pristupanju dugu, kojim je tuženik-protutužitelj pristupio dugu dužnika i obvezao se platiti cjelokupni preuzeti dug kroz obročnu otplatu uz plaćanje ugovorene godišnje kamate. Sud prvog i drugog stupnja usvajaju takav tužbeni zahtjev i nalažu tuženiku isplatu tog višemilijunskog iznosa, istodobno odbijaju kao neosnovan njegov zahtjev kao protutužitelja za utvrđenje ništetnosti toga ugovora koji je isticao navodeći zlorabu vladajućeg položaja od strane tužitelja prilikom sklapanja, odnosno da je taj ugovor protivan načelu savjesnosti i poštenja.

U postupku je utvrđeno da su stranke sklopile ugovor o pristupanju dugu pri čemu je obveza tuženika bila uvjetovana poštivanjem određenih ugovorenih količina iz ranijeg ugovora o kupoprodaji trupaca. Stranke su ugovorima predvidjele nekoliko zaštitnih mehanizama, mogućnost raskida po sili zakona u slučaju neispunjenja obveza tužitelja, pravo na obustavu isporuke trupaca ako pristupitelj dugu ne plati tri uzastopna obroka te pravo tužitelja na otkaz ugovora čime dospijeva cjelokupno potraživanje nakon ova tri neplaćena uzastopna obroka. Nadalje je utvrđen propust tuženika u plaćanju tri ugovorena uzastopna obroka, ali tužitelj u tom trenutku još uvijek nije iskoristio svoje pravo otkaza ugovora niti je obustavio svoje isporuke trupaca. Svi sudionici postigli su tada dogovor o nastavku suradnje bez obzira na neplaćanje o čemu su sklopili zaseban sporazum koji sadrži odredbu o tome kako svoj spor ne mogu otkloniti mirnim putem i da će vjerovnik podnijeti tužbu, nakon čega je poslovna suradnja još neko vrijeme nastavljena.

Dakle, unatoč isporuci manje količine trupaca i neplaćanja ugovorenih obroka stranke nisu iskoristile nijedan predviđeni zaštitni mehanizam (raskid, obustava isporuke trupaca) te su

¹⁵⁷ Članak 59. stavak 1. Sudskog poslovnika (NN 37/2014., 49/2014., 8/2015., 35/2015., 123/2015., 45/2016., 29/2017., 33/2017., 34/2017., 57/2017., 101/2018., 119/2018., 81/2019., 128/2019., 39/2020., 47/2020., 138/2020., 147/2020., 70/2021., 99/2021., 145/2021., 23/2022.).

¹⁵⁸ Citat preuzet iz: „*SADRŽAJ I IZRADA SUDSKIH ODLUKA*“, Pravosudna akademija, Priručnik za polaznike, autor Ćiraković i Saganić, suci Visokog trgovačkog suda RH, svibanj 2017, Zagreb. Ovaj priručnik također navodi: „*Prekomjerna (kvantitativna) rječitost, često je znak lošeg pisanja iza čega se skriva ne samo bespotrebno korištenje dviju riječi kad je dovoljna jedna, već je to i mogući odraz autorske nesigurnosti. U pokušaju autoritativnog pisanja, neki suci forsiraju duge rečenice koje bi sadržajno bile dovoljne za cijeli odlomak, čime se povećava mogućnost pogreške ili nejasnog odvajanja bitnog od nebitnog.*“

¹⁵⁹ Ovaj sud je rješenjem broj Revd 3266/2021-2 od 8. ožujka 2023. godine tuženiku - protutužitelju dopustio podnošenje revizije protiv drugostupanjske presude Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske broj Pž-337/2018-4 od 22. veljače 2021. godine, kojom je djelomično potvrđena i djelomično preinačena presuda Trgovačkog suda u Rijeci broj P-167/2016-71 od 23. listopada 2017. godine.

nastavile poslovnu suradnju. Međutim, tužitelj je kasnije otkazan od strane tužitelja kao vjerovnika čime je dospjelo na naplatu cjelokupno potraživanje. Prvo i drugo revizijsko pitanje¹⁶⁰, manje bitno za ovaj rad, odnose se na tumačenje takvih ugovornih odredbi, na ispunjavanje obveza i oslobođenje od obveza te na povredu pravila tržišnog natjecanja.

Što se tiče pitanja je li narušeno načelo savjesnosti i poštenja uvjetovanjem kupcu, isporuku robe, preuzimanjem (pristup) dugu treće osobe, VSRH navodi: „*Nadalje, trećim pitanjem tuženik upućuje na protivnost Ugovora načelu savjesnosti i poštenja (čl. 4. ZOO). U konkretnim okolnostima slučaja, obzirom na činjenična utvrđenja sudova (da je tuženik sklopio predmetni ugovor upravo radi ostvarenja svog poslovnog interesa koje se je sastojao u nastavku poslovanja već postojećeg pogona za proizvodnju parketa, sve sukladno tuženikovoju poslovnoj procjeni o isplativosti takvog ulaganja), ocjena ovog suda je da nije došlo do narušavanja načela savjesnosti i poštenja - što je odgovor na treće postavljeno pitanje.*“

Dakle, načelo savjesnosti i poštenja nije narušeno u slučajevima kada ugovorna strana, na temelju vlastite procjene poslovnog rizika, sklopi ugovor o određenom obliku poslovne suradnje. Svaki poduzetnik, pa tako i ovdje tuženik, želi ostvariti što bolje poslovne rezultate pa vođen takvim interesima sklapa mnogobrojne ugovore kojima ulazi u poslovne suradnje, pri čemu očigledno mogu nastupiti problemi u tijeku poslovanja. Ovdje nema apsolutno nikakvog govora o povredama načela savjesnosti, poštenja i dužnosti suradnje jer niti jedna okolnost nije dokazana koja upućuje na to. Čini se da je to bio jedan od tuženikovih pokušaja kako izbjeći plaćanje dospjelog potraživanja vjerovnika.

Sljedeća presuda je revizijska odluka nakon što je tužitelju ranije bio dopušten prijedlog za podnošenje revizije u već iznad navedenoj i analiziranoj odluci VSRH-a Revd 851/2020-2 iz studenog 2022. godine. Postupak po reviziji sada dobiva broj **Rev-468/2023-2**. Tužitelj je postavio relevantna pitanja: „*Mora li sud voditi računa o načelima obveznog prava poput načela savjesnosti i poštenja, zabrane zlouporabe prava i zabrane prouzročenja štete i drugih pri ocjeni prava nalogodavca na jednostrani otkaz odnosno odustanak od ugovora o nalogu?*“ te drugo pitanje: „*Ima li tužitelj pravo na naknadu štete zbog jednostranog otkaza ugovora o nalogu danog u nevrijeme i suprotno načelu savjesnosti i poštenja u obveznim odnosima?*“.

Ukratko o činjeničnom stanju, stranke su sklopile ugovor o zastupanju (po svojoj pravnoj prirodi ugovor o nalogu) koji je prestao jednostranim otkazom tuženika sukladno odredbi ugovora o mogućnosti i pravu obiju strana na raskid bez obrazloženja uz poštivanje otkaznog roka. Prema tom ugovoru tužitelj je kao odvjetnik imao pravo na nagradu i naknadu troškova isključivo u slučaju uspješne naplate potraživanja za tuženika kao nalogodavca, a izričito je bilo predviđeno da u onim predmetima gdje izostane naplata tužitelj nema pravo na nikakvu naknadu.¹⁶¹

¹⁶⁰ 1. "Je li u okolnostima u kojima jedna ugovorna strana (tužitelj) nije ispunjavala svoju obvezu to istodobno oslobodilo drugu ugovornu stranku (tuženika) njezine obveze i dovelo do raskida ugovora po sili zakona ili je ugovor nastavio pravno postojati (što više u nepromijenjenom odluku i sadržaju) sve do otkaza samo zbog nastavka poslovne suradnje ugovornih stranaka?" 2. "Je li sud u parničnom postupku ovlašten utvrđivati nedopuštenu povredu tržišnog postupka kao razloge ništetnosti?"

¹⁶¹ Ovo je sve sukladno dispozitivnim odredbama ZOO-a, članak 763. stavak 2. i članak 19. Zakona o odvjetništvu (NN, 09/94, 117/08, 50/09, 18/11, 126/21, 98/25), o ugovaranju nagrade prema uspjehu u pružanju pravne pomoći.

Ovaj spor predstavlja rekao bih školski primjer jednostavnog, konkretnog, teleološkog i čak primjer doslovnog (gramatičkog) tumačenja ugovora jer sklopljeni ugovor nije imao nikakve nejasne ili proturječne odredbe koje bi bile sporne. Ugovor je primijenjen, odnosno tuženik je koristio svoja prava iz ugovora točno onako kako su ugovaratelji imali i namjeru prilikom sklapanja. Stoga ne čudi odluka o neosnovanosti revizije jer VSRH, ali i nižestupanjski sudovi ocjenjuju da ugovorna odredba o pravu na naknadu isključivo u slučaju naplate nije nemoralna jer su stranke bile ravnopravne i ugovor sklopile slobodno, pri čemu je tužitelj kao odvjetnik postupao (morao postupati) s pažnjom dobrog stručnjaka.

Nadalje, svi sudovi odbacuju tvrdnje tužitelja o tome da je otkaz ugovora bio neosnovan jer je ugovor izričito predviđao mogućnost otkazivanja bez ikakvog razloga. Dakle, tužitelj odvjetnik je svjesno prihvatio rizik moguće nenaplativosti pojedinih predmeta pri čemu uzroci ili razlozi nenaplativosti nisu bili od utjecaja.

U nastavku pojedini dijelovi ove presude VSRH-a koji daju precizno i konkretno obrazloženje zašto postupanje tuženika nije bilo protivno savjesnosti i poštenju, a ujedno se obrazlaže opravdanost i nužnost primjene pravnih načela obveznog prava te daje odgovor na postavljena revizijska pitanja od strane tužitelja:

„Odredba iz čl. 779. st. 2. ZOO-a¹⁶² nije kogentne prirode, što znači da stranke mogu ugovoriti i drugačije pravne posljedice za slučaj odustanka od ugovora o nalogu. Jednako tako, odredbe ZOO-a o pravnim posljedicama raskida ugovora su dispozitivne naravi, a to znači da ugovaratelji ugovorom mogu odrediti i drukčije pravne posljedice od onih koje su propisane ZOO (tako i VSRH u odluci broj Rev 1204/10-2 od 26. travnja 2016. i Rev 846/2015-2 od 7. studenoga 2018.)“

„Naime, osnovno je načelo iz čl. 2. ZOO-a da sudionici u prometu slobodno uređuju obvezne odnose, s time da ih ne mogu uređivati protivno Ustavu Republike Hrvatske, prisilnim propisima i moralu društva. Prema daljnjem osnovnom načelu iz čl. 11. ZOO-a, sudionici svoj obvezni odnos mogu urediti i drukčije nego što je to određeno ZOO, ako iz pojedine njegove odredbe ili iz njezinog smisla ne proizlazi što drugo, što se naravno primarno odnosi na kogentne odredbe ZOO-a. Prisilna pravila uvijek se primjenjuju, bez obzira na dogovore i želje ugovaratelja, dok se dispozitivna pravila primjenjuju kao supsidijarna pravila u slučaju da ugovorne strane neko ugovorno pitanje odnosno posebni i potrebni sastojak ugovora nisu riješile na drugi način ili ga uopće nisu zahvatile svojim ugovorom.“

„U tom smislu, sloboda uređivanja obveznopravnih odnosa podrazumijeva slobodu suugovaratelja da samostalno i slobodnom voljom (načelo autonomije volje) odlučuju hoće li zasnovati određeni obveznopravni odnos, s kim će ga zasnovati i s kojim sadržajem. Pritom je cilj sklopljenog ugovora, ostvariti ga onako kako su se suugovaratelji sporazumjeli, dakle, radi se o osnovnom načelu obveznog prava prema kojem su stranke dužne ispuniti svoje obveze na način određen ugovorom i odgovorne su za ispunjenje preuzetih obveza (ugovori obvezuju - pacta sunt servanda).“

¹⁶² Članak 779. st. 2. ZOO-a: „U slučaju odustanka od ugovora u kojemu nalogoprimcu pripada naknada za njegov trud, nalogodavac je dužan isplatiti nalogoprimcu odgovarajući dio naknade i naknaditi mu štetu koju je pretrpio odustankom od ugovora, ako za odustanak nije bilo osnovanih razloga.“

„Tužitelj je kao odvjetnik, sklapajući navedeni ugovor pod prije navedenim uvjetima, morao biti svjestan i znati da je ugovoren učinaka raskida ugovora pa takvu određenu i jasnu ugovornu odredbu, imajući u vidu dugogodišnju poslovnu suradnju stranaka, osnovano nižestupanjski sudovi ne cijene kao nemoralnu. Naime, prema čl. 5.9. ugovora u slučaju prestanka važenja ili raskida ugovora tuženik se obvezao platiti nagradu i troškove tužitelja koji mu pripadaju u svim predmetnima u kojima je potraživanje tuženika naplaćeno sukladno čl. 3.3. ugovora u roku od 30 dana od dana prestanka važenja ili raskida ugovora.“

*„Po ocjeni revizijskog suda, nije pogrešno primijenjena odredba čl. 4. ZOO-a kojom je propisano da su u zasnivanju obveznih odnosa i ostvarivanju prava i obveza iz tih odnosa sudionici dužni pridržavati se **načela savjesnosti i poštenja**.“*

*„Odredbe čl. 10. ZOO-a, o ponašanju u ispunjavanju obveza i prava, svim sudionicima u obveznim odnosima nalažu ponašanje s određenim stupnjem pažnje. Te odredbe ponajprije nalažu sudionicima u obveznim odnosima pažnju u postupanju, a u drugom redu određuju tri stupnja pažnje (pažnju dobrog domaćina, pažnju dobrog gospodarstvenika i pažnju dobrog stručnjaka). **Savjesnost i poštenje** kao pravni standardi prilagođavaju se konkretnim okolnostima s ciljem utvrđenja o tome kako bi se u danoj situaciji ponašao prosječan čovjek, odnosno uredan i savjestan gospodarstvenik ili dobar domaćin, te dobar stručnjak kada je u pitanju profesionalna djelatnost, kao u ovom slučaju.“*

Predmet idućeg spora je zahtjev tužitelja za naknadu štete koja im je nastala zbog odustanka tuženika (INA-INDUSTRIJA NAFTE d.d.) od sklapanja ugovora o prijenosu prava iz zajedničkog poslovnog pothvata („joint venture“) u Gruziji, a što je rezultiralo nastalim putnim, prevoditeljskim i sličnim troškovima pregovora za prvotuzitelja, odnosno u štetom u vidu financijskog gubitka za drugotuzitelja jer je uvjeren da ne smije pregovarati ni sa kime drugim, odustao od pregovora s alternativnim potencijalnim partnerom. Ukupni iznos tako nastale štete tužitelji postavljaju preko 8 milijuna eura. Trgovački sud u Zagrebu odbija tužbeni zahtjev za isplatu, VTSRH odbija žalbu tužitelja, VSRH u svojoj presudi **Rev-189/2020-2** iz veljače 2024. godine odbija reviziju tužitelja kao neosnovanu.¹⁶³

Navođenje cjelokupnog činjeničnog stanja bi nepotrebno i previše opteretilo rad na ovom mjestu, stoga je fokus samo na dijelu koji se odnosi na prigovore postupanja protivno načelu savjesnosti, poštenje i dužnosti suradnje, uz napomenu da je mjerodavno njemačko pravo - njemački Građanski zakonik (dalje u tekstu: BGB).¹⁶⁴ Dakle, ukratko što je utvrđeno u postupcima pred sudovima: u tijeku pregovora o suradnji na budućem poslovnom pothvatu tuženik je dao pisanu izjavu kojom zadržava pravo povući se iz pregovora u bilo kojem trenutku bez ikakvih obveza prema suprotnoj strani. Nadalje, tijekom pregovora tuženik je u više navrata

¹⁶³ Revizija tužitelja protiv presude Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske poslovni broj Pž-6929/2016-2 od 7. studenoga 2018. kojom je potvrđena presuda Trgovačkog suda u Zagrebu, poslovni broj P-2597/2006 od 10. ožujka 2016.

¹⁶⁴ § 242 Leistung nach Treu und Glauben, Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), „Der Schuldner ist verpflichtet, die Leistung so zu bewirken, wie Treu und Glauben mit Rücksicht auf die Verkehrssitte es erfordern.“ Preuzeto online na poveznici: https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_242.html. Engleska verzija prijevoda: Section 242, Performance in good faith: „An obligor has a duty to perform according to the requirements of good faith, taking customary practice into consideration.“ Preuzeto online na poveznici: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html.

ukazivao na objektivne i nepredvidive okolnosti koje bi mogle utjecati na nastavak pregovora i konačno sklapanje ugovora poput nestabilne geopolitičke situacije, potreba odobrenja MOL Grupe iz Mađarske i slično. Tužitelji nisu nikada formalno ili izričito osporili tuženiku ovo pravo na povlačenje iz pregovora, već upravo suprotno, pristali su na nastavak pregovora unatoč takvoj izjavi i pod teretom tog rizika da tuženik u svako doba može odustati pa čak i bez postojanja osnovanog razloga za raskid pregovora.

U konkretnom slučaju riječ je o predugovornoj odgovornosti za naknadu štete jer su tuženici prema tvrdnjama tužitelja odustali od sklapanja ugovora suprotno načelu savjesnosti i poštenja iz čl. 242. BGB-a čime su odgovorni za štetu koja je tužiteljima prouzročena.

VSRH ističe: „*Odredbom paragrafa 280. BGB-a propisano je da ako dužnik povrijedi neku obvezu iz obveznog odnosa, vjerovnik može tražiti naknadu time nastale štete, osim ako dužnik nije odgovoran za povredu obveze. Odredbom paragrafa 311. BGB-a je, između ostalog, propisano da obvezni odnos s obvezama sukladno čl. 241. st. 2. s obvezama nastaje i 1. započinjanjem pregovora koji prethode zaključenju ugovora i 2. pripremom ugovora, kada jedna strana s obzirom na eventualni pravno – poslovni odnos drugoj strani daje mogućnost djelovanja na svoja prava, pravna dobra i interese, ali joj iste povjerava ili sličnim poslovnim kontaktima. Nadalje, odredbom paragrafa 242. BGB-a propisano je da je dužnik dužan činidbu izvršiti u dobroj vjeri i sukladno uzancama.*“

„*Shodno navedenom, obvezni odnos nastaje započinjanjem pregovora koji prethode zaključenju ugovora. Međutim, sama činjenica prekida pregovora odnosno odustanka od sklapanja ugovora ne vodi sama po sebi odštetnoj odgovornosti stranke koja je prekinula pregovore odnosno odustala od sklapanja ugovora. Predugovorna odgovornost za štetu prema njemačkom pravu temelji se, kao i u hrvatskom pravu (čl. 12. Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine“, broj: 53/91, 73/91, 3/94, 111/93, 107/95, 7/96, 91/96, 112/99, 88/01) odnosno čl. 4. Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine“, broj: 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22 i 155/23)) na povredi obveze na savjesnost i uzajamnu pažnju u pregovorima koji prethode sklapanju ugovora. Prema utvrđenjima nižestupanijskih sudova (kojima je ovaj sud vezan – arg. iz odredbe čl. 385. ZPP-a), tuženici su izjavom od 25. studenoga 2002. sebi izričito pridržali pravo da u svakom trenutku odustanu od sklapanja ugovora s tužiteljima („bez obaveza odgovornosti“), pri čemu to pravo nije bilo ograničeno ni vremenski, ni postojanjem (osnovanog) razloga. Tužitelju takva izjava o pridržaju nije ostala nepoznata i na istu nisu ničime reagirali. U navedenim okolnostima, a kako to pravilno zaključuju nižestupanijski sudovi, uz razloge koje prihvaća i ovaj revizijski sud ne može doći do povrede načela savjesnosti i poštenja, a time ni odštetne odgovornosti tuženika.*“

U ovom predmetu bilo je još nekoliko drugih spornih činjenica, primjerice je li ova izjava tuženika o povlačenju iz pregovora dana (ne)ograničeno ili (ne)uvjetovano, zatim ekskluzivnost (budućeg) ugovora, pa čak su razmatrani i neki drugi instituti poput „*Verwirkung*“ razvijenog u njemačkoj sudskoj praksi, a prema kojem se pretpostavlja da je došlo do prešutnog odricanja od nekog prava, ako je od mogućnosti njegovog ostvarenja proteklo duže vrijeme („aspekt vremena“) te ako su nastupile dodatne posebne okolnosti koje zakašnjelo ostvarenje prikazuju kao prijestup protiv dobre vjere („aspekt okolnosti“).“ Međutim, postupanje protivno načelima obveznog prava na strani tuženika nije utvrđeno jer

vrlo jednostavno, tužitelji su bili itekako upoznati s odredbom o pridržaju prava na odustanak, na što nisu reagirali te su unatoč tome nastavili pregovore.

Idućih nekoliko odluka VSRH-a promatraju se bez (detaljnijeg) navođenja utvrđenog činjeničnog stanja i/ili okolnosti slučaja jer smatram da će citirani, a potom analizirani dijelovi biti dovoljno jasni sami po sebi za izvođenje zaključka o tome koja su ponašanja ugovornih strana u pojedinim pravnim odnosima bila protivna načelima savjesnosti, poštenja i dužnosti suradnje. Sav naglasak će biti na tumačenju i primjeni ovih načela. U svim daljnjim primjerima revizije su odbijene kao neosnovane.

Presuda VSRH **Rev-x 568/2016-2** iz srpnja 2021. godine. Predmet spora je zahtjev tužitelja za isplatu novčane tražbine u iznosu od 355.000,00 tadašnjih kuna uvećano za zatezne kamate temeljem ugovora o poslovnoj suradnji. Tužitelj se sukladno jednoj odredbi tog ugovora obvezao „odmah po primitku sredstava iz članka 2. Ugovora“ poduzeti sve potrebne radnje za izvođenje predmetnih radova. Međutim, *„prema shvaćanju revizijskog suda radi se o ugovornoj odredbi koja tužitelju ni u kojem slučaju i ničim ne zabranjuje otpočeti s radovima i prije primitka navedenih sredstava, dakle, taj uglavak ni sam po sebi, a niti u odnosu na sadržaj cjelokupnog Ugovora, ne predstavlja odgodni uvjet u smislu članka 74. stavak 1. ZOO-a¹⁶⁵ već su tim i takvim uglavkom stranke na poseban način uredile svoje obveze i dinamiku njihovog ispunjenja.“*

„Uostalom, sve kad bi kojim slučajem tvrdnje revidenta o postojanju odgodnog uvjeta bile točne (iako je utvrđeno suprotno), prema odredbama članka 74. stavak 4. ZOO-a, smatra (predmnijeva) se da je uvjet ostvaren ako njegovo ostvarenje, protivno načelu savjesnosti i poštenja, spriječi strana na čiji je teret određen, a smatra se da nije ostvaren ako njegovo ispunjenje, protivno načelu savjesnosti i poštenja, prouzroči strana u čiju je korist određen.“

*„Polazeći od toga, a imajući na umu činjenična utvrđenja iz kojih neupitno i po samoj logici stvari proizlazi da je tužiteljevo ponašanje u svezi s početkom i završetkom ugovorenih radova bilo i moralo biti poznato tuženiku, nameće se zaključak da je tuženik, koji po završetku radova nije uplatio dužna sredstva, a niti je prije toga na bilo koji pravno relevantan način upozorio tužitelja ili mu zabranio izvođenje radova, postupio protivno **načelu savjesnosti i poštenja** iz članka 17. ZOO-a¹⁶⁶. To je zato jer bi zapravo na njegov teret bio određen uvjet plaćanja sredstava iz članka 2. Ugovora, stoga bi se u takvoj činjeničnoj i pravnoj situaciji (sve i pod pretpostavkama na koje se poziva tuženik) smatralo da je sporni uvjet ostvaren.“*

Ova odluka uzeta je kao primjer za analizu jer se bavi uvjetom i njegovim učincima kao institutom ZOO-a¹⁶⁷ koji izričito u sebi „inkorporira“ pravno načelo i predviđa postupanje sukladno tome kao pretpostavku primjene, točnije pretpostavku ispunjenja u određenom slučaju.¹⁶⁸

¹⁶⁵ Zakona o obveznim odnosima (NN broj 53/91, 73/91, 3/94, 111/93, 107/95, 7/96, 91/96).

¹⁶⁶ Zakona o obveznim odnosima (NN broj 53/91, 73/91, 3/94, 111/93, 107/95, 7/96, 91/96).

¹⁶⁷ Članci 297. – 299. aktualni ZOO. Za ovaj konkretni slučaj članak 297. stavak 4. ZOO-a.

¹⁶⁸ Još jedna odluka u vezi primjene instituta uvjeta, sada raskidnog umjesto odgodnog, vidjeti presudu VSRH Rev 108/2016-2 iz siječnja 2020. godine.

Presuda VSRH **Rev 1056/2015-2** iz siječnja 2019. godine odbija kao neosnovanu reviziju tužiteljice u predmetu radi isplate naknade štete za koju tužiteljica tvrdi da joj je uzrokovala tuženica (banka) neodobravanjem kredita za kupnju nekretnine. Tužiteljica tvrdi da je banka prekinula pregovore suprotno načelu savjesnosti i poštenja. Međutim, „*prema ocjeni ovog suda neosnovano tužitelj ističe da je tuženica povrijedila **načelo savjesnosti i poštenja** jer da je za razlog odbijanja kredita znala od početka pregovora, a pregovore je usprkos tome nastavila. Stoga nisu ispunjeni uvjeti iz čl. 251. st. 2. ZOO-a.*¹⁶⁹“ Dakle, jednako kao i u primjeru INA-e d.d. iznad, utvrđen je nastavak vođenja pregovora unatoč tome što je ona strana koja se sada poziva na povredu načela savjesnosti i poštenja svog suugovaratelja od početka znala za postojanje ključnih činjenica (ovdje razlog odbijanja kredita).

Iz presude **Rev 1367/2015-5** od prosinca 2018. godine izdvaja se dio obrazloženja gdje VSRH tumači načelo savjesnosti i poštenja u odnosu na povrede predugovorne odgovornosti: „*Postupanje po **načelu savjesnosti i poštenja** podrazumijeva¹⁷⁰ postupanje s povjerenjem i obzirima prema osobi i interesima druge strane, suzdržavanje od dvoličnog i proturječnog ponašanja, otvorenost iskrenost u vrijeme zasnivanja određenog obveznog pravnog odnosa, spremnost na potpuno i valjano ostvarivanje i ispunjenje ugovorom preuzetih obveza i očekivanje takvog ponašanja pri zasnivanju, ispunjenju i ostvarivanju prava suugovaratelja i sl.*“

Nadalje, presuda **Rev 349/2020-5** iz prosinca 2021. godine bavi se institutima raskida ugovora i pravilima istodobnog ispunjenja pa VSRH iznosi svoj stav da tuženik nije bio dužan vratiti tužitelju predmetni stan prije nego mu tužitelj vrati ono što je primio od tuženika na ime plaćenog za taj stan, a taj trenutak može biti dan donošenja pravomoćne odluke kojom je tuženiku naloženo iseljenje i predaja predmetnog stana tužitelju.

„*Svako drugo tumačenje dovelo bi stranke u neravnopravan položaj i bilo bi suprotno navedenom **načelu savjesnosti i poštenja**, a i nelogično, s obzirom da se radi o istodobnom ispunjenju, odnosno vraćanja primljenog, (u konkretnom slučaju stana i plaćene kupoprodajne cijene), kao posljedici raskida ugovora, i da bi se zastara glede obveza ugovornih strana cijenila po različitim kriterijima, što bi posljedično dovelo do toga da je zahtjev jedne strane u zastari a druge nije pa da bi jedna strana bila dužna vratiti drugoj ono što je primila na temelju ugovora koji je raskinut, a da to druga ugovorna strana ne bi bila dužna, a to nije smisao citiranih odredbi niti pravila o dvostranoj restituciji.*“

Presuda **Rev-x 1181/2016-5** iz studenoga 2019. godine ponavlja ustaljenu sudsku praksu o obostranom ponašanju ugovornih strana protivno načelima obveznog prava, ovaj put iz pravne osnove (prividnog, ništetnog) kupoprodajnog ugovora nekretnine. „*Tuženik (protutužitelj) se tijekom postupka i u reviziji pozivao na **načelo savjesnosti i poštenja** iz čl. 11. ZOO¹⁷¹ i obvezu stranaka na ponašanje u pravnom prometu s pažnjom dobrog domaćina iz čl.*

¹⁶⁹ Zakona o obveznim odnosima (NN, broj 35/05, 41/08 i 125/11).

¹⁷⁰ Sud je ovaj dio obrazloženja očigledno preuzeo iz knjige autora Viznera, (bilj. 11.), str. 69., jer tekst ove rečenice od riječi do riječi prati Viznerove navode.

¹⁷¹ Zakon o obveznim odnosima, NN broj 53/91, 73/91, 3/94, 7/96, 112/99, 88/01.

18. ZOO, što se može se uzeti kao navod o pogrešnoj primjeni materijalnog prava i u odnosu na odluku o protutužbenom zahtjevu.“

„U odnosu na taj revizijski razlog ovaj sud je ocijenio da se tuženik kao stranka prividnog ugovora, kojeg nije sklapao s namjerom stjecanja prava vlasništva nekretnina, ne može s uspjehom pozivati na **načela savjesnosti i poštenja** u postupanju druge ugovorne strane. Obje stranke su sklapanjem prividnog ugovora, kojemu je glavna svrha bila osujetiti eventualnu naplatu tražbine trećih osoba od F. S., postupale protivno načelu savjesnosti i poštenja te načelu iz čl. 18. ZOO.“

Za kraj, iz odluke **Rev-985/2022-2** donesene u lipnju 2024. godine proizlazi konkretna uputa VSRH-a kao najvišeg suda u državi: „...svaki pravni odnos treba individualizirati i promatrati kroz obvezu poštivanja **načela savjesnosti ili poštenja**, procjenjivati ovisno o ponašanju, savjesnosti i dobroj vjeri svih sudionika određenog odnosa.“

8. PRAVNE I PRAKTIČNE POSLJEDICE (NE)PRIMJENE NAČELA

Postoji nekoliko vrsta posljedica za onog sudionika koji postupi protivno savjesnosti, poštenju i dužnosti suradnje. Iako nisam naišao na točno ovakvu podjelu u stručnoj literaturi,¹⁷² rekao bih da se posljedice mogu podijeliti u dvije osnovne skupine: jednu skupinu zasigurno čini odgovornost za štetu i obveza naknade štete, a druga velika skupina obuhvaća sve ostale slučajeve povrede zakonski i/ili ugovornih odredbi koje u pojedinom slučaju predviđa konkretna odredba, osim naravno posebnih načela u što bi spadali pojedini instituti od primjerice navedeni iznad u poglavlju 3., poput; ništetna stopa zateznih kamata, ništetnost odredaba općih uvjeta ugovora i dr.¹⁷³

Međutim, ovako široko određenje mogućih posljedica (ne)primjene predmetnih načela nije dovoljno. Na osnovi svih do sada korištenih pravnih i stručnih izvora pokušat ću ovo poglavlje iskoristiti kao svojevrsni rezime prije konačnog zaključka te ujedno za prikaz onih, po meni najvrjednijih tvrdnji, misli ili stavova, a da pri tome naglasak ovdje bude na učincima načela, posljedicama primjene, njihovom dosegu i slično.

Pavlović pravne posljedice primjene načela savjesnosti i poštenja vidi kao usklađivanje sadržaja određenog obveznog pravnog odnosa, bilo da se radi o njegovom proširenju ili o suženju prava i obveza predviđenih zakonom ili ugovorom.¹⁷⁴ Dakle, ovdje navodim vlastite primjere recimo predugovorne odgovornosti – ako strana prekine pregovore suprotno načelu savjesnosti i poštenja taj će se obvezni pravni odnos, uslijed primjene tog istog načela, proširiti¹⁷⁵ na dodatnu obvezu naknade štete. Za slučaj sužavanja obveze rekao bih da je dobar primjer *clausula rebus sic stantibus* jer kod primjene ovog instituta sud može, rukovodeći se između

¹⁷² Baretić primjerice zanimljivo kategorizira pravne posljedice u 8 skupina, o čemu više u nastavku.

¹⁷³ Također mišljenje Slakopera koji kaže da posljedice nesavjesnosti i nepozornosti nisu vidljive iz načelne odredbe nego proizlaze iz svih ostalih pojedinih odredaba ZOO-a koje izrijeком zahtijevaju ili podrazumijevaju postupanje koje je savjesno odnosno pozorno i koje predviđaju neki oblik sankcije za slučajeve nesavjesnosti i nepostupanja sa zahtijevanim stupnjem pozornosti. Slakoper, Z., op.cit., (bilj. 20), str. 2.

¹⁷⁴ Pavlović, M., op.cit., (bilj 26), str. 581.

¹⁷⁵ „Ponašanje suprotno načelu savjesnosti i poštenja jedne strane u obveznom pravnom odnosu može dovesti do toga da se za onoga tko trpi štetne posljedice takvog ponašanja objektivnim pravom konstituiraju neka nova subjektivna prava.“, Baretić, M., op. cit., (bilj. 27), str. 603.

ostaloga načelom savjesnosti i poštenja, izmijeniti ili raskinuti ugovor i tako umanjiti prvobitnu obvezu. Međutim, Pavlović upozorava da sud svakako mora sačuvati bitnu vezu s prvobitnim pravnim poslom, odnosno s odredbom koju dopunjuje ili tumači, a istovremeno mora voditi računa o izvornoj volji ugovornih strana. Jednako tako sud nije ovlašten staviti izvan snage pravnu normu koju tumači, nego je samo prilagoditi potrebama konkretnog slučaja.¹⁷⁶

Nadalje, kada govorimo o posljedicama treba konkretizirati (i ponoviti) na temelju kojih to povreda uopće nastupaju predviđene posljedice. Slakoper ove povrede postupanja, pozivajući se na ustaljenu literaturu i praksu naziva *venire contra factum proprium* (ići protiv svog vlastitog čina)¹⁷⁷ kao pojavni oblik povrede načela savjesnosti i poštenja, a sastoji se „u svjesnom dovođenju druge strane u zabludu radi stjecanja vlastitog prava ili gubitka prava druge strane, koje bez toga ne bi bilo stečeno odnosno izgubljeno, uz kasnije pozivanje na stjecanje odnosno gubitak prava.“¹⁷⁸

Posljedica iliti učinak takvog ponašanje bit će gubitak vlastitog prava ugovaratelja koji je nesavjestan i nepošten, a istovremeno očuvanje prava onog savjesnog i poštenog.¹⁷⁹ Stoga, ako bi promatrali postupanje protivno načelu savjesnosti i poštenja kao prijevarno, a svako prijevarno postupanje kao protivno moralu¹⁸⁰, Slakoper izvodi konačni zaključak da postupanje protivno tom načelu „predstavlja branu stjecanju vlastitih prava odnosno gubitku prava druge strane protivno moralu.“¹⁸¹ Prema tome, jednako kao što pravni posao poduzet protivno nekoj prisilnoj normi ne stvara učinke koje su stranke imale na umu, tako ni postupanja poduzeta protivno načelima savjesnosti, poštenja i dužnosti suradnje ne smiju stvoriti namjeravane pravne učinke i omogućiti pravnu zaštitu.¹⁸² U odnosu na savjesnu ugovornu stranu, ona neće snositi nikakve štetne posljedice što znači da se njezin pravni položaj gledajući prvobitne obveze ne mijenja.¹⁸³

Spomenuta je iznad kategorizacija posljedica autora Baretića prema kojem se povrede načela savjesnosti i poštenja u odnosu dakle na svoje učinke mogu svrstati pod; nevaljanost pravnog posla, promjena činjeničnog stanja, konstituiranje subjektivnih prava, gubitak subjektivnih prava, utuživost dopunskih obveza, naknada štete, nepriznavanje zakonom predviđenih pravnih učinaka i procesni aspekti. Primjeri za većinu njih već su navedeni na pojedinim mjestima ovog rada, a neki analizirani u poglavlju sudske prakse. Ovdje bih se osvrnuo bih se na kategoriju utuživosti dopunskih obveza jer Baretić daje odličan primjer mogućnosti podnošenja tužbe na temelju povrede načela dužnosti suradnje. Ako je vrsta dopunske obveze usmjerena na neki vid suradnje između ugovornih strana koji se može

¹⁷⁶ Ibid.

¹⁷⁷ Prijevod iz članka: Petrak, M., „*Venire contra factum proprium*“, Informator: 6388, 2015., online poveznica: <https://informator.hr/strucni-clanci/venire-contra-factumproprium>

¹⁷⁸ Slakoper, Z., op. cit., (bilj. 20), str. 3.

¹⁷⁹ „Drugim riječima, učinak povrede toga načela sastoji se u oduzimanju pravne zaštite osobi koja je povrijedila ovo načelo u odnosu na prava koja bi uz tu povredu stekla. U odnosu na gubitak prava druge strane riječ je u oduzimanju prava na isticanje prigovora gubitka prava.“ Ibid.

¹⁸⁰ Sukladno već navedenome u poglavlju 3.

¹⁸¹ Ibid.

¹⁸² Slakoper, Z., op.cit., (bilj. 13.), str. 3.

¹⁸³ Slakoper, Z., Informator: 6517, „Zaštita savjesnosti i pozornosti – načela obveznog prava“, datum objave: 09.04.2018., dostupno online putem poveznice: <https://informator.hr/strucni-clanci/zastita-savjesnosti-ipozornosti-nacelo-obveznog-prava>, str. 2.

podvesti pod načelo iz članka 5. ZOO-a, tada je takva dopunska obveza samostalno utuživa. Primjerice, ugovorna strana može tužbom zahtijevati od svog suugovaratelja koji ne surađuje u ispunjenju ugovora da joj dostavi određena odobrenja ili slično. Drugi primjer kada se činidba sastoji u propuštanju, jedna strana može tužbom zahtijevati da sud naloži drugoj strani propuštanje radnji kojima bi mogla nastati šteta.¹⁸⁴ Nepriznavanje zakonom predviđenih pravnih učinaka podrazumijeva situacije u kojima se ugovorna strana ne može pozivati na predviđene i željene zakonske i/ili ugovorne posljedice ako bi te iste posljedice bile rezultat njegova ponašanja suprotnog načelu savjesnosti i poštenja.¹⁸⁵

9. ZAKLJUČAK

Nadam se da je ovaj rad analizom sudske prakse o savjesnosti, poštenju i dužnosti suradnje u trgovačkom pravu uspio pokazao kako ova načela nisu samo apstraktne pravne norme ili mrtva slova na papiru, već se radi o temeljnim vrijednostima obveznog prava te instrumentima kojima sud raspolaže za postizanje pravičnosti, pravednosti, pravne sigurnosti, ujednačavanja sudske prakse i ravnoteže između sudionika obveznopравnih odnosa. Nadalje, ova načela zakonodavac jasno uređuje u člancima 4. i 5. ZOO-a, a zatim ih sudovi u konkretnim slučajevima najprije objektivno tumače, dajući im konkretan sadržaj da bi se u konačnici ta načela mogla isto tako objektivno primijeniti na obveznopравni ili drugi odnos. Time načela savjesnosti, poštenja i dužnosti suradnje kao pravni standardi postižu svoje funkcije u praksi.

Sve funkcije imaju jednaku važnost. Korektivna je usmjerena na sprječavanje onih situacija u kojima neetičko ponašanje sudionika uživa pravnu zaštitu. Ograničavajuća funkcija ne dopušta prekoračenje granice korištenja prava i ovlasti, a funkcija korekcije pomaže u prilagođavanju sadržaja obveznog odnosa. Svaka ovdje navedena sudska odluka zapravo u svojoj suštini zauzima stav da ugovaratelji odnosno sudionici svoja prava (proizašla primjerice iz ugovora) ne mogu ostvarivati suprotno predviđenoj svrsi i protivno temeljnim načelima obveznog prava.

Mogli smo primijetiti da je načelo dužnosti i suradnje izrijekom u manjoj mjeri „zastupljeno“ u obrazloženjima sudskih odluka. Unatoč tome, zasigurno ima jednaku temeljnu vrijednost u obveznom pravu kao i savjesnost i poštenje. Ovo načelo dolazi ipak više do izražaja u trajnijim obveznim odnosima, onima koji podrazumijevaju suradnju u dužem, kontinuiranom periodu, nalaže ugovarateljima aktivnu suradnju u svim aspektima izvršenja prava i obveza iz sklopljenog ugovora. Time se jača povjerenje između ugovornih strana, vrlo često dugogodišnjih poslovnih partnera, a ujedno se smanjuje potreba za vođenjem dugotrajnih i skupih sudskih postupaka.

Osobno smatram, na temelju dosadašnjeg vlastitog iskustva u odvjetničkoj praksi da ova načela zaslužuju još veću i izraženiju primjenu u sudskoj praksi, naročito pred trgovačkim sudovima gdje sporovi između trgovaca nerijetko dosežu višemilijunske tužbene zahtjeve, a pravedno, pravično, odnosno najbitnije od svega zakonito presuđenje u takvoj parnici imat će direktne posljedice na tržište, radna mjesta i domaće gospodarstvo.

¹⁸⁴ Baretić, M., op. cit., (bilj. 20), str. 605.

¹⁸⁵ Cf. ibid., str. 606

Iako o tome nema konkretnih empirijskih podataka, unatoč tome što sam ih pokušao pronaći, mislim da neću pogriješiti ako kažem da dosljedna, pravična i zakonita primjena ovih načela zasigurno uvelike pridonosi stvaranju općeg povjerenja u pravni sustav i domaće pravosuđe. Prema tome, ovih se načela treba pridržavati u svakom budućem slučaju i na temelju njih, a zajedno s ostalim načelima obveznog prava, težiti boljem, uređenijem i pravednijem tržištu i razvoju trgovačkog prava u Republici Hrvatskoj.

Kao konačnu misao ovog rada želim ponovo istaknuti potrebu pridržavanja, tumačenja i primjene načela savjesnosti, poštenja i dužnosti suradnje ponajprije od strane sudionika obveznih odnosa jer jednom kada parnica bude pokrenuta, a ulogu tumača ovih načela preuzme sud, u velikoj većini slučajeva za jednu od ugovornih strana, onu koja je odgovorna za povrede, više nema povratka „na staro“ i oslobođenja od odgovornosti odnosno od nastupa posljedica.

POPIS LITERATURE

Gorenec V., Belanić, L., Momčinović, H., Perkušić, A., Pešutić, A., Slakoper, Z., Vukelić, M., Vukmir, B., Komentar zakona o obveznim odnosima, Narodne novine, Zagreb, 2014.,

Vizner, B., Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima, Zagreb, 1978.,

Ćesić, Z., Komentar zakona o obveznim odnosima, Opći dio, Knjiga prva, Libertin naklada, Rijeka, 2021.,

Vidaković Mukić, M., Opći pravni rječnik, Narodne novine, Zagreb, 2015.

Jug Jadranko, „Primjena pravnih načela u odlukama Vrhovnog suda Republike Hrvatske“, web stranice Vrhovnog suda RH, Rijeka, 2014.,

Slakoper Zvonimir, Nikšić Saša, „Dužna pažnja prema Zakonu o obveznim odnosima“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 44, 2023., br. 1, 25.-58.,

Bodul Dejan, Čuveljak Jelena, Grbić Sanja, „(Još) o ujednačavanju sudske prakse u građanskim predmetima“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2020., vol. 41, br. 1, 133.-154.,

Aviani Damir, Đerđa Dario, „Uniformno tumačenja i primjena prava te jedinstvenost sudske prakse u upravnom sudovanju“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god 49, 2/2012., str. 369.-394.,

Pošćić Ana, „Nepoštena klauzula u potrošačkim ugovorima“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 43, 2/2006, str. 165.-190.,

Jelinić Srećko, „Opća načela prava – Kriteriji o pravnim vrijednostima – pledoaje za dosljednu primjenu“, UDK: 340.114, siječanj 2013.,

Pavlović Mladen, „Dužno ponašanje sudionika u ispunjavanju obveza“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 51, 3/2014., str. 575.-600.,

Đuras Ivana: „Savjesnost i poštenje u sudskoj praksi“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 56, 3/2019, str. 705.-718.,

Baretić Marko: „Načelo savjesnosti i poštenja u obveznom pravu“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, (1991), v. 24., 2003., br. 1, str. 571.-615.,

Petrak Mario, stručni članak: „Fides bona contraria est fraudi et dolo“, Informator: 6389, 2015.,

Petrak Mario, stručni članak: „Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi“, Novi informator, 2010.,

Petrak Mario, stručni članak: „Summum ius, summa iniuria, lat. najveće pravo, najveća nepravda“, Novi informator, 2009.,

Slakoper Zvonimir, „Moral u načelima i pravilima obveznog prava“, Informator: 6491, 2017.,

Slakoper Zvonimir, „Savjesnost i poštenje i zloraba prava u samostalnim i apstraktnim pravnim poslovima“, Informator: 6586-6587, 2019.,

Slakoper Zvonimir, „Zaštita savjesnosti i pozornosti – načelo obveznog prava“, Informator: 6517, 2018.,

Ćiraković Branka, Saganić Kristina, „Sadržaj i izrada sudskih odluka“, Pravosudna akademija, Priručnik za polaznike, Zagreb, 2017.,

Čuveljak J., Manestar I., Radionov Karlović N., Padovan A., „Priručnik za polaznike/ce“, Pravosudna akademija, Zagreb, lipanj 2024.,

Ustav Republike Hrvatske, (56/1990, Narodne novine 135/1997, 113/2000, 28/2001, 76/2010, 5/2014),

Odluka o objavljivanju Povelje Ujedinjenih naroda, (Narodne novine 15/1993),

Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora, (Narodne novine 16/1993),

Ugovora o Europskoj uniji i Ugovor o funkcioniranju EU, (pročišćene verzije, SL 2016/C 202/01)

Ispravak Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima, (SL L 95, 21.4.1993),

Direktiva 2005/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2005. o nepoštenoj poslovnoj praksi poslovnog subjekta u odnosu prema potrošaču na unutarnjem tržištu i o izmjeni Direktive Vijeća 84/450/EEZ, direktiva 97/7/EZ, 98/27/EZ i 2002/65/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, kao i Uredbe (EZ) br. 2006/2004 Europskog parlamenta i Vijeća („Direktiva o nepoštenoj poslovnoj praksi“), (SL L 149, 11.6.2005),

Direktiva (EU) 2019/2161 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. studenoga 2019. o izmjeni Direktive Vijeća 93/13/EEZ i direktiva 98/6/EZ, 2005/29/EZ te 2011/83/EU Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu boljeg izvršavanja i modernizacije pravila Unije o zaštiti potrošača, (SL L 328, 2019),

Direktiva 2011/83/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2011. o pravima potrošača, izmjeni Direktive Vijeća 93/13/EEZ i Direktive 1999/44/EZ Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 85/577/EEZ i Direktive 97/7/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, (SL L 304, 2011)

Zakon o obveznim odnosima, (Narodne novine 35/2005, 41/2008, 125/2011, 78/2015, 29/2018, 126/2021, 114/2022, 156/2022, 155/2023),

Zakon o obveznim odnosima (1978), (29/1978, 39/1985, 46/1985, 57/1989, Narodne novine 53/1991, 73/1991, 3/1994, 111/1993),

Zakon o općem upravnom postupku, (Narodne novine 47/2009, 110/2021),

Zakon o kaznenom postupku, (Narodne novine 152/2008, 76/2009, 80/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013, 152/2014, 70/2017, 126/2019, 126/2019, 130/2020, 80/2022, 36/2024, 72/2025),

Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, (Narodne novine 91/1996, 68/1998, 137/1999, 22/2000, 73/2000, 114/2001, 79/2006, 141/2006, 146/2008, 38/2009, 153/2009, 143/2012, 152/2014, 52/2025),

Zakon o parničnom postupku, (SL SFRJ 4/1977, 36/1977, 36/1980, 6/1980, 69/1982, 43/1982, 58/1984, 74/1987, 57/1989, 20/1990, 27/1990, 35/1991, Narodne novine 53/1991, 91/1992, 112/1999, 129/2000, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 2/2007, 96/2008, 84/2008, 123/2008, 57/2011, 25/2013, 89/2014, 70/2019, 80/2022, 114/2022, 155/2023),

Zakona o sudovima, (Narodne novine 28/2013, 33/2015, 82/2015, 82/2016, 67/2018, 126/2019, 130/2020, 21/2022, 60/2022, 16/2023, 155/2023, 36/2024),

Vrhovni sud Republike Hrvatske, **Revd-2140/2024-2**, svibanj 2024. godine,

Vrhovni sud Republike Hrvatske, **Revd 2003/2021-2**, svibanj 2021. godine,
Vrhovni sud Republike Hrvatske, **Revd 851/2020-2**, studeni 2022. godine,
Vrhovni sud Republike Hrvatske, **Revd 4155/2023-2**, prosinac 2023. godine,
Vrhovni sud Republike Hrvatske, **Revd 723/2024-2**, ožujak 2024. godine,
Vrhovni sud Republike Hrvatske, **Revd 1432/2023-2**, svibanj 2023. godine,
Vrhovni sud Republike Hrvatske, **Rev-1337/2024-2**, studeni 2024. godine,
Vrhovni sud Republike Hrvatske, **Rev-1276/2024-2**, studeni 2024. godine,
Vrhovni sud Republike Hrvatske, **Rev 420/2021-3**, siječanj 2024. godine,
Vrhovni sud Republike Hrvatske, **Rev 400/2015-3**, siječanj 2019. godine,
Vrhovni sud Republike Hrvatske, **Rev 872/2018-2**, veljača 2022. godine,
Vrhovni sud Republike Hrvatske, **Rev 622/2023-2**, rujan 2023. godine,
Vrhovni sud Republike Hrvatske, **Rev-1026/2023-2**, veljača 2024. godine,
Vrhovni sud Republike Hrvatske, **Rev-468/2023-2**, svibanj 2023. godine,
Vrhovni sud Republike Hrvatske, **Rev-189/2020-2**, veljača 2024. godine,
Vrhovni sud Republike Hrvatske, **Rev-x 568/2016-2**, srpanj 2021. godine,
Vrhovni sud Republike Hrvatske, **Rev 1056/2015-2**, siječanj 2019. godine,
Vrhovni sud Republike Hrvatske, **Rev 1367/2015-5**, prosinac 2018. godine,
Vrhovni sud Republike Hrvatske, **Rev 349/2020-5**, prosinac 2021. godine,
Vrhovni sud Republike Hrvatske, **Rev-x 1181/2016-5**, studeni 2019. godine,
Vrhovni sud Republike Hrvatske, **Rev-985/2022-2**, lipanj 2024. godine,
Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, **Pž-620/2022-2**, ožujak 2022. godine,
Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, **Pž-2691/2022-2**, rujan 2023. godine,
Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, **Pž-571/2024-2**, veljača 2025. godine,
Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, **Pž-195/2025-2**, siječanj 2025. godine,
Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, **Pž-604/2014-3**, veljača 2017. godine,
Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, **Pž-4343/2023-4**, travanj 2024. godine,
Trgovački sud u Varaždinu, **P-342/2013-75**, srpanj 2020. godine,
Trgovački sud u Splitu, **Povrv-598/2020-21**, svibanj 2022. godine,
Županijski sud u Varaždinu, **Gž-1430/2020/2**, lipanj 2021. godine,
Županijski sud u Zagrebu, **Gž-3651/2022-2**, ožujak 2023. godine,
Županijski sud u Zagrebu, **Gž-2074/2022-2**, rujan 2022. godine.